

«Narrens reise gjennom livet»

et studie av tarotkortbrukere sett i forhold til nyreligiøse klassifikasjoner og deres holdninger
til symbolikk og estetikk i tarotkort

Anne Svensen

Veileder

Pål Repstad

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Universitetet i Agder og er godkjent som del av denne utdanningen.
Denne godkjenningen innebærer ikke at universitetet inntår for de
metoder som er anvendt og de konklusjoner som er trukket.*

Universitetet i Agder, 2011

Fakultet for humaniora og pedagogikk

Institutt for religion, filosofi og historie

Forord

Jeg har kalt oppgaven for «Narrens Reise gjennom livet», et uttrykk som er hentet fra tarotkortenes verden. Det aller første kortet i en tarotstokk heter Narren, og avbilder ofte en ung og naiv mann som skal til å starte på livets reise. Narrens reise er hans reise gjennom alle de andre kortene i tarotstokken, hvor han får de lærdommer de ulike kortene gir ham. De Elskende lærer ham om kjærlighet, Eneboeren lærer ham om indre ro osv. Slik går han gjennom alle kortene til han til slutt kommer til Universet, det siste kortet, og vender så tilbake til opphavet og seg selv, men nå som en annen mann med en bedre forståelse av seg selv.

Denne oppgaven har på mange måter vært min egen Narrens reise. Det har vært både en krevende og en svært lærerik prosess å skrive denne masteroppgaven. Til tider har jeg erfart fascinerende nye nivåer av stress og frustrasjon, men problemene har alltid løst seg og lyset har kommet tilbake i tunnelen. Dette skriveåret har vært veldig interessant og givende, både fordi jeg synes temaet jeg har studert har vært veldig interessant, og fordi jeg også har lært masse om hvordan man skal (og ikke skal) skrive en større oppgave.

Jeg vil først og fremst takke min veileder Pål Repstad for svært god hjelp underveis. Jeg har alltid fått god og konstruktiv tilbakemelding og et dytt i riktig retning når jeg har stått fast. I tillegg vil jeg også rette en stor takk til min samboer Sverre M. Vikan for korrekturlesing, språkvask og ellers uvurderlig støtte på veien. En takk sendes også til de andre forskerne i RESEP-prosjektet og mine medstudenter for verdifulle innspill til oppgaven min. Venner og familie har også vært gode støttespillere som har lettet prosessen for meg i de tyngre periodene. Jeg vil også takke mine respondenter som tok seg tid til å svare på spørreskjemaet, uten dem kunne jeg ikke skrevet denne oppgaven.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Figurer	6
Tabeller.....	7
1 Innledning.....	8
1.1 Interessefelt og bakgrunn.....	8
1.2 Problemstilling.....	8
1.2.1 Avgrensing av problemstilling	10
1.3 Fagfelt.....	11
1.4 Begrepsdefinisjoner	11
1.5 Hypoteser.....	13
1.6 Forskningslitteratur og sosiologiske teorier	14
1.7 Metode og materiale	15
1.8 Disposisjon av oppgaven.....	15
2 Nyreligiøsitet og tarotkort – en kort presentasjon.....	17
2.1 Innledning.....	17
2.2 Nyreligiøsitet	17
2.2.1 Nyreligiøsitetens historie – en kort oversikt	17
2.2.2 Nyreligiøsitetens rolle og fremvekst i dag	18
2.3 Tarotkort – en kort presentasjon.....	20
2.3.1 Innledning.....	20
2.3.2 Tarotkortenes historie.....	21
2.3.3 Varianter av tarotstokker	22
2.3.4 Bruk i dag	23
2.4 Oppsummering	24
3 Teoretisk rammeverk.....	26

3.1	Innledning	26
3.2	Subjektivitetsteorien	26
3.2.1	Det subjektivistiske samfunn	27
3.2.2	Den subjektive velvære-kulturen	29
3.3	Kjønn og alternativbevegelsen	30
3.4	Klassifikasjoner og grupperinger av nyreligiøsiteten	31
3.4.1	Togruppeteorien	32
3.4.2	Spirituality	34
3.4.3	Tregruppeteorien, sirkelmodellen og sammenligninger av gruppeteorier	35
3.5	Religion på internett	38
3.6	Symbolikk og estetikk	39
3.7	Sammenfatning og relevans til problemstilling	42
4	Metode og metodeteori	45
4.1	Innledning	45
4.2	Begrunnelse av metodevalg og forskningsetikk	45
4.3	Styrker og svakheter med metodene	46
4.4	Tolkning av empirien	48
5	Materialet og presentasjon av respondentene	50
5.1	Innledende presentasjon	50
5.1.1	Spørreskjemaet – fremgangsmåte og presentasjon	50
5.1.2	Annet empirisk materiale	51
5.1.3	Alder og kjønn	52
5.1.4	Sosial status – inntekt, utdanning og bosted	54
5.1.5	Livssyn	55
5.2	Innledende kartlegging av tarotkortbruk	56
5.3	Sammendrag – materialet og oversiktsbilde av respondentene	57
6	Symbolikk og estetikk – samspill eller motsetninger?	59

6.1	Innledning.....	59
6.2	Hva mener respondentene er viktigst av symbolikk og estetikk?	59
6.2.1	Viktighetsgrad basert på formål	60
6.3	Hvorfor mener respondentene det de gjør?	65
6.4	Bruk av tarotkort med lite symbolikk eller lite tiltalende estetikk	71
6.5	Endret mening om temaet?	72
6.6	Sammendrag og konklusjoner	73
7	Nyreligiøsitet og gruppeteorier	76
7.1	Innledning.....	76
7.2	Respondentenes holdning til skjebne og grad av fatalisme.....	77
7.2.1	Fatalisme/individualisme og sosial status	78
7.3	Informantenes holdning til dogmatikk og eklektisisme	81
7.3.1	Dogmatikk og sosial status.....	83
7.3.2	Togruppeteorien og mangel på korrelasjon.....	83
7.4	Sirkelmodell, spirituality og tredeling av nyreligiøsiteten	84
7.5	Sammendrag og konklusjon	86
8	Konklusjoner og avsluttende betraktninger.....	88
8.1	Innledning.....	88
8.2	Problemstilling og innfallsvinkel.....	88
8.3	Teori og metode.....	88
8.4	Analyse og resultater	90
8.4.1	Analyseresultater – symbolikk og estetikk i tarotkort.....	90
8.4.2	Analyseresultater – kategoriseringer av nyreligiøsitet.....	92
8.5	Videre forskning	95
	Litteraturliste	96
	Vedlegg 1 - Spørreundersøkelsen.....	98

Figurer

Figur 1.1 Hierofanten fra Connolly Tarot og Narren fra Salvador Dali Tarot.	9
Figur 2.1 Kortet De elskende	16
Figur 2.2 Kortet Begrenes Ess.....	21
Figur 2.3 Narren fra Visconti-Sforza stokken, rekonstruksjon	22
Figur 2.4 Kortet To Sverd fra fire ulike tarotstokker.	23
Figur 2.5 Trekortslegget	23
Figur 3.1 Magikeren fra tre ulike tarotstokker.	41

Tabeller

Tabell 3.1 Begrepsoversikt togruppeteorien	33
Tabell 3.2 Begrepssammenligning, G&M og H&W.....	36
Tabell 3.3 Mulig sammenheng togruppeteorien og konsentriske sirkler.	37
Tabell 5.1 Respondentene fordelt på alder og kjønn.....	52
Tabell 5.2 Respondenter fordelt på inntekt, utdanning og bosted.....	55
Tabell 5.3 Respondentenes livssyn.	56
Tabell 5.4 Kartlegging av respondentenes tarotkortbruk	57
Tabell 6.1 Viktighet av rik symbolikk	60
Tabell 6.2 Viktighet av tiltalende estetikk	60
Tabell 6.3 Ulik bruk av tarotkort.....	61
Tabell 6.4 Vektlegging av ulike formål, for de som eier kun én tarotstokk.....	63
Tabell 6.5 Viktighet basert på formål, for de med flere stkker.	63
Tabell 6.6 Hvorfor er symbolikk viktig?.....	65
Tabell 6.7 Hvorfor er estetikk viktig?	68
Tabell 6.8 Bruk av tarotkort med lite symbolikk/ikke tiltalende estetikk.....	71
Tabell 6.9 Utdyping av svarene i tabell 6.8.....	72
Tabell 6.10 Utdyping av svarene i tabell 6.8.....	72
Tabell 6.11 Endret mening om emnet.	73
Tabell 7.1 Sannsynlighet for spådomsoppfyllelse.....	77
Tabell 7.2 Sannsynlighet for spådomsoppfyllelse, utdyping av «det kommer an på».....	77
Tabell 7.3 Kombinere nyreligiøse og kristne elementer	82
Tabell 7.4 Krysstabell for sannsynlighet for spådomsoppfyllelse og dogmatikk	82

1 Innledning

1.1 Interessefelt og bakgrunn

Alternativbevegelsen og nyreligiøsitet er en av mine hovedinteresser innenfor religionsvitenskap og religionshistorie. Jeg har selv bakgrunn som tidligere tilhenger av det alternative, hvor tarotkort er av spesiell interesse for meg. Jeg har derfor med meg en innenfra-forståelse for temaet som jeg har fått bruk for når jeg har samlet inn og analysert de empiriske data. Samtidig er jeg ikke lenger troende eller aktiv innenfor miljøet, men jeg har beholdt min interesse for tarotkort. Om ikke lenger fra et innenfra-perspektiv når det kommer til spådom og bruk av tarotkort, så er jeg interessert i kortenes historie, oppbygging og symbolikk.

Det er alltid en viss fare for at når man har forlatt en tro eller en gruppe så kan man bli for kritisk til det man har beveget seg bort i fra. Jeg tror likevel ikke det har vært spesielt problematisk for meg å opprettholde balansen mellom innenfra forståelse og kritisk distanse, da jeg ikke har brutt med miljøet på noen negativ måte, noe som kan være tilfelle for de som f.eks. bryter fra en sekt. Jeg har også beholdt en akademisk interesse for tarotkort, spesielt deres historie og symbolikk. Jeg finner derfor dette temaet svært interessant rent personlig.

1.2 Problemstilling

I denne oppgaven har jeg to problemstillinger. Den ene tar for seg tarotkortbrukernes forhold til symbolikk og estetikk i tarotkort. Den andre ser på mine respondenter i forhold til ulike typer grupperinger av nyreligiøsitet.

Tarotkort er en kortstokk med billedmotiver. En tradisjonell oppbygget stokk har et bestemt antall kort med en del symbolikk, detaljer og motiver som hører til. Men dette kan variere etter hvilket symbolsystem man følger er hvilket tema man er interessert i. Noen tarotstokker er veldig tradisjonelle, noen er dogmatiske når det kommer til symbolsystem og detaljer, andre stokker ser mer på kunstnerisk uttrykk eller tema for stokken. For eksempel vil tarotstokken til Salvador Dali ha et sterkt kunstnerisk preg som skiller den fra andre, mer tradisjonelle stokker. Andre stokker er mer tematiske, f.eks. Herbal Tarot, hvor det er ulike typer urter som er hovedfokuset, og som til en viss grad erstatter den tradisjonelle symbolikken.

Figur 1.1 Hierofanten fra Connolly Tarot og Narren fra Salvador Dali Tarot.

Denne problemstillingen går altså ut på dynamikken mellom symbolikk og estetikk i tarotkort, og hva brukerne av tarotkort mener om dette. Spesielt er jeg interessert i hva tarotkortbrukere anser som viktigst, og hvorfor de mener som de gjør. I den forbindelse har jeg noen forskningsspørsmål jeg ønsker å få svar på:

- Hva anser tarotkortbrukere som viktigst av estetikk og symbolikk i en tarotstokk?
- Kan det være at tarotkortbrukere vektlegger forskjellig alt etter hva kortene skal brukes til?
- Hvorfor vektlegger tarotkortbrukere som de gjør når det kommer til estetikk og symbolikk i tarotkort?
- Vil man være interessert i å bruke en tarotstokk som har mangelfull symbolikk eller estetikk?
- Har tarotkortbrukerne endret mening om disse temaene etterhvert som de har jobbet med tarotkort?

I min andre problemstilling vil jeg se på hvorvidt jeg i de svarene jeg får kan finne igjen noen av de ulike kategoriene for alternativ religiøsitet som har blitt lagt frem av ulike religionsforskere. Jeg vil også se om jeg kan kombinere eller sammenligne noen av disse gruppemodellene. Her vil jeg da ta for meg følgende teorier:

- Togruppeteorien til Ahlin, Botvar og Botvar og Henriksen
- *Spirituality*-begrepet til Heelas og Woodhead
- Tregruppeteorien til Gilhus og Mikaelsson
- Den konsentriske sirkelmodellen til Gilhus og Mikaelsson

Jeg vil kort presentere hvilke bøker jeg henter disse teoriene fra i punkt 1.5, og gjøre rede for hva teoriene går ut på i kapittel tre i denne oppgaven.

Dette er spørsmål jeg ønsker å finne svar på i denne oppgaven, samt også forsøke å gi en religionssosiologisk forklaring på de resultater jeg kommer frem til. Jeg vil altså forsøke å forklare hvilke religionssosiologiske strukturer og mekanismer som ligger til grunn for de mønstre jeg finner i mine empiriske data.

1.2.1 Avgrensing av problemstilling

Problemstillingen vil kun ta for seg bruk av tarotkort, og vil ikke fokusere på andre spådomsverktøy eller meditasjonsverktøy. Tarotkort brukes her i en noe videre forståelse enn de tradisjonelle 78 kort, da det finnes svært ulike stokker på markedet i dag. (Jeg gir en nærmere forklaring på tarotkort og deres oppbygging i punkt 2.3). Noen ligger tett opp til den tradisjonelle oppbyggingen av en slik stokk, andre har helt ulike temaer, antall og symbolikk. Men siden de alle brukes til overlappende formål – spådom, kontemplasjon og selvutvikling – så har jeg valgt å også inkludere dem. Jeg forholder meg kun til tarotkort siden de i kraft av sin utforming er gunstige til å ta opp temaet omkring dynamikken mellom symbolikk og estetikk. Dette fordi kortene nettopp består av billedmotiver, av ulik kunstnerisk og symbolsk art, som fungerer i et samspill. Dette er også en problemstilling som er kjent i miljøet fra før av.

Jeg har kun tatt for meg norske tarotkortbrukere i denne problemstillingen. Min spørreundersøkelse har bare blitt lagt ut på norske internettfora, og jeg har kun tatt for meg norske tidsskrifter – samt de norske nettfora jeg har lagt undersøkelsen ut på – i min empiri. De bøkene jeg har hentet noe empiri fra har er engelske bøker, men jeg har brukt de norske oversettelsene, siden det er disse som er mye brukt i Norge. Jeg har også kun forholdt meg til det nyreligiøse miljøet, da det er der man først og fremst vil finne brukere av tarotkort. Det kan dog godt være mulig at man kan finne enkeltbrukere av tarotkort som ikke deler andre nyreligiøse oppfatninger. Det eksisterer også et stort engelskspråklig nettsamfunn for tarotkort, hvor jeg kanskje kunne fått mange flere respondenter hvis jeg hadde laget spørreskjemaet også på engelsk, og lagt ut lenke på det forumet. Men med brukere fra mer eller mindre hele verden, så kan kulturforskjeller bli en ekstra variabel eller usikkerhet som jeg måtte ha tatt høyde for i min analyse. Det hadde både laget mer ekstraarbeid enn hva oppgaven har rom for, samtidig som «kulturforskjeller» er et begrep det er vanskelig å forholde seg til i en slik analyse. For å gjøre slippe å ta hensyn til en slik ekstra variabel, og det merarbeidet det ville ført til, så har jeg valgt å forholde meg kun til Norge. Men en internasjonal undersøkelse om temaet kunne vært interessant som videre forskning.

1.3 Fagfelt

Denne oppgaven vil først og fremst ligge innenfor disiplinen religionssosiologi, med noen elementer fra religionsvitenskapen. Jeg bruker religionsvitenskap for å diskutere og analysere begreper som religiøse symboler og tarotkort. Selve problemstillingen, samt de teoriene jeg bruker for å belyse dette, ligger innenfor religionssosiologien. Det innebærer at jeg leter etter forhold i samfunnet som kan kaste lys over hvorfor tarotbrukerne har de synspunkter og den praksis som jeg finner at de har.

1.4 Begrepsdefinisjoner

Det finnes mange ulike definisjoner på religion. Min oppgave tar ikke for seg institusjonalisert religion, og det er ikke heller ikke all bruk av tarotkort som kan sies å være knyttet til religiøsitet. Men i min oppgave tar jeg for meg hvordan de som aktivt bruker tarotkort ser på symbolikk og estetikk i tarotkort, og en slik bruk vil i seg selv være religiøs i den forstand at den forutsetter en oversanselig eller transcendent kraft eller makt – enten utenfor eller innenfor individet selv – som er med og styrer eller belyser de svar man får.

I denne oppgaven vil jeg støtte meg på religionsdefinisjonen til Gilhus og Mikaelsson: «menneskers forhold til forestillingsunivers som er kjennetegnet av kommunikasjon om og med hypotetiske guder og makter.»¹ Det er en definisjon som inkluderer både det oversanselige, samt det kulturelle og sosiale aspektet, ved religion. Den ligger også tett opp til min problemstilling, som er nettopp å se på menneskers forhold til symbolikk og estetikk i sin religiøse praksis (bruk av tarotkort).

Jeg bruker begrepene «symbolikk» og «estetikk» mye i denne oppgaven, og vil derfor definere hva jeg legger i disse begrepene. Symbol vil jeg definere som et «flertydig tegn», et tegn som har flere betydninger enn bare det rent åpenbare i motivet.² Et religiøst symbol blir derfor et flertydig tegn som overbringer en eller flere betydninger innenfor en religiøs kontekst eller av en religiøs betydning. Med estetikk mener jeg det rent kunstneriske uttrykket, hvilken kunstnerisk stil tarotstokken har, uavhengig av symbolikken. Dette er et noe kunstig skille, da disse to faktorene nok vil gjensidig påvirke hverandre. I tillegg kan man argumentere for at den religiøse symbolikken også kan være en del av estetikken. Men jeg mener et slikt skille likevel kan forsvares og brukes, da det finnes flere tarotstokker som støtter seg på tilnærmet lik symbolikk – dvs. de samme symbolene brukt på de samme kortene

¹ Gilhus og Mikaelsson 2001: 29

² Gilhus og Mikaelsson 2001: 80

– bare med ulik estetikk og kunstnerisk stil. Jeg har også forklart disse begrepene i den innledende posten til spørreskjemaet, slik at det skal være klargjørende for respondentene. Jeg vil utdype argumentasjonen omkring det å sette symbolikk og estetikk opp mot hverandre i teorikapittelet, under punkt 3.6.

Noen av respondentene bruker også begrepet «symbolsystem». Det er et sammenhengende system av symboler og korrespondanser (ulike symboler med tilsvarende betydning) som hører til en spesifikk retning, religion eller filosofi. Thoth-stokken på symbolsystemet til okkultisten Aleister Crowley og religionen thelema som han stiftet. Golden Dawn Tarot bygger på systemet til den okkulte ordenen Golden Dawn. Disse systemene har den jødiske mystisismen kabbalah som grunnlag, og henter ellers symbolikk fra astrologi, de klassiske elementene, tall, gudemytologier og andre kilder. Disse blir så satt sammen i et symbolsystem hvor de ulike delene (tall, astrologiske tegn, farger, osv.) korresponderer med hverandre. Aleister Crowley har i boken *777 and other qabalistic writings* satt opp en rekke komplekse tabeller som setter opp korrespondanser mellom svært mange ulike religiøse og mytologiske symboler. Dette danner et symbolsystem hvor hvert symbol har en gitt betydning og har gitte korrespondanser med andre symboler. Crowley kaller dette for et *magisk alfabet*³, og er en videreutvikling av Golden Dawn-systemet.

Dette er systemer som er noe mer dogmatiske enn hva man vanligvis finner innenfor nyreligiøsiteten. Crowley skriver at tarot «is an admirable symbolic picture of the Universe, based on the data of the Holy Qabalah»⁴. Kortenes oppbygging er ikke tilfeldig, sier han videre, men «necessitated, as will appear later, by the structure of the universe, and in particular of the Solar System, as symbolized in the Holy Qabalah»⁵.

Det kan også være nyttig å peke på bruken av ordet *åndelig* i stedet for *religiøs*. Som undersøkelsen Religion 2008 viser (presentert i boken *Religion i dagens Norge*), så er det noen innenfor nyreligiøsiteten som ikke vil kalle seg selv religiøse, selv om de fra et religionsvitenskapelig perspektiv er nettopp det, og kaller seg heller «åndelige». Dette er ofte fordi de assosierer ordet «religiøs» med dogmer og tradisjonell religion (kristendom), en kategori de ikke føler seg hjemme i.⁶ Samtidig er det flere av respondentene som vil være religiøse sett fra et religionsvitenskapelig perspektiv. Man kan si at «åndelig» blir et innenfra-

³ Crowley 1999: xvii–xix

⁴ Crowley 1999: 4

⁵ Crowley 1999: 3

⁶ Botvar og Henriksen 2010: 62–65

begrep og «religiøs» et utenfra-begrep. (Det er også religionsforskere som skiller mellom disse begrepene, jeg vil skrive mer om det i teorikapittelet).

Nyreligiøsitet er en felles betegnelse, eller et paraplybegrep, på et nettverk av en ny form for religiøsitet eller åndelighet som har blitt en voksende trend de siste tiårene. Andre begrep som brukes om dette er *New Age* eller *alternativbevegelsen*. Nå er det litt problematisk å bruke begrepet *New Age*, siden det egentlig står for troen på en ny tidsånd som menneskeheten er på vei inn i, en tidsånd preget av mer åpenhet og forståelse for det åndelige. Denne troen er fortsatt sentral for mange, men det jeg omtaler som *New Age* i dag favner videre enn dette. Det er mange som har et holistisk syn på virkeligheten, og som interesserer seg for alternativ medisin, healing, spådom og andre typiske trekk ved den nye spiritualiteten, uten at de nødvendigvis tror på – eller interesserer seg for – tanken om den nye tidsånden. *New Age* har også fått en litt negativ klang for noen, og det er derfor ikke alle i miljøet selv som trives med den betegnelsen, og mange har selv gått over til å bruke begrepet *alternativ* eller *alternativbevegelsen*. I tillegg er det også forskere som avgrenser *New Age* til å være kun én av flere grupper innenfor nyreligiøsiteten, jeg kommer tilbake til dette i teorikapittelet. *New Age* blir derfor problematisk som begrep, og kanskje også for snever for det fenomenet vi ønsker å studere. Derfor velger jeg å bruke betegnelsen *nyreligiøsitet* videre i denne oppgaven.

1.5 Hypoteser

Jeg går inn i denne oppgaven med tre arbeidshypoteser om hva jeg kommer til å finne. Min første hypotese går på symbolikk og estetikk i tarotkort. Her tror jeg at selv om religiøs symbolikk er viktig for de fleste som bruker tarotkort, så er det estetiske det avgjørende for hvilken stikk man velger å bruke. Det viktigste for mange vil være at stikken har et estetisk uttrykk man selv finner tiltalende. Dette fordi vektlegging av religiøs symbolikk over estetikk er noe jeg anser som en mer dogmatisk tankegang enn hva som er vanlig hos alternativbevegelsen. Jeg ser også for meg at dette kan variere etter hvilken tro/retning man selv bekjenner seg til. Denne hypotesen baserer jeg på Heelas og Woodheads teori om den subjektive velvære-teorien. Jeg går nærmere inn på denne teorien i kapittel tre, men som en kort forklaring vil jeg tro det er hva man subjektivt anser som tiltalende som er viktigst for de som legger tarotkort, da nyreligiøsitet kjennetegnes ved et fokus på det individuelle og subjektive. Symbolikk og symbolsystem oppfatter jeg som noe mer dogmatisk og strukturert, og dermed noe som er mer knyttet opp mot tradisjonell religion. Jeg ser derfor ikke bort fra at symbolikk kan være mindre viktig for tarotkortbrukere, siden man generelt sett finner mindre

dogmatikk og struktur i nyreligiøsiteten. Men jeg tror likevel tarotkortbrukere generelt anser begge deler som viktig.

Min andre arbeidshypotese går på togruppeteorien til Ahlin og Botvar (jeg går gjennom denne teorien i punkt 3.4.1). Jeg er også usikker på om jeg tydelig vil finne igjen de to gruppene i min empiri. Dette fordi jeg henter mine informanter fra alternative nettsamfunn, hvor det er en større sannsynlighet for at de har utviklet et mer enhetlig miljø med felles påvirkning enn hva man vil finne hvis man intervjuer mennesker som ikke er aktive i slike miljø. Denne hypotesen bygger på forskning på internett og sosialisering, som viser at nettsamfunn kan styrke samhold og samhørighet med likesinnede, kanskje spesielt hvis man tilhører en minoritet.^{7 8} Dette er noe som jeg også kommer tilbake til og utdyper i teorikapittelet.

Til slutt har jeg også en hypotese som går mer generelt på de ulike klassifikasjonene og grupperingene av nyreligiøsiteten. Ved første øyekast kan de ulike gruppeteoriene sees som temmelig ulike og kanskje også gjensidig ekskluderende. Jeg mener noen av disse gruppene kan sammenlignes og vil til dels samsvare med, eller også overlape, hverandre, noe jeg tar opp mer i detaljer i teorikapittelet. Jeg har også brukt empirien til å underbygge denne hypotesen i kapittel syv, men jeg har ikke nok empiri til å kunne trekke noen store konklusjoner. Uansett kan det være interessant for videre studier å se om man finner noen slike mønster.

1.6 Forskningslitteratur og sosiologiske teorier

Jeg vil her kort presentere de hovedteoriene jeg tar utgangspunkt i for denne oppgaven, men samt hvilke bøker jeg har hentet dem fra. Jeg vil gå mer grundig inn på disse teoriene i kapittel tre.

I denne oppgaven vil jeg støtte meg på Heelas og Woodheads teori om det subjektivitetsorienterte samfunn som forklaringsmodell for det de kaller fremveksten av nyreligiøsiteten. Heelas og Woodhead presenterer disse teoriene i boken *The Spiritual Revolution: Why religion is giving way to spirituality*, fra 2008. Jeg ser også på flere kategoriseringer av det nyreligiøse i forhold til min empiri. Fra samme bok av Heelas og Woodhead tar jeg her for meg deres kategoribegrep *spirituality*. Jeg går også inn på togruppeteorien som ble utviklet først av Lars Ahlin, for deretter å bli videreutviklet av Pål Ketil Botvar. Lars Ahlin presenterer denne teorien i sin doktoravhandling *New Age:*

⁷ Fuchs 2008: 333

⁸ Lövheim 2007: 68, 158

*konsumtionsvara eller värden att kämpa för?: Hemmets journal och Idagsidan i Svenska dagbladet analyserade utifrån Mary Douglas grid/group-modell och Pierre Bourdieus fältteori fra 2001, hvor han mener nyreligiøsitet kan deles inn i to ulike grupper, som har ulik sosial status og bakgrunn, og det influerer deres holdning til spiritualitet i deres liv. Botvar videreutvikler denne teorien først i doktoravhandlingen *Skjebnetro, selvutvikling og samfunnsengasjement* fra 2009. Her stiller han seg litt skeptisk til noen av Ahlins slutninger, og endrer begrepene noe. Teorien blir tatt opp igjen i boken *Religion i dagens Norge*, hvor Botvar sammen med Jan-Olav Henriksen analyserer data fra undersøkelsen *Religion 2008* i lys av denne teorien.*

Til slutt tar jeg også for Gilhus og Mikaelssons ulike tilnærminger og kategoriseringer til nyreligiøsitet, presentert i boken *Kulturens Refortrylling: Nyreligiøsitet i moderne samfunn* fra 2005 (først utgitt i 1998). Jeg vil også bruke noen teorier om religion på nettet, da spesielt sosialisering og nettsamfunn fra Christopher Partridge, i bøkene *The Re-Enchantment of the West, volume 1 and 2* fra 2004, Mia Lövheims *Sökare i Cyberspace* samt også noe fra Christian Fuchs bok *Internet and Society: Social Theory in the Information Age*.

1.7 Metode og materiale

Denne oppgaven vil basere seg på en kvantitativ spørreundersøkelse som jeg har lagt ut på internett, lenke gitt på seks diskusjonsfora som omhandler nyreligiøsitet. Svarene jeg får her vil jeg analysere opp mot de sosiologiske teoriene jeg presenterer i kapittel tre. Jeg vil også ta for meg eventuelle diskusjoner på disse tidligere nevnte fora om akkurat dette temaet, samt også bøker og tidsskrifter på norsk som omhandler samme problemstilling. Her vil jeg da bruke hermeneutisk analyse på skriftlige kilder. Jeg vil gå nærmere inn på hvilke metoder jeg har brukt i kapittel fire og gå grundigere gjennom det empiriske materialet i kapittel fem.

1.8 Disposisjon av oppgaven

Etter dette innledningskapitlet presenterer jeg nyreligiøsitet og tarotkort i kapittel to. Da tar jeg for meg både en historisk oversikt og en religionsvitenskapelig beskrivelse av fenomenene. Dette er ment som en bakgrunn for min mer avgrensede undersøkelse. I kapittel tre tar jeg for meg de sosiologiske teoriene oppgaven bygger på og presenterer dem, samt setter dem inn i oppgavens relevans og kontekst.

I kapittel fire går jeg gjennom metodene jeg har brukt, og ser også på metodeteori som kan belyse og begrunne mitt valg her. I kapittel fem presenterer jeg informantene generelle bakgrunn og forhold til tarotkort, og i kapittel seks og syv presenterer og analyserer jeg de

empiriske data jeg har samlet, sett i forhold til problemstillingen. I det åttende og siste kapitlet vil jeg oppsummere og komme med en konklusjon som vil gi svar på min problemstilling og se hva jeg har kommet frem. Her vil jeg også forsøke å forklare de resultater jeg har fått med de sosiologiske teoriene tidligere presentert.

2 Nyreligiøsitet og tarotkort – en kort presentasjon

2.1 Innledning

Nyreligiøsitet og tarotkort er begge deler sentrale i min oppgave. Jeg vil derfor gi en kort presentasjon, samt en liten historisk oversikt, over begge fenomenene, før jeg går videre med teori, metode og analyse. Spesielt tarotkort kan oppfattes som litt obskurt eller ukjent for mange, og det kan derfor være til hjelp med en liten introduksjon til temaet.

2.2 Nyreligiøsitet

Nyreligiøsitet er en paraplybetegnelse på et nettverk av ulike trosforestillinger og overbevisninger som vi finner i samfunnet i dag. Det skiller seg fra tradisjonell religion ved at det mangler en organisasjon eller et hierarki. Nyreligiøsiteten har heller ingen hellige bøker på samme måte som de semittiske religionene har. Innenfor f.eks. kristendommen og islam så har de én hellig bok som alle troende kan enes om, selv om de kanskje er uenige i hvordan man tolker innholdet. Innenfor nyreligiøsiteten finner vi svært mange ulike bøker som tar for seg kanalisering og profetiske tekster, men det er individuelt hvilke – om noen – man ønsker å forholde seg til. Graden av hellighet er derfor subjektiv og ikke styrt av teologiske dogmer.

2.2.1 Nyreligiøsitetens historie – en kort oversikt

Nyreligiøsiteten kan spores tilbake til okkultismens renessanse på 1800-tallet. Som tidligere nevnt kommer ordet *okkult* fra latin *occultus* og betyr «skjult». Innenfor okkultismen jobber man med skjulte krefter i naturen og i seg selv, og allerede på 1800-tallet mente man at mennesket er i ferd med å utvikle seg til et høyere åndelig stadium. Dette er en tro som vi fortsatt finner innenfor nyreligiøsiteten i dag (hvor begrepet New Age stammer fra). Okkultisme er et vidt begrep som omfatter blant annet spiritisme, hemmelige ordener og brorskap, hekseri, satanisme og rituell magi.⁹

På slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet startet og utviklet Madame Blavatsky *teosofien*. Hun var en av de første som forsøkte å kombinere vestlig okkultisme med østlige religioner (hinduisme og buddhisme), inspirert av den tidlige sammenlignende religionsvitenskapen. Innenfor teosofien forsøker man å forene og harmonisere lærer fra ulike religioner og filosofier. Man snakker også om skjulte mestre i Tibet, som er hvor den

⁹ Gilhus og Mikaelsson 2005: 37

teosofiske lære egentlig kommer fra. Blavatsky fungerte som et medium og var en kanal for de tibetanske mestrene. Også andre teosofiske forfattere har kanalisert tekster fra skjulte mestre.¹⁰ Teosofien har vært viktig for å introdusere østlige tankesett til vesten, og har introdusert begreper som karma, reinkarnasjon og aura til nyreligiøsiteten.¹¹

Nyreligiøsiteten som vi kjenner i dag blomstret opp på 60- og 70-tallet, gjennom, hippiebevegelsen, motkulturen og feminismen. Her vokste det frem en interesse for guruer, meditasjon, østlig innflytelse, og et budskap om harmoni og kjærlighet. Dette er den mer direkte inspirasjonen eller startet på nyreligiøsiteten, men den har fortsatt med seg sin bakgrunn fra okkultismen og teosofien gjennom troen på at mennesket er på vei til et nytt nivå av åndelighet (som ligger i selve betegnelsen «New Age»), og inspirasjonen fra østlige religioner, samt også interessen for medium og skjulte mestre fra teosofien. Selv om nyreligiøsiteten har hentet inspirasjon fra motkulturen på 60-tallet, så skiller den seg fra denne motkulturen ved å være mer integrert i samfunnet, både gjennom klesstil, livstil og verdier.¹²

Begrepet *New Age* bygger på troen om at menneskeheten er på vei inn i en ny tidsalder, vannmannens tidsalder. Dette vil en være tidsalder preget av større spirituell forståelse og erkjennelse hos menneskeheten, en global bevissthetsendring som vil føre til økt økologisk bevissthet og harmoni mellom menneskene. Gilhus og Mikaelsson sier at tanken om en ny tidsalder blitt noe mindre fremtredende, selv om den fortsatt er sentral for mange, ettersom «New Age etter hvert har utviklet seg til å omfatte flere mennesker og har ått et større kulturelt gjennomslag»¹³. I stedet har det vokst frem et større fokus på selvutvikling og selvrealisering gjennom ulike teknikker og metoder (meditasjon, trommereiser, veiledning gjennom spådomsverktøy, finne eget spirituelle potensiale osv.).¹⁴

2.2.2 Nyreligiøsitetens rolle og fremvekst i dag

Det er flere forskere innenfor nyreligiøsitet som bruker begrepet refortrylling (resacralization) som en måte å forklare fenomenet med det voksende nyreligiøsiteten på. Blant norske forskere finner vi blant annet Ingvild Gilhus og Lisbeth Mikaelsson, som har skrevet en bok med tittelen *Kulturens refortrylling*, hvor de studerer nettopp dette temaet Gilhus og

¹⁰ Gilhus og Mikaelsson 2005: 56–65

¹¹ Mehren og Sky 2007: xxxii

¹² Gilhus og Mikaelsson 2005: 151–152

¹³ Gilhus og Mikaelsson 2005: 152

¹⁴ Gilhus og Mikaelsson 2005: 152

Mikaelsson trekker frem flere årsaksforklaringer til denne resakraliseringen. En grunnforklaring er at

[R]eligionen beskjeftiger seg med de evige eksistensielle spørsmålene og hva mennesket dypest sett er, hvorfor det er i verden og hva som er meningen med livet. Men selv om spørsmålene er evige, er ikke svarene det, og nye tider krever nye svar.¹⁵

De understreker videre at nyreligiøsiteten for det meste har kilder fra allerede eksisterende religioner, de er bare sammensatt og presentert på en ny måte som passer vår kultur og vår tid. I tillegg har økt utdanning og forskning gitt oss mer kunnskap om andre religioner og trossystemer og dermed ufarliggjort dem, og senket terskelen for at vi kan inkludere elementer fra dem i vår tro. Dette gjør at religionsforskere spiller en rolle utover observatør i utviklingen av nyreligiøsiteten. I tillegg kommer også internett, innvandring og globalisering som faktorer som også bidrar til dette. Til sist nevner Gilhus og Mikaelsson også politikk som en faktor som kan utvikle og endre religion – debattene rundt naturvern, økologi og klimaendringer har ført til at kirken har tatt stilling til klimaetikk, i tillegg til at den kan ha styrket fremveksten av naturnær nyreligiøsitet som wicca/nypaganisme.¹⁶

Christopher Partridge tar også opp resakraliseringen av samfunnet, og hvordan denne fungerer sammen med sekulariseringen, og ikke i stedet for den. Han mener religion aldri kan forsvinne helt, fordi etterhvert som et trossamfunn blir mer og mer liberalt og sekulært, så vil vi få utbrytergrupper som føler at kirken eller organisasjonen ikke lenger klarer å tilfredsstille deres spirituelle behov. Eventuelt kan vi også få helt nye retninger inspirert av den opprinnelige kirken. Førstnevnte kaller Partridge for sekt, og det sistnevnte for kult. Disse kan i mange tilfeller vokse seg større og dermed etterhvert også bli mer sekulariserte og liberale enn hva de i utgangspunktet var. Og vil derfor selv avle sekter eller kulturer i en evig prosess.¹⁷

Nyreligiøsiteten kan i denne sammenhengen ses på som en kult, noe Partridge også tar opp. Nyreligiøsitet er inspirert av tankegods og symboler fra andre religioner og trossamfunn, men utvikler og endrer disse i nye variasjoner. Dette er hva Partridge mener er definisjonen på en kult. (Kult i religionsvitenskapelig forstand, ikke slik ordet brukes i folkelig forstand, noe som ofte har en mer negativ betydning). Furseth og Repstad tar for seg typologien til den britiske sosiologen Roy Wallis, og sier at kult kan regnes som en bevegelse som avviker fra de normer og holdninger som er vanlig i samfunnet, men anser seg selv for å ha pluralistisk legitimitet

¹⁵ Gilhus og Mikaelsson 2005. 33

¹⁶ Gilhus og Mikaelsson 2005: 32–35

¹⁷ Partridge 2004: 40

(de tror ikke selv de sitter på det ene svaret, men at det finnes mange ulike retninger og sannheter). Det kan virke som om tanken om avvikende normer går mot tanken om at nyreligiøsiteten lett glir inn i det subjektivistiske samfunnet vi allerede har i dag. Men som avvik fra storsamfunnets normer kan en nevne nyreligiøsitetens skepsis til skolemedisin og organisert kirke, og deres tro på spådom, astrologi og healing.¹⁸

Siden nyreligiøsitet generelt har lite dogmer og ingen organisert styre eller «presteskap», så kan hver og en sette sammen sin egen tro. Man kan også fritt styre hva man ønsker å tro på, delta i og hvor mye eller lite man ønsker å være involvert. Toleransen er generelt sett høy innenfor bevegelsen for de fleste kombinasjoner og «nivåer» av tro og involvering. Dette gjør nyreligiøsitet lett tilgjengelig, og kan være én forklarende faktor for hvorfor det er såpass utbredt, og hvorfor det antagelig heller ikke vil forsvinne i nærmeste fremtid. For om samfunnsutviklingen endrer seg slik at nyreligiøsiteten slik vi kjenner den i dag ikke lenger passer inn, så kan den endres og tilpasses det nye samfunnet og den endrede kulturen. Noe som Partridge viser også gjelder andre former for mer tradisjonell religion.

Nyreligiøsiteten er altså en nettverkspreget form for religion. Den har ingen felles organisasjon, kirke eller hellig tekst, men er heller et løst nettverk med troselementer som ofte går igjen. F.eks. et holistisk livssyn med interesse for ting som healing, økologi, naturmedisin, spådom, selvutvikling og krystaller. Interesserte møtes gjerne gjennom workshops, kurs, årlige messer og sosiale fora på internett.

2.3 Tarotkort – en kort presentasjon

2.3.1 Innledning

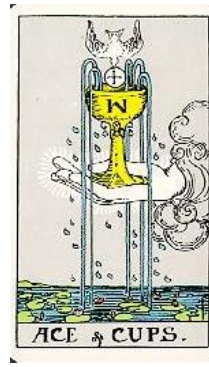
Tarotkort er en kortstokk som tradisjonelt sett består av 78 kort. Disse 78 kortene er delt i to deler: Den store hemmeligheten (major arcana), som består av 22 kort hvor hvert av kortene har et jungiansk arketyrisk symbol som f.eks. «Solen», «Månen», «Eneboeren» eller «Døden». Disse kortene symboliserer som regel store livsendringer eller faser man går gjennom. Den andre gruppen kalles Den lille hemmeligheten (minor arcana), og består av 56 kort som har en oppbygging som minner om en vanlig spillkortstokk. Den lille hemmeligheten er delt inn i fire symbolkategorier, på samme måte som en spillkortstokk er (hjerter, ruter, kløver, spar). De tradisjonelle symbolkategoriene i Den lille hemmeligheten er beger, mynter, staver og sverd. Kortene er nummerert fra 1–10, samt også fire hoffkort (i motsetning til en vanlig spillkortstokk, som har tre hoffkort). Disse 56 kortene tolkes som

¹⁸ Furseth og Repstad 2003: 166-168

oftest i tilknytning til mer dagligdagse problemer og utfordringer, så som spørsmål om økonomi eller kjærlighet/følelser. Selve ordet *tarot* er fransk, og er avledet av det italienske *tarocchi*. *Tarocchi* ble først brukt om de 22 kortene fra Den store hemmeligheten tidlig på 1500-tallet, men ble så senere brukt til å gjelde tarotkort generelt.¹⁹

Figur 2.1 Kortet De elskende

Figur 2.2 Kortet Begrenes Ess

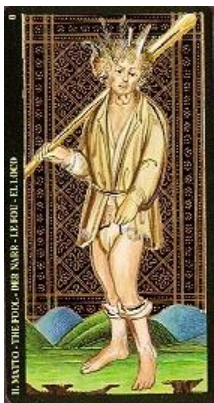
2.3.2 Tarotkortenes historie

Tarotkort har en noe uklar historie, men den eldste tarotstokken vi har som er – nesten – intakt er fra midten av 1400-tallet. Nærmere bestemt Milano, hvor adelsfamilien Visconti-Sforza bestilte flere tarotstokker til seg selv. Kun fire kort mangler fra den ene av disse stakkene, og de har blitt rekonstruert i ettertid.²⁰ Disse hadde de samme fire symbolkategoriene som er vanlig i dag – sverd, beger, stav og mynt. På den tiden var det ikke uvanlig at adelsfamilier bestilte håndmalte kort, og deres våpenskjold ble malt inn i tarotstokken, slik vi også kan se i Visconti-Sforza stakkene.²¹ Bakgrunnen, som vi kan se på bildet nedenfor, var belagt med bladgull.

¹⁹ Kaplan 2001: 1

²⁰ Kaplan 2001: 35

²¹ Kaplan 2001: 60

Figur 2.3 Narren fra Visconti-Sforza stokken, rekonstruksjon

Disse kortene ble da antagelig brukt som spillkort, til spillet *tarocchi*, men de fikk sin renessanse som spådomsverktøy på 1700- og 1800-tallet da spiritismen og okkultismen hadde sin fremvekst. I nyere tid ble de populære innenfor nyreligiøsitet, og det er nok der de er mest brukt i dag. Hovedsakelig er kortene i dag brukt til spådom, men de brukes også til selvutvikling, meditasjon, kreativ skriving og i enkelte typer ritualer.

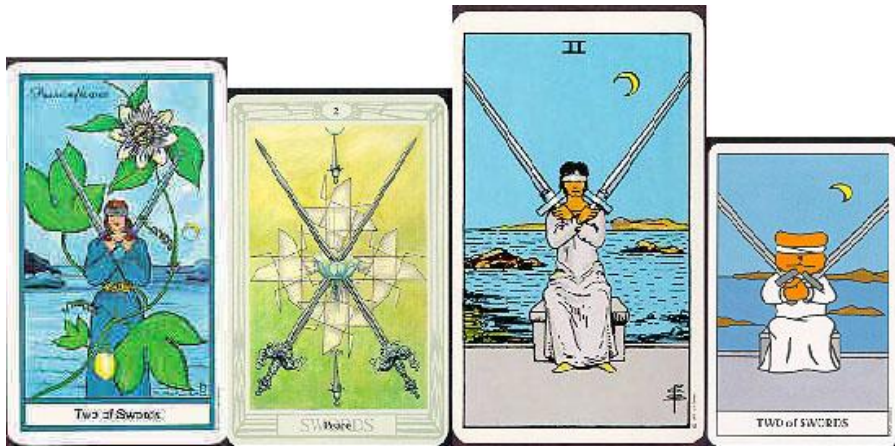
Kortene har altså i sin tidlige historie først og fremst vært brukt til kortspill. Tilknytningen til det okkulte kom på slutten av 1700-tallet da den protestantiske pastoren Court de Gebelin i sin bok *Le Monde Primitif* mente at tarotkort inneholdt gamle egyptiske hemmeligheter.²² Det dukket etterhvert opp flere tarotstokker som hadde tilknytning til okkulte ordener og religiøse retninger; Aleister Crowleys Thoth tarot, som kombinerte symbolbruk fra blant annet kabbalah, alkymi, astrologi og ulike religiøse mytologier. Aleister Crowley kombinerte alt dette i flere korrespondansetabeller, og laget sitt eget system og sin egen nyreligiøse retning, *Thelema*. Arthur Edward Waite laget Rider Waite stokken, som var sterkt inspirert av den okkulte ordenen Golden Dawn. Dette er fortsatt den vanligste og mest utbredte tarotstokken i dag.

2.3.3 Varianter av tarotstokker

Det finnes i dag flere hundre ulike tarotstokker. Mange har beholdt den tradisjonelle oppbyggingen med Den store og Den lille hemmeligheten (major og minor arcana), men det finnes mange variasjoner over de fire fargene og navnene på de 22 kortene i Den store hemmeligheten. Det finnes tarotkort for mange av de nyreligiøse retningene. Som eksempler kan nevnes The Witch's Tarot (Wicca), Osho Zen Tarot (Osho Zen), Golden Dawn Tarot (Golden Dawn) og Aleister Crowleys Book of Thoth (Thelema). Det finnes også tarotstokker for flere av de vanlige elementene innenfor nyreligiøsitet som Herbal Tarot (urtemedisin),

²² Kaplan 2001: 137

Native American Tarot (Nord amerikanske indianere), Feng Shui Tarot (Feng Shiu) og The Tarot of Druids (druider). Det finnes også mer kunstnerisk inspirerte stokker som Tarot Art Nouveau, Leonardo Da Vinci Tarot og Salvator Dali Tarot.

Figur 2.4 Kortet To Sverd fra fire ulike tarotstokker. Fra venstre: Herbal Tarot, Thoth Tarot, Rider Waite Tarot og Gummy Bear Tarot.

2.3.4 Bruk i dag

Bruk av tarotkort er i dag utbredt innenfor nyreligiøsiteten. Den er en av flere vanlige spådomsmetoder, som f.eks. runer, I Ching og andre typer kort (f.eks. vanlige spillkort og englekort). På alternativmessen, som arrangeres flere steder i landet hvert år, finnes det som regel flere stands med folk som legger tarotkort mot betaling. Tarotkort – og bøker om tarotkort – kan fås kjøpt i vanlige bokhandlere. De kan også fås kjøpt på alternativmessen og på spesialbutikker på nett (de har som oftest bedre utvalg).

Kortene brukes i spådom ved at kortene stokkes (enten av den som spår eller den som blir spådd, praksisen varierer) mens man tenker på spørsmålet man ønsker svar på. Deretter blir kortene lagt ut i en bestemt formasjon. Det finnes mange ulike formasjoner, alt etter hva man ønsker svar på. En av de enkleste er en formasjon på tre kort, hvor kortene står for fortid, nåtid og fremtid.

Figur 2.5 Trekortslegget

For å ta et eksempel på en tolkning så kan vi si at kortet i posisjon 1, som her står for fortiden, er kortet Eneboeren. Dette kortet kan bety en periode av tilbaketrekning og indre ro, mer negativt kan det tolkes som ensomhet. Kortet kan også stå for en mentor man har i livet. Sett i

sammenheng med kortets plassering (fortiden), så kan det f.eks. tolkes som at man har vært ensom eller trukket seg tilbake fra en stresset hverdag i fortiden. Andre tolkninger kan være at man har vært ensom tidligere, eller at man har vært influert av en mentor i fortiden. Nøyaktig hvilken av de flere mulige tolkninger man bruker kommer an på sammenhengen, både utfra hvilken posisjon i legget kortet har, og hvilke andre kort legget består av. Et legg blir da et kaleidoskop av ulike tolkninger satt sammen med hverandre for å forme et helhetlig bilde som gir mening til den kortene blir lagt på. Det finnes mange ulike slike formasjoner, og man kan også som tarotlegger lage egne etterhvert.

I tillegg til spådom brukes tarotkort også til meditasjon, selvutvikling og kreativ inspirasjon. Hvert kort har sin egen betydning og tolkning, og en metode for meditasjon er å visualisere et korts motiv og sette seg selv inn som personen i bildet. Hva føler man? Hva gjør man? Hvilke motiver og interesser har man for de handlinger man gjør (de handlinger som er avbildet)? Den metoden kan også brukes til å bli bedre kjent med seg selv, og ikke minst kortets betydning, og kan derfor brukes både til meditasjon, selvutvikling og som en metode for å lære seg kortenes betydning.

Kortene kan også brukes til lek, både med barn og voksne. Man kan dele stokken i to, legge frem et kort hver og spinne en sammenhengende historie basert på bildene som kommer frem. Man kan forsøke å ta fotografier som skal representere tarotkortmotiver.

Tarotkort blir også brukt i ritualer, men i noe mindre utstrekning. Dette er mer utbredt innenfor nye religioner som wicca og thelema. Her kan man ha et ritual før man bruker kortene til spådom, ved å f.eks. tilkalle eller invokere den guddom som korresponderer med divinering (spådom). En annen metode guidet meditasjon, hvor man blir ledet gjennom en meditasjon av en annen. Man blir fortalt hva man skal visualisere og hvordan omgivelsene ser ut, dette ofte i overenstemmelse med det symbolsystemet man bruker.

2.4 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg presentert nyreligiøsitet og tarotkort som fenomen i dagens Norge, samt gitt en kort historisk oversikt over dem begge. Nyreligiøsiteten har røtter fra okkultismen på 1700-tallet og den østlig inspirerte teosofien på 1800-tallet. En del av det nyreligiøse tankegodset vi finner i dag er hentet herfra, f.eks. skjulte mestre, kanalisering og inspirasjon fra østlige religioner (karma, reinkarnasjon). Videre fikk nyreligiøsitet et oppsving i vår kultur på slutten av 60-tallet, i kjølvannet av motkulturen og feminismen. Som begrepet New Age impliserer er en kjernetanke troen på at mennesket er på vei inn i en ny tidsalder som er preget

av åndelig oppvåkning og bevissthet. Denne troen er fortsatt sentral, men har blitt delvis overtatt av fokuset på selvutvikling som er en økende trend innenfor nyreligiøsiteten. Den voksende interessen for nyreligiøsitet og nyåndelighet i samfunnet forklarer Gilhus og Mikaelsson med en resakralisering av samfunnet, hvor nyreligiøsitet er noe som er tilpasset vårt subjektivistiske samfunn mer enn hva organisert religiøsitet er.

Tarotkort er en kortstokk på 78 billedkort. Stokken er delt i to – Den store hemmeligheten (major arcana) og Den lille hemmeligheten (minor arcana). Kortene brukes som oftest til spådom ved at man legger et antall kort ut i et forhåndsbestemt mønster. Kortets plassering avgjør hva kortet sier noe om (f.eks. legge ut tre kort som representerer fortid, nåtid og fremtid), og man tolker da kortets betydning i sammenheng med plasseringen det lå på og resten av kortene som er lagt ut i mønsteret. Annen bruk av tarotkort er til meditasjon, selvutvikling, ritualer og kreativ inspirasjon. De tidligste spor vi har av tarotkort er fra 1400-tallet i Italia. Opprinnelig ble antagelig kortene hovedsakelig brukt som spillkort, men de ble adoptert av okkultismen på 1700-tallet og man begynte da å få bøker med tolkninger av hvert kort i spådomssammenheng. I dag finnes det hundrevis av ulike tarotstokker, som varierer sterkt i kunstnerisk stil, tematikk og symbolsystem.

3 Teoretisk rammeverk

3.1 Innledning

Nyreligiøsitet er i seg selv et forholdsvis nytt konsept. Selv om det har aner tilbake til spiritismen på 1800-tallet, er det vanligere historisk sett å knytte den mer til motkulturen og hippiebevegelsen på slutten av 60-tallet. Fenomenets unge alder gjør at det ikke er gjort så mye forskning på dette feltet som på tradisjonell religion, men det er økende interesse for feltet innenfor religionsforskningen i dag.

Jeg vil i dette kapittelet gå nærmere inn på de teoriene jeg vil bruke i min oppgave. Først vil jeg ta for meg teorien om det subjektivistiske samfunn og den subjektive velværekulturen av Heelas og Woodhead. Jeg vil deretter skrive litt om kjønn og nyreligiøsitet. Deretter vil jeg redegjøre for ulike typer kategoriseringer og grupperinger av nyreligiøsiteten. Da mer spesifikt togruppeteorien til Ahlin og Botvar, spirituality-begrepet til Heelas og Woodhead samt tregruppeteorien og sirkelmodellen hos Gilhus og Mikaelsson. Her vil jeg også forsøke å kombinere disse ulike grupperingene og se om jeg finner mulige overlappinger eller sammenligninger. Deretter vil jeg skrive litt om religion og internett, for så å argumentere for min bruk av begrepene symbolikk og estetikk, og hvorfor jeg definerer dem og setter dem opp mot hverandre som jeg gjør. Til slutt vill jeg sette disse teoriene opp mot mine problemstillinger og begrunne mitt valg av teori og hvorfor de er relevante for meg i min oppgave.

3.2 Subjektivitetsteorien

Paul Heelas og Linda Woodhead har lagt frem en teori om at sekularisering og subjektiv spiritualisering ikke er gjensidig ekskluderende, men at de begge fungerer samtidig i samfunnet.²³ Sekularisering er teorien om at religion mister sin makt og rolle i samfunnet, og at flere og flere områder i livet nå bestemmes av andre ting enn religion. Tradisjonell og organisert religion mister sin makt og posisjon i samfunnet, og er tydelig preget av denne sekulariseringen. Subjektiv spiritualisering er et barn av det subjektivistiske samfunnet, og er ifølge Heelas og Woodhead når tradisjonell, dogmatisk religion blir erstattet med en subjektiv tro. Det er ikke lenger en hellig bok eller en prest som forteller oss hva vi skal tro, men et livssyn som vi finner ut av selv i vår subjektive oppfatning. Vår kultur har tidligere vært mer bestemt av det eksterne, hvor man levde etter de forventninger og roller andre krevde av oss. I

²³ Heelas og Woodhead 2005: 77

dag lever vi mer etter individets eget ønske, og det er mer fokus på hvordan oppnå selvrealisering og egen lykke fremfor hvordan leve opp til de forventninger andre stiller av oss, sier Heelas og Woodhead. I kjølvannet av dette har en ny form for religiøsitet blomstret opp – den subjektive spiritualiseringen, som handler om egen spirituell lykke eller opplysning mer enn å leve etter eksterne tradisjoner eller dogmer.

3.2.1 Det subjektivistiske samfunn

Heelas og Woodhead tar opp mange elementer som de mener viser at vi beveger oss mer mot et subjektivistisk og individbasert samfunn. Familiestrukturen har endret seg fra en ren hierarkisk disiplin-struktur til en mer dynamisk gruppe som fokuserer mer på kommunikasjon, enighet og utveksling av følelser og meninger. På jobben er det mer fokus på selvutvikling og selvrealisering enn at man skal jobbe for å overleve eller for å gjøre sin plikt. Ens eget liv er også mer individualistisk enn før, og man har mer fokus på egen lykke og hva man selv ønsker å få ut av livet som individ enn på det kollektive og at man utfører sin plikt overfor familie og samfunn som en del av et kollektiv. Det samme kan man si om media, tv og reklame – det er mer fokus på individer og individuelle livshistorier, som f.eks. gjennom reality-TV og selvhjelpsbøker. Dagens etikk bygger en del rundt hva du selv som individ føler er riktig for deg enn hva som er din plikt som del av en familie, klan, gruppe eller samfunn.²⁴ Den holdningen om autoritet og plikt som vi er på vei bort i fra, kaller Heelas og Woodhead for *life-as*, i motsetning til det subjektive som de kaller *subjective-life*.

Thus the key value for the mode of life-as is conformity to external authority, whilst the key value for the mode of subjective-life is authentic connection with the inner depths of one's unique life-in-relation.²⁵

Det er derfor i følge dem mye som tyder på at vi lever nå i et mer subjektivistisk og individualistisk samfunn enn tidligere. Det betyr ikke nødvendigvis at vi ikke har et ansvar overfor det kollektive eller at vi ikke føler noen pliktfølelse overfor andre enn oss selv, men at vi kan se en trend i tiden som peker i en subjektiv retning. Dette påvirker også vår holdning til religion og hvilken rolle den spiller i livet vårt.

Heelas og Woodheads tese er at denne subjektivistiske trenden fører til at religioner som ikke har et slikt fokus, som er mer bygget på hierarki, ytre autoriteter og en selv som en liten brikke i et større kollektiv, svekkes. Samtidig som religioner som har et slikt individualistisk

²⁴ Heelas og Woodhead 2005: 79–80

²⁵ Heelas og Woodhead 2005: 4

fokus, styrkes, fordi de samsvarer med de verdier og forventninger individet har til hvilken rolle religion skal spille i den liv. De påstår naturlig nok ikke at dette alene kan forklare resakralisering og sekularisering, men at det kan være en viktig faktor blant flere. Det betyr heller ikke at det tradisjonelle synet (*life-as*, som Heelas og Woodhead kaller det) ikke lenger eksisterer, bare at det har blitt marginalisert i vårt samfunn på grunn av denne endringen.

Den type alternativ spiritualitet, subjektiv religiøsitet, mener Heelas og Woodhead er voksende. Det har blitt argumentert tidligere med at religion svekkes i samfunnet i dag grunnet sekulariseringen, og at den nye spiritualiteten som vokser frem er svakere enn tradisjonell religion fordi den er mindre dogmatisk og mindre strukturell.²⁶ Christopher Partridge, professor i Contemporary Religion ved University of Chester, mener dette ikke nødvendigvis er tilfellet. Han argumenterer, på samme måte som Heelas og Woodhead, med at samfunnet også har forandret seg siden de tradisjonelle religionene var sterkere og hadde mer makt, og at samfunnet har blitt mer subjektivt og individualistisk. Dermed vil en spiritualitet som også er subjektiv og individualistisk stille sterkere i et slikt samfunn enn hva tradisjonell religion gjør. «Add to this the emphasis on choice and the commodification of spirituality and it becomes clear that New Age religion is indeed well-suited for the modern world.»²⁷

Heelas og Woodhead bruker ikke begrepet individualisme når de snakker om nyreligiøsiteten, men holder seg til begrepet subjektivisme. Robert N. Bellah snakker om flere typer individualisme, blant annet utilitaristisk individualisme og ekspressiv individualisme. (Det er her viktig å ikke nødvendigvis sidestille individualisme med egoisme). Førstnevnte er tanken om at samfunnet vil gagne av at hver og en tenker på seg selv og egen lykke. «Enhver er sin egen lykkes smed», det er en type individualisme som er – eller har vært – utbredt i amerikansk kultur. Dette er hva Bellah kaller den «harde» individualismen, hvor fokuset ligger på en selv og egen, ofte materialistiske, suksess og fremgang. Som en reaksjon på denne type individualisme vokste det frem en annen art – den ekspressive individualismen. Her ligger fokuset på individets rett og ønske om å uttrykke seg. En form for selvutvikling og rikdom som fokuserer på utforskning og uttrykking av kultur, intellekt, sensualitet og erfaringer.²⁸ Nyreligiøsiteten kan i stor grad sies å tilhøre den sistnevnte formen for individualisme. Dette bekreftes også av Lars Ahlins studie i *Pilgrim, turist eller flyktning? En*

²⁶ Heelas og Woodhead 2005. 494

²⁷ Partridge 2004: 34

²⁸ Bellah (red) 1996: 32–35

studie av individuell religiös rörlighet i senmoderniteten. Her finner han en sammenheng mellom ekspressiv individualisme og det han kaller «icke-tradisjonell religiøsitet» (som er hans begrep på nyreligiøsiteten, i motsetning til f.eks. kristendommen, som blir tradisjonell religiøsitet). «Mycket tydligt visar det sig att om man bejakar denna individualism [ekspressiv], tenderar man också att ha en icke-tradisjonell religiositet».²⁹

3.2.2 Den subjektive velvære-kulturen

Den *subjektive velværekulturen* kaller Heelas og Woodhead en av de strømninger de mener vi finner i samfunnet i dag. Det er, i følge dem, en kultur som fokuserer mer på viktigheten av velvære for kropp og sinn enn på objektive fakta og tallmessige opplysninger.³⁰ Dette finner vi f.eks. i bilreklamer, hvor det fokuseres mer på den subjektive og følelsesmessige opplevelsen av å kjøre bil, enn på de rent tekniske fakta om bilen og dens kjøreegenskaper. I tillegg fokuseres det også på det unike, at vi alle er unike individer som skal realisere oss selv på den måten som føles mest riktig for oss selv.

Det holistiske miljøet, eller den subjektive spiritualiteten, trekker til seg de som allerede er i den subjektivistiske kulturen og som leter etter noe dypere. Den regnes derfor ikke som en motkultur eller noe som anses som «sært», da dens verdier og innhold allerede samsvarer med det som ligger i kulturen fra før. Den tilbyr noe mer, men uten å kreve ansvar eller forpliktelser, og har også lite misjonering og dogmer som man må forholde seg til. Det er derfor lett å ta et steg videre, fra f.eks. å lese en artikkel om akupunktur til å prøve det selv. Her er det holistiske miljøet både en del av den generelle velværekulturen, samtidig som den også er spesialisert, sier Heelas og Woodhead.³¹ Eksempler på dette er at tanken om det unike er den samme som i den generelle kulturen, og appellerer til den på samme måte. Men den er også spesialisert i den forstand at den er mer ansikt til ansikt, og mer intens. Formål er enda mer privat og individualistisk. Velvære i en bedrift har f.eks. som formål å gi bedre helse og velvære til hele bedriftskulturen, det blir et institusjonelt mål.

Det er her vi finner nyreligiøsiteten, i følge Heelas og Woodhead, som en del av det subjektivistiske samfunnet. «[The holistic milieu] represents a relatively distinctive manifestation of the more widespread culture with which it is so closely connected.»³² Siden bruk av tarotkort for det meste er å finne innenfor nyreligiøsiteten eller av folk med alternativ

²⁹ Ahlin 2005: 123

³⁰ Heelas og Woodhead 2005: 84–85

³¹ Heelas og Woodhead 2005: 88–89

³² Heelas og Woodhead 2005: 88

livssyn, så vil denne teorien om subjektivitet også passe inn her. Hvordan, hvor ofte og til hvilket formål man bruker tarotkort er opp til en selv. Det finnes innføringsbøker og tips om emnet, men til syvende og sist så er det opp til individet hva som føles rett for en selv. Dette er noe man ofte blir anbefalt innenfor alternativbevegelsen – les bøker og spør om råd, men gjør det som føles rett for deg som individ. Det er altså, som Heelas og Woodhead sier, det subjektive som til syvende og sist er det viktigste. Når rådet er å gjøre det som «føles rett for deg selv», så kan man se at det kan knyttes opp mot en subjektiv velvære-kultur.

3.3 Kjønn og alternativbevegelsen

I følge Heelas og Woodheads studie av det alternative/nyreligiøse miljøet i den engelske byen Kendal, var 80 % av de som var aktive i det holistiske miljøet kvinner.³³ Hvordan kan dette kombineres med subjektivitetsteorien? Hvis subjektiv velvære var noe som var typisk for hele samfunnet, hvorfor er det da stor overvekt av kvinner innenfor nyreligiøsiteten? Heelas og Woodhead forklarer dette med å si at det finnes to ulike typer av «moral individualism or autonomous selfhood»³⁴. Individuell subjektivisme og relasjonell subjektivisme. Det er ikke snakk om at man er det ene eller det andre, men heller en gradert skala. Den individuelle subjektivismen kjennetegnes ved at man leter etter løsninger eksternt i stedet for å se innover i seg selv. Det subjektivt unike finner man her ved at man er selvstendig og opererer som et individ for å finne løsninger. Man imøtekommer denne typen subjektivisme gjennom en ny bil, en givende karriere eller et stort hus. Dette går igjen tilbake til at man ser etter mål og løsninger i det eksterne. Den relasjonelle individualismen søker å løse problemer i relasjon med andre (snakke med en venn, oppsøke en terapeut osv.), eller ved å søke innover i seg selv. Den kjennetegnes ved et ønske om å «gå dypere» inn i seg selv og problemet for å finne svar og mulige løsninger.

Heelas og Woodhead har her en teori om at menn som oftest føler seg mest vel i den individuelle subjektivismen, og kvinner i den relasjonelle subjektivismen. Det er derfor man finner en hovedvekt av kvinner innenfor den subjektive spiritualiteten, siden den nettopp opererer med relasjoner og indre søken om noe dypere.³⁵ De underbygger dette med å se på hvor mange flere kvinner enn menn det er som er aktive innenfor den subjektive velværekulturen, alt fra yogainstruktører til omsorgsyrker. I de deler av velværesamfunnet

³³ Heelas og Woodhead 2005: 94

³⁴ Heelas og Woodhead 2005: 95

³⁵ Heelas og Woodhead 2005: 96–98

som har å gjøre med det relasjonelle innenfor helse og trening, finner vi som oftest en stor overvekt av kvinner.

Disse to typene subjektivismen som Heelas og Woodhead fremstiller her kan sammenlignes med de to typer av individualisme Robert Bellah snakker om, og som jeg kort nevnte i slutten av punkt 3.2.1. Den individuelle subjektivismen kan da være en parallell til den utilitaristiske individualismen hos Bellah, hvor fokuset ligger på det ytre, det materielle og ens individuelle sosiale status i samfunnet. Relasjonell subjektivismen kan da sees i sammenheng med ekspressiv individualisme, hvor det å bli utforske seg selv og omverdenen, samt å uttrykke seg selv (expressive) som individ blir sett på som det viktige. Man kan dermed se, som tidligere nevnt, at nyreligiøsitet for det meste ligger kan klassifiseres som relasjonell subjektivismen og ekspressiv individualisme.

Heelas og Woodhead begrunner denne forskjellen med dype kulturelle røtter innenfor verdier og arbeidsdeling mellom kjønn. Kvinner anses ofte for å være mer omsorgsfulle og «mykere» enn menn, og har tradisjonelt sett vært å finne i omsorgsykker. Menn har oftere vært å finne i praktiske eller statuspregede yrker som rørlegger, oljearbeider, lege, advokat, mekler osv. Selv om denne fordelingen er mindre utpreget i dag enn tidligere, så henger fortsatt en del av verdiene og forventningene igjen i samfunnet, og de avspeiler seg i det spirituelle. Heelas og Woodhead underbygger dette med å vise til flere ulike undersøkelser som trekker de samme konklusjonene om at kvinner har mer ansvar for omsorg og det relasjonelle enn menn.³⁶ Det som kan innvendes her, er at de aller fleste av disse undersøkelsene er forholdsvis gamle. Den nyeste er fra 2001, resten er fra 80- og 90-tallet. Det er temmelig sannsynlig at kjønnsrollene og samfunnet har endret seg en god del de siste tyve årene. Likevel er det ikke urimelig å anta at mange av verdiene og tradisjonene fortsatt henger igjen, og at overvekten av kvinner innenfor den subjektive spiritualiteten kan være et tegn på dette.

3.4 Klassifikasjoner og grupperinger av nyreligiøsitet

Nyreligiøsitet beskrives ofte som et løst nettverk av ulike fenomener, lærer og praksiser. Begrepet *nyreligiøsitet* er omfavner altså mye forskjellig. I nyere tid ser man at det å kun bruke et begrep om hele denne delen av religion kan bli litt upresist, og religionsforskere har dermed forsøkt å klassifisere og gruppere nyreligiøsiteten i undergrupper eller delgrupper. Religionsforskere har tilnærmet seg seg slik gruppering av nyreligiøsiteten ulikt, og noen har videreutviklet tidligere grupperinger og gitt dem nye navn. Jeg vil her forsøke å presentere

³⁶ Heelas og Woodhead 2005: 101–102

noen av disse forskerne og deres grupperinger, samt å oppklare litt om hvordan de ulike gruppene kan sammenlignes med hverandre.

3.4.1 Togruppeteorien

Den svenske religionsforskeren Lars Ahlin undersøkte artikler om nyreligiøsitet i to ulike ukeblad/magasiner i Sverige gjennom tyve år. Hans funn gjorde at han mente man kunne dele nyreligiøsiteten inn i to grupper, da sett i sammenheng med deres sosioøkonomiske status.³⁷

Den ene gruppen kaller han *moderne folketro* og den andre for *New Age*. Gruppen *moderne folketro* har, i følge Ahlin, et mer fatalistisk syn på det åndelige. Folk i denne gruppen vil ofte tro at de er styrt av skjebnen eller ytre krefter utenfor deres kontroll. Deres sosiale profil er ofte en med lav inntekt, lav utdanning og som bor i distriktet. Ahlin kaller gruppen *moderne folketro* fordi han anser dette for å være en videreføring av tradisjonell folketro. Gruppen *New Age* mener Ahlin er mer individualistiske, og mener at de selv har kontroll over eget liv og egne avgjørelser. De er ofte unge og urbane, med høy utdanning.³⁸

Denne todelingen tok religionsforsker Pål Ketil Botvar tak i og videreutviklet i sin doktorgradsavhandling. Han stiller seg dog noen skeptisk til Ahlins tanke om den ene gruppen som *moderne folketro*, og trekker mer veksler på Heelas og Woodhead og deres *spirituality*-begrep. Jeg går mer inn på dette begrepet senere i dette kapittelet, men kort summert mener Heelas og Woodhead at det nye subjektivistiske samfunnet har banet vei for en ny type spiritualitet (ikke religion) som de med et samlebegrep kaller for *spirituality*. De bruker dermed verken begrepene religion eller New Age om nyreligiøsiteten.

Ahlin var hovedsakelig opptatt av grad av fatalisme og individualisme mot sosial status. Botvar trekker frem et nytt aspekt – at de to gruppene forholder seg litt annerledes til egen tro og hvilken rolle den spiller i eget liv. Ahlins gruppe *moderne folketro* benytter seg av de trosstrømninger og praksiser som måtte være populære – og dermed lett tilgjengelige – i samfunnet til enhver tid. De har et mer fenomenologisk forhold til nyreligiøsitet. Den andre gruppen, som Ahlin kaller *New Age*, er mer fokusert og «opptatt av åndelige opplevelser og å finne sin indre ‘guddom’»³⁹. Botvar gir også gruppene nye navn – *moderne folketro* blir *New Age* og Ahlins *New Age* blir hos Botvar *spirituality*.⁴⁰

³⁷ Ahlin 2001: 265

³⁸ Ahlin 2001: 268

³⁹ Botvar 2009: 105–106

⁴⁰ Botvar 2009: 103–104

Denne togruppeteorien blir igjen videreutviklet av Botvar og Henriksen i boken *Religion i dagens Norge: mellom sekularisering og sakralisering*, hvor de analyserer de norske resultatene fra den internasjonale undersøkelsen Religion 2008. Her vektlegger de enda er gruppene ulike tilnærming til egen tro. Her setter de igjen nye navn på disse gruppene; gruppen som identifiserer seg bevisst med den nyreligiøse tro kaller Botvar og Henriksen for *nyåndelige* og gruppen som er mer eklektisk kaller de for *alternativt troende*.⁴¹

For de *alternativt troende* vil det f.eks. ofte være uproblematisk å kombinere lære og seremonier fra ulike religioner, som f.eks. å døpe barna i kirken på søndagen, og gå til et astrologikurs på mandagen, siden de har et mer fenomenologisk og instrumentelt forhold til sin tro. Gruppen *nyåndelige* tar ofte avstand fra tradisjonell religion (som i norsk sammenheng blir tradisjonell kristendom), og er dermed ikke eklektiske på samme måte som de som hører til *de alternativt troende*. For dem er troen identitetsskapende.⁴²

Jeg har satt alle disse begrepene opp i en tabell her, for å få en oversikt over hvordan de forholder seg til hverandre:

	<i>Fatalistisk, eklektisk, lav sosial status</i>	<i>Individuell, identitets-skapende, høy sosial status</i>
<i>Ahlin</i>	Moderne folketro	New Age
<i>Botvar</i>	New Age	Spirituality
<i>Botvar og Henriksen</i>	Alternativt troende	Nyåndelige

Tabell 3.1 Begrepsoversikt togruppeteorien

Begreper som «fatalistisk» og «lav sosial status» kan oppfattes som ladede begreper med negative assosiasjoner. Jeg bruker dem her for å sette opp en forenklet oversikt med nøkkelord, uten at jeg legger noen normativ verdi eller rangering i noen av grupperingene

Når jeg snakker om de to gruppene senere i oppgaven så har jeg valgt å bruke de siste begrepene – *alternativt troende* og *nyåndelige*. Dette fordi de to andre begrepsparene lettere kan skape forvirring om hva som menes, siden de bruker begrepet *New Age* med to ulike betydninger, samtidig som jeg også benytter meg av Gilhus og Mikaelssons tredeling, hvor de også bruker *New Age*-begrepet. Det er derimot ingen andre som bruker *alternativt troende* og *nyåndelige* som begrep i sine teorier eller analyser, og jeg vil derfor konsekvent forholde meg til disse to videre. Det er nyanseforskjeller mellom de tre begrepsparene, og jeg har valgt Botvar og Henriksens begreper for å unngå begrepsforvirring, ikke fordi jeg nødvendigvis anser deres fremstilling som den mest «korrekte».

⁴¹ Botvar og Henriksen 2010: 67

⁴² Botvar og Henriksen 2010: 67–68

3.4.2 Spirituality

Spirituality er det begrepet Heelas og Woodhead bruker om nyreligiøsiteten. For å være mer nøyaktig er *spirituality* en del av begrepet vi kjenner som nyreligiøsitet, da de skiller mellom *religion* og *spiritualitet* ved å si at religion tilhører den gamle formen for «life-as», hvor man lever sitt liv som en del av noe autoritært som man underkaster seg, det være seg en religion, en klan eller familien. På samme måte er religion, i følge Heelas og Woodhead, en ytre autoritet som man underkaster seg, enten det er en ytre guddom eller en ytre åndelighet eller godhet. Men *spirituality* tilhører den nye subjektive tiden, hvor det unike og subjektive helliggjøres.⁴³

Heelas og Woodhead understreker at denne delingen mellom religion og *spirituality* ikke samsvarer med den bruken av begrepene som vi vanligvis finner i samfunnet. Vi finner *spiritualitet* innenfor kristendommen, f.eks. Selv om den spirituelle opplevelsen her også er subjektiv, så dreier det seg likevel om et forhold til en ytre og autoritær guddom. De lager en liten definisjon ved å skille dem som følger:

[T]he term «spirituality» is often used to express commitment to a deep truth that is to be found within what belongs to this world. And the term «religion» is used to express commitment to a higher truth that is «out there», lying beyond what this world has to offer, and exclusively related to specific externals (scriptures, dogmas, rituals, and so on).⁴⁴

Også Christopher Partridge setter et slikt skille, og sier at «... ‘spirituality’ needs to be understood as distinct from ‘religion’, rather than a pallid, sickly version of its own self – half the religion it used to be»⁴⁵.

Selv om Heelas og Woodhead har mange bra poeng når de trekker frem det subjektivistiske samfunnet og hvordan dagens nyreligiøsitet passer inn og er formet av det, så synes jeg deres skille mellom religion og *spiritualitet* blir litt kunstig. Man finner også ytre forhold med varierende grad av autoritet innenfor nyreligiøsiteten. Hellige mestre, yogamestre, automatskrift fra avdøde sjeler, hjelpere og utenomjordiske vesener er noen av de aktører som man gir ulik grad av autoritet, og som anses som ytre forhold som kan ha en funksjon og viktig rolle i ens tro og verdensbilde. Dette er likevel mer dynamisk enn i tradisjonell religion, og det er vanlig å bevege seg fra én slik autoritet til en annen, eller kanskje ha flere samtidig. Så selve valget om å anse en guru eller en forfatter som en religiøs autoritet er svært

⁴³ Heelas og Woodhead 2005: 3–5

⁴⁴ Heelas og Woodhead 2005: 6

⁴⁵ Partridge 2005: 40

individuell, det samme er hvor mye autoritet man velger å gi dem. Men det blir litt unyansert å si at *spirituality* ikke har ytre autoriteter som man fokuserer på i sin tro.

Når det er sagt så kan man også si at det finnes en del subjektivitet innenfor de tradisjonelle religionene. De ulike retningene og skolene innenfor hver religion – kristendommen spesielt – er et typisk eksempel på dette. Hinduismen er jo også svært subjektiv, hvor ulike familier kan fokusere på ulike guddommer, og det finnes mange varianter av de ulike seremonier og ritualer. Det er likevel liten tvil om at Heelas og Woodhead peker på noe sentralt når de ser på det subjektivistiske samfunnet i dag i motsetning til det mer pliktpregede og autoritære samfunnet tidligere. Jeg er også enig med Partridge når det gjelder å se på *spirituality* som et eget fenomen for å bedre forsøke å forstå dets funksjon og sosiologiske rolle i samfunnet. Men jeg stiller meg altså litt kritisk til deres definisjon eller forklaring på ulikhetene mellom religion og spiritualitet, og det å sette et slikt skarpt skille mellom dem. Det kan være nyttig som et sosiologisk verktøy, men jeg anser *spirituality* som religion i en ny form, tilpasset dagens samfunn. Ikke som noe fenomenologisk sett annerledes enn religion.

Heelas og Woodhead bruker teorien om det subjektivistiske samfunn som bakgrunn for fremveksten av *spirituality*. Den nye religionsformen er tilpasset det subjektivistiske samfunnet vi har i dag, noe som er årsaken til dens fremvekst og popularitet. Den mer organiserte og tradisjonelle formen for religion blir for autoritær og dogmatisk i dette samfunnet, og dens rolle og påvirkning i samfunnet er derfor minkende. Det er her det blir interessant å se hvordan tarotkortbrukere stiller seg til dogmatikk innenfor tarotkort, og hvor stor betydning det mer tradisjonelle som symbolikk har å si i motsetning til den mer subjektive estetiske vurdering.

3.4.3 Tregruppeteorien, sirkelmodellen og sammenligninger av gruppeteorier

Ingvild Gilhus og Lisbeth Mikaelsson deler nyreligiøsitet inn i tre deler: *Nye religioner, New Age og uorganisert religiøsitet*. Den førstnevnte gruppen er nye, organiserte religioner som har sitt utspring i tradisjonelle religioner eller troslære, men som har av ulike grunner tatt avstand fra sitt opphav og startet sitt eget trossamfunn. Eksempler her er Hare Krishna-bevegelsen, wicca og Scientologikirken. Den andre gruppen, New Age, er nettverket av åndelig lære og praksiser som har sin bakgrunn i troen på en ny, åndelig tid (vannmannens tidsalder). Her finner vi praksiser som healing, urtemedisin, meditasjon, spådomsteknikker, medium, klarsynthet osv. New Age fungerer som et ikke-hierarkisk interessefellesskap med få dogmer og ingen fast struktur eller ledelse. Selv om New Age har få dogmer, så har de likevel enkelte troslærere som går igjen, blant annet troen på en ny tidsalder, fokuset på selvutvikling

(som til en viss grad har fått større fokus enn vannmannens tidsalder), troen på reinkarnasjon, karma og healing.⁴⁶

Uorganisert religiøsitet er som Gilhus og Mikaelsson sier, «religion smurt tynt utover». Det er alle de åndelige strømninger vi finner i samfunnet, uten at de er direkte tilknyttet noen organisasjon eller gruppe. Det er åndelighet i media, religiøse forestillinger som er tatt ut av sin religiøse ramme og som vi finner i ulike sammenhenger i media; på internett, i blader, i reklame, i sangtekster, filmer osv.⁴⁷

Hvis vi nå går tilbake til Heelas og Woodhead og deres begrep *spirituality*, så beskriver de dette som noe som omfatter både New Age som nettverk og den type spiritualitet vi finner i media. Samtidig gjør de det klart at begrepet *ikke* inkluderer noen form for organisert religion.⁴⁸ Ved å sammenligne Gilhus og Mikaelssons grupperinger med Heelas og Woodheads begrep får jeg følgende oversikt:

<i>Gilhus & Mikaelsson</i>	Nye religioner	New Age	Uorganisert religiøsitet
<i>Heelas & Woodhead</i>			Spirituality

Tabell 3.2 Begrepssammenligning, G&M og H&W.

Spirituality overlapper dermed *New Age* og *uorganisert religiøsitet*. *Nye religioner* faller utenfor *spirituality*-begrepet. Jeg vil senere, i kapittel syv, gå inn på hvorfor jeg anser dette som problematisk i en inndeling av nyreligiøsitet.

Det vil være vanskelig å forsøke å sammenligne disse grupperingene med togruppeteorien til Ahlin og Botvar, siden førstnevnte tar for seg ulike grupperinger av nyreligiøsitet som religionsvitenskapelig fenomen, mens Ahlin og Botvar tar for seg den individuelle troende og deres holdninger til egen tro som utgangspunkt for grupperingene. Botvar gjør til en viss grad en slik sammenligning, siden han i sin avhandling trekker veksler på nettopp Heelas og Woodhead, og kaller sin individualistiske gruppe for *spirituality*⁴⁹, men slik jeg forstår Heelas og Woodhead, så vil også de med et mer fatalistisk og eklektisk syn på sin tro gå inn under det begrepet. Det er ikke hvor man havner i skalaen om fatalisme vs. individualisme som avgjør om man hører til under *spirituality*-begrepet. Heelas og Woodhead tar mer høyde for grad av dogmatikk, dvs. de ekskluderer organisert religion fra sitt begrep. Men det er ikke det samme som Botvar og Henriksens *nyåndelige*-gruppe.

⁴⁶ Gilhus og Mikaelsson 2005: 11–12

⁴⁷ Gilhus og Mikaelsson 2005: 12

⁴⁸ Heelas og Woodhead 2005: 5

⁴⁹ Botvar 2009: 100–104

Det som kanskje kan sammenlignes med togruppeteorien er Gilhus og Mikaelssons konsentriske sirkler. Denne modellen deler nyreligiøsitet inn i flere ulike sirkler. Den innerste sirkelen er «eliten», de som lever av sin tro. Det kan være astrologer, kursholdere, synske, spådomstjenester, healing eller andre. De har som regel svært god kunnskap om sitt felt, og kan regnes som ekspertene. Utenfor der finner vi den midterste sirkelen, hvor vi finner de som er aktive og over middels interesserte i nyreligiøsitet. De deltar kanskje på kurs, legger tarotkort selv, leser bøker om emnet osv., men de lever ikke av dette. I de ytterste sirklene finner vi de som er nysgjerrig, som leser artikler om det i ukeblader og kanskje bestiller seg et personlig horoskop, men som kanskje bare ser på det som underholdning. Disse sirklene overlapper hverandre, så det er ingen vanntette skott mellom dem.⁵⁰

Jeg ser ikke bort i fra at det kan finnes en overlapping mellom disse grupperingene. Jeg vil tro at blant de som har et mer eklektisk og fatalistisk syn på sin tro (alternativt troende) vi vil finne flere av disse i de ytre konsentriske sirkler, og flere av de som identifiserer seg med sin tro (nyåndelige) i de mer indre sirkler. Jeg tror på ingen måte at vi kan sette likhetstegn mellom de ulike gruppene og sirklene, men jeg ser ikke bort i fra at vi kan finne et mønster her.

<i>Sirkelmodellen</i>	Ytre sirkler	Indre sirkler
<i>Togruppeteorien</i>	Alternativt troende	Nyåndelige

Tabell 3.3 Mulig sammenheng togruppeteorien og konsentriske sirkler.

Det er viktig å gjøre oppmerksom på at denne oversikten ikke er ment å gjenspeile en påstand om direkte sammenligning, slik tabellene 3.1 og 3.2 er. Det er heller ikke slik at det kun finnes to sirkler – en ytre og en indre. Modellen er dermed noe karikert. Likevel mener jeg man kan finne en overlapping mellom disse ulike teoriene, hvor jeg tror vi finner flere alternativt troende i de ytre sirklene, og flere nyåndelige i de indre sirkler.

Jeg mener å ha vist at det finnes en sammenheng og en overlapping mellom flere av disse gruppeteoriene, noe som etter min mening styrker teoriene siden de ser ut til å peke på det samme bare med litt ulike innfallsvinkler og perspektiver. Jeg mener derfor å ha styrket min hypotese om sammenfallende gruppeteorier. Hvor mye jeg kan finne igjen av denne hypotesen i min empiri er usikkert, men dette kan være interessant for videre studier.

⁵⁰ Gilhus og Mikaelsson 2005: 172

3.5 Religion på internett

Christopher Partridge viser til forskning som konkluderer med at kristne som oppsøker kristne samfunn på internett (diskusjonsfora, mailinglister, nettsider osv.), gjør det først og fremst for å søke sosialt samvær med andre kristne, ikke for å søke informasjon om sin tro. Slike nettsamfunn er ofte mer fornøyde og tilfredse enn offline samfunn. Antagelig fordi, som Partridge sier, de søker hverandre frivillig basert på en felles interesse.⁵¹

Jeg ser ikke bort fra at nettsamfunn for nyreligiøst rent sosiologisk fungerer på samme måte som de kristne samfunn Partridge refererer til, og at disse funnene også kan gjelde de nettsamfunn jeg har hentet empiri fra. Det vil si at de diskusjonsfora jeg har henvendt meg til, og hvor jeg har lagt ut lenke til spørreskjemaet, i mange tilfeller kan ha utviklet et godt sosialt samhold. Dermed kan det være de svarene jeg får er mer ensartede enn de kanskje ville vært om jeg hadde reist hjem og intervjuet informanter som ikke er aktive innenfor et alternativt miljø. Hvis dette er tilfelle, kan det være vanskeligere for meg å finne igjen togruppeteorien i de svarene jeg får.

Christopher Fuchs, professor i media og kommunikasjon ved Uppsala universitet, konkluderer i boken *Internet and society: Social Theory in the Information Age* blant annet med at «From continuous computer-mediated communication cooperation, feelings of togetherness and belonging, shared identity, and common values can emerge»⁵². Dette forutsetter at nettmiljøet ikke er preget av konkurranse og streben etter rykte eller status. Han never wikipedia som et eksempel på en nettside som oppmuntrer til samarbeid og samhørighet.⁵³ Mitt inntrykk av de ulike alternative nettsidene jeg har gått gjennom i denne undersøkelsen er at de fokuserer på kommunikasjon, forståelse og samhørighet. Dette kan også være med og styrke tanken om at deres meninger og verdier kan være mer samstemte siden de tilhører et felles samfunn.

Det å være aktiv i nettsamfunn kan også være ekstra relevant for de som tilhører en religiøs minoritet. Når det ikke eksisterer noen sosiale tilbud eller samlingsteder for den religion man tilhører på ens lokale hjemsted, så kan det være en grunn for å oppsøke og være aktiv på slike nettsamfunn. Hvis man føler seg annerledes og er vant med at man må svare for det livssynet man har valgt, så kan det være en lettelse å være sosial på internett med andre som har tilsvarende livssyn og hvor man kan føle seg hjemme og dele erfaringer og kunnskap.^{54 55}

⁵¹ Partridge 2005: 146–147

⁵² Fuchs 2008: 333

⁵³ Fuchs 2008: 333

⁵⁴ Lövheim 2005: 128

Dette er enda et argument for at slike nettsamfunn oppfordrer mer til samhørighet enn konkurranse, og støtter enda mer at de svar jeg har fått på min undersøkelse kan være mer samstemte fordi respondentene har blitt påvirket av hverandres meninger på nettsamfunnene de er en del av.

3.6 Symbolikk og estetikk

Jeg har i denne oppgaven, og i spørreskjemaet som er sendt ut, satt opp symbolikk og estetikk som to begreper som står mot hverandre. Dette er i seg selv problematisk å gjøre, siden man kan argumentere for at symbolikk også kan være en del av estetikken, og at det kan bli noe kunstig å sette dem opp som et begrepspar. Jeg vil derfor her forklare hvorfor jeg har valgt å bruke begrepene slik jeg har gjort, og i hvilken sammenheng og forståelse de brukes.

Symbol kan kort defineres som et «flertydig tegn», et tegn som har flere betydninger enn bare det rent åpenbare i motivet.⁵⁶ Et religiøst symbol blir derfor et flertydig tegn som overbringer en eller flere betydninger innenfor en religiøs kontekst eller av en religiøs betydning. Motivene på tarotkort har som regel svært mange slike symboler. Noen av dem er tradisjonelle og har vært inkludert siden de første tarotstokker vi kjenner, andre er av nyere dato og avhenger av temaet på tarotstokken. Eksempler på det første er kort er de fire symbolske fargene, beger, mynt, sverd og stav, som vi finner allerede på Visconti-Sforza stokken fra slutten på 1400-tallet.

Charles Sanders Peirce var en amerikansk filosof som grunnla semiotikken og pragmatismen. Han deler symboler (signs) inn i tre typer: *indeks*, *ikon* og *symboler*. Et indeks er et tegn som indikerer noe mer enn hva vi tegnet selv er. F.eks. vil tegnet «røyk» indikere «ild». Tegnet «fotspor» indikerer «mennesker». Et ikon er et tegn som er direkte hva det representerer. F.eks. hellige ikoner som kan være avbildninger av Jesus, og som da representerer Jesus. Et annet eksempel på ikon er tegnene på datamaskinens tastatur. Et symbol er et tegn som representerer noe annet, dvs. er flertydig, og som man må ha en forståelse eller kjennskap til den kulturen symbolet fungerer i, for å kunne tolke det riktig.⁵⁷ F.eks. symboliserer fargen hvit renhet og uskyld i Norge, samtidig som det symboliserer sorg og død i Kina.

De fleste tegn som man finner i en tarotstokk vil være symboler. Det er snakk om tall, farger, mønster og direkte motiver som har en flertydig betydning. En gravid kvinne symboliserer

⁵⁵ Lövheim 2007: 68, 158

⁵⁶ Gilhus & Mikaelsson 2001: 80

⁵⁷ Pierce, C.S 1994: 100–101

fruktbarhet og fødselen av noe nytt. Flere av disse tegnene kan også være ikoner – den gravide kvinnen kan i en spådom tolkes som reell graviditet.

Med estetikk mener jeg det rent kunstneriske uttrykket, hvilken kunstnerisk stil tarotstokken har, uavhengig av symbolikken. «Estetikks mål er den sanselige erkjennelsens fullkommenhet som sådan. Denne er imidlertid skjønnheten.»⁵⁸ Det vil si estetikk som den subjektive sanselige erkjennelse av hva som er skjønt. Estetikk blir da den subjektive oppfatningen om hva man finner tiltalende. Jeg vil også trekke frem en definisjon gitt av professor David Herbert:

By «an aesthetic mode of engagement», I mean one in which an appreciation of beauty, form and style, of sensory impact and arrangement, is to the fore, rather than (though not necessarily excluding) other properties such as moral worth, spiritual edification or truth content.⁵⁹

Sett i sammenheng med tarotkort blir det altså stilen, skjønnheten og formen som blir det sentrale hvis man fokuserer på det estetiske, i motsetning til innhold («truth content»), som her blir symbolikken. Estetikk er også en egen fagdisiplin, læren om kunst. Det er et eget fagfelt med egne begreper og ekspertiser. Selv med de to definisjoner jeg har knyttet meg opp til, så blir estetikk i denne oppgaven brukt i en mer folkelig forstand. Estetikk er en viktig del av de aller fleste, om ikke alle, religionsformer. Ritualer og seremonier har si egen estetikk, det samme har utsmykning av katedraler, kirker, moskeer og andre hellige hus. Sang og bønn, kunstverk, ikoner, dikt, klesplagg, smykker, dans – det hellige og det symbolske gir seg uttrykk i mange ulike estetiske former. Tarotkort er et godt eksempel på symbiosen av estetikk og symbolikk, hvor kombinasjonen av disse gir et spesifikt uttrykk til hver tarotstokk.

Man kan argumentere med at rik symbolikk kan være noe man anser som tiltalende og skjønt. Skillet mellom symbolikk og estetikk er derfor noe kunstig skille, da disse to faktorene nok vil gjensidig påvirke hverandre. Men jeg mener et slikt skille likevel kan forsvares og brukes, da det finnes flere tarotstokker som støtter seg på tilnærmet lik symbolikk – dvs. de samme symbolene brukt på de samme kortene – bare med ulik estetikk og kunstnerisk stil.

⁵⁸ Baumgarten hos Böhme: 521

⁵⁹ Herbert 2011: foredrag på RESEP-seminar, januar 2011 i Kristiansand.

Figur 3.1 Magikeren fra tre ulike tarotstokker.

Et eksempel på det finner vi ovenfor. Det er samme kort – The Magician – bare fra tre ulike tarotstokker. (Fra venstre: Rider Waite Tarot, Old English Tarot og New Century Tarot). Kortet har flere symboler som går igjen i alle tre variantene; en magiker som står alene i midten av kortet, han holder en stav i ene hånden, den ene hånden peker oppover og den andre nedover (dette er litt uklart på kortet i midten), og de har alle tre et bord hvor alle fire fargene i stokken (beger, sverd, mynt, staver) er representert (det er uklart nøyaktig hva magikeren på kortet helt til høyre har på bordet), og to av dem har evighetstegnet over hodet. Alt dette er symboler som går igjen i mange tarotstokker på akkurat dette kortet. Men den kunstneriske utformingen, den stilen tarottegneren har valgt å bruke, er ulik. De jobber alle tre med samme grunnstruktur, om man vil. Tegnerne har de samme symbolske elementer som skal være med i kortet, men har valgt å løse dette på forskjellige måter, både når det gjelder fargevalg (som også kan være symbolsk), bakgrunn, detaljnivå og kunstnerisk stil. Samt også størrelsen og fasongen på selve kortene. Man kan si, som tidligere nevnt med Herberts definisjon, at symbolikken blir innholdet og estetikken blir formen. En annen måte å uttrykke det på, igjen noe kategorisk, er at symbolikken appellerer til den intellektuelle forståelsen, mens estetikken appellerer til sansene og følelsene. Dette går også igjen i flere av de åpne svarene jeg har fått på undersøkelsen (estetikk som sanser og følelser, symbolikk som intellektuelt).

Det kan også sies at symbolikk og estetikk her går i hverandre, f.eks. at Rider Waite velger å legge evighetstegnet over Magikerens hode, i stedet for som en del av hatten, som vi ser på bildet helt til høyre. Dette har ulik symbolsk betydning (at evigheten enten er en del av Magikeren, eller noe som er hevet over ham), men har også en estetisk betydning siden det påvirker kortets utseende. Det er også usikkert hvorvidt de ulike tegnerne tar disse valgene basert på symbolikk eller estetikk. Derfor kan man si at en slik inndeling vil bli litt grov, men

samtidig kan denne illustrasjonen tydeliggjøre hva som menes med en slik kategorisering. Det er kanskje mer presist å si at symbolikk blir en del av estetikken som jeg skiller ut for å kartlegge tarotkortbrukernes holdning til substansielle religiøse oppfatninger og estetikk/skjønnhet.

Det er også verd å nevne at dynamikken mellom symbolikk og estetikk er en velkjent problemstilling for mange av de som driver med tarotkort, og det har vært flere debatter omkring nettopp dette på nettfora og i tidsskrifter relatert til emnet. Spørsmålet omkring hvilken tarotkort man skal velge, og hva som er viktigst av at man finner kortene estetisk tiltalende eller om de har rik symbolikk finner man igjen i flere bøker om tarotkort, hvor de ulike forfatterne har ulike meninger om saken. Så selv om inndelingen mellom estetikk og symbolikk blir noe kunstig, så er det en problemstilling som er velkjent i miljøet, og som informantene derfor antagelig vil kjenne seg igjen i. Jeg har også forklart disse begrepene i den innledende posten til spørreskjemaet, slik at det skal være enda mer klargjørende.

Så for å konkludere kan jeg si meg enig i at skillet mellom estetikk og symbolikk ikke kan sies å være så skarpt som det presenteres i denne oppgaven, men at jeg anser diskusjonen om form og innhold for å være så relevant når det kommer til symbolikk og kunstnerisk stil i tarotkort at det kan forsvare en slik bruk i den sammenheng det gjøres i denne oppgaven. Spesielt siden det er en problemstilling allerede kjent blant tarotkortbrukere, og det vil derfor være en forståelse i miljøet for bruken av disse begrepene. Jeg har også satt opp åpne felter på flere av spørsmålene, samt også for en avsluttende kommentar, i spørreskjemaet, slik at informantene kan skrive utfyllende kommentar eller presiseringer om de ønsker det. Det er også verd å merke at informantene har hatt flere spørsmål med frie svar, spørsmål som gikk direkte på symbolikk og estetikk. De har også kunnet skrive en avsluttende kommentar om de ønsket det. Av alle som har svart, er det kun én kommentar som tar opp dette skillet, hvor vedkommende som svar på hvorfor han mener estetikk er viktig i en tarotstokk skriver: «Fordi symbolspråket også er sterkt estetisk. Alle sansene blir aktivert under en lesning, og den estetiske sansen er sterkt knyttet til intuisjon i forhold til kortlesning, opplever jeg». Dette viser at det antagelig har vært liten problematikk eller forvirring knyttet til symbolikk vs. estetikk blant informantene, da dette ser ut til å være en del av deres erfaringsnære språk.

3.7 Sammenfatning og relevans til problemstilling

Jeg har i dette kapittelet tatt for meg teoriene til Heelas og Woodhead om den subjektivistiske velværekulturen, og hvordan den nye religiøsiteten kan fungere samtidig, og ikke i stedet for,

sekulariseringen ved å peke på fremveksten av det subjektivistiske samfunn.^{60 61} Selv om jeg stiller meg litt kritisk til deres differensiering mellom spirituality og religion, så er jeg enig i teorien om at den tradisjonelle religionen ofte er såpass dogmatisk og autoritær at den har vanskeligere for å finne popularitet i dagens samfunn, som beveger seg mer mot det subjektive, individuelle, relasjonelle og unike. Det har derfor vokst frem en ny type religiøsitet – *spirituality* – som treffer bedre med de verdier og holdninger som er populære i et slikt subjektivt samfunn. Her under finner vi det nyreligiøse, og da også bruk av tarotkort.

I følge denne teorien vil da brukere av tarotkort anse subjektiv meningsbæring som viktigere for seg enn å følge tradisjonelle oppfatninger om symbolikk i kortene. Dette fordi subjektiv velvære anses som viktigere enn tradisjonell dogmatikk (som man til en viss grad kan si symbolikk i tarotkort er). Estetikk og kunstnerisk stil dreier seg jo ofte mer om det som anses som følelsesmessig tiltalende, dvs. velvære. Dermed kan denne teorien brukes til å belyse respondentenes forhold til estetikk i tarotkort. Det er også den teorien jeg bygger min arbeidshypotese på. Resultatene fra min undersøkelse kan dermed være med på å enten styrke denne teorien, eller være med på og nyansere den noe.

Jeg har også skrevet litt om kjønn og nyreligiøsitet, siden kvinner er tydelig overrepresenterte innenfor nyreligiøsiteten (og enda mer i min undersøkelse). Siden undersøkelsen min er basert på svar fra internett, så har jeg også trukket inn noe teori om internett, religion og sosialisering. At alle mine respondenter er aktive på nettsamfunn for sitt livssyn kan påvirke resultatene jeg får, noe teoriene styrker. Her har jeg hovedsakelig benyttet meg av Partridge og Lövheim om religion på internett, samt også Fuchs og forskning på internett og sosialisering generelt.^{62 63 64 65}

Min andre problemstilling går på teorier omkring kategorisering og gruppering av den nyreligiøse bevegelsen. En av disse teoriene som jeg benytter meg av i den sammenheng er togruppeteorien, først presentert av Lars Ahlin. Her blir nyreligiøsiteten delt inn i to grupper som har ulike verdensbilder som er influert av deres sosiale status.⁶⁶ De to gruppene har fått ulike navn etter hvert som de har blitt videreutviklet, først av Botvar, deretter av Botvar og

⁶⁰ Heelas og Woodhead 2005: 494

⁶¹ Heelas og Woodhead 2005: 88

⁶² Partridge 2005: 146–147

⁶³ Fuchs 2008: 333

⁶⁴ Lövheim 2005: 128

⁶⁵ Lövheim 2007: 68, 158

⁶⁶ Ahlin 2001: 265, 268

Henriksen.⁶⁷ ⁶⁸ For å unngå begrepsforvirring forholder jeg meg i denne oppgaven til de navnene som Botvar og Henriksen innførte, nemlig *alternativt troende* og *nyåndelige*.

En annen kategorisering er tregruppeteorien til Gilhus og Mikaelsson, hvor de deler nyreligiøsiteten inn i *nye religioner*, *New Age* og *uorganisert religiøsitet*.⁶⁹ Her trekker jeg også inn *spirituality*-begrepet, som overlapper de to sistnevnte gruppene til Gilhus og Mikaelsson. Til slutt har jeg også redegjort for sirkelmodellen til Gilhus og Mikaelsson og deres forhold til togruppeteorien.⁷⁰ Ved å vise til overlappinger av de ulike grupperingene, så kan man se at disse ulike teoriene kan fungere sammen, og at de ikke nødvendigvis er gjensidig ekskluderende. Kanskje kan man også over tid videreutvikle nye teorier og modeller som kombinerer de kategoriseringsmodellene religionssosiologien har i dag. Jeg vil i min analyse se om jeg kan finne igjen noen av disse gruppene blant mine respondenter, basert på de svarene jeg har fått.

Til slutt har jeg også gått igjennom begrepene symbolikk og estetikk og redegjort for det problematiske med å sette dem opp mot hverandre, siden begrepene ikke nødvendigvis bør forstås som motpoler. Jeg har også argumentert for hvorfor jeg likevel velger å, til en viss grad, gjøre nettopp det i denne oppgaven.

⁶⁷ Botvar 2009: 103–104

⁶⁸ Botvar og Henriksen 2010: 67

⁶⁹ Gilhus og Mikaelsson 2005: 11–12

⁷⁰ Gilhus og Mikaelsson 2005: 172

4 Metode og metodeteori

4.1 Innledning

Jeg vil i dette kapitlet gå inn på hvilke metoder jeg har valgt for min oppgave, begrunne disse valgene og belyse dette med relevant metodeteori. Jeg vil først starte med en begrunnelse av mitt metodevalg og går deretter videre inn på styrker og svakheter med de metodene jeg har valgt. Til slutt vil jeg skrive om selve analysen og tolkningen.

4.2 Begrunnelse av metodevalg og forskningsetikk

I denne oppgaven bruker jeg en kombinasjon av to metoder. Først og fremst benytter jeg meg av en kvantitativ spørreundersøkelse. Jeg bruker også skriftlige kilder (poster på diskusjonsfora, bøker, tidsskrifter) som tilleggsempiri. Bakgrunnen for mine metodevalg ligger både i tidsbegrensninger på denne oppgaven samt hva jeg anså ville passe best for den type informasjon jeg er interessert i å hente inn.

Spørreskjemaet brukte jeg for å finne ut hva tarotkortbrukere generelt mente om de temaene jeg ønsket svar på (symbolikk, estetikk, bruk av tarotkort). Bruk av tarotkort er forholdsvis uvanlig blant nordmenn generelt, og det ville derfor være vanskelig å finne nok informanter til intervju. Det ville antagelig innebære en god del tid brukt på forarbeid for å finne informanter som var villig til å stille opp på intervju, samt reising til deres bosted. Dette hadde jeg ikke tid til i den tidsrammen som er satt for denne masteroppgaven. Den letteste måten å få tak i flest mulig tarotkortbrukere samlet på ett sted er på internett. Jeg hadde kjennskap til flere norske nettsamfunn for nyreligiøsitet, samt et dedikert utelukkende til tarotkort. Jeg fant derfor ut at det som ville gi meg flest mulig svar på den mest effektive og raskeste måten var å lage et spørreskjema som jeg la ut på internett, og hvor jeg la ut lenke til spørreskjemaet på disse nettsamfunnene.

Siden det var usikkert hvor mange svar jeg ville få på spørreundersøkelsen, så har jeg også valgt å støtte meg på noe skriftlig tilleggsempiri. Nettsamfunnene og deres medlemmer, bladet Tarotisten og de mest vanlige bøkene om tarotkort er alle deler av det samme miljøet. Ved å trekke inn diskusjoner på internett, samt utsagn fra blader og bøker så ville jeg belyse tarotkortmiljøet og deres meninger i et noe bredere perspektiv. Noen av disse sitatene kan også utdype de svarene jeg har fått i spørreundersøkelsen hvor det hadde vært interessant med flere detaljer.

Jeg har av etiske grunner valgt å ikke inkludere slike lukkede debatter i denne oppgaven, da dette er noe som ikke er allment tilgjengelig og er skrevet av medlemmene i god tro om at deres innlegg ikke blir spredd videre. Selv om jeg hadde anonymisert postene så hadde det likevel vært mot medlemmenes god tro, da de allerede er anonyme (det er vanlig på slike nettsamfunn at man registrerer seg med et kallenavn på nett uten å oppgi eget navn eller identitet til andre medlemmer). Jeg har ikke registrert respondentenes e-mailadresser eller noen andre opplysninger som kan gjøre det mulig for meg å identifisere hvem som har svart. Undersøkelsen er derfor ikke rapportert inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.

4.3 Styrker og svakheter med metodene

Jeg har valgt å bruke diskusjonsfora på internett som arena for mitt spørreskjema, da det er stedet som er lettest tilgjengelig for å møte flest mulig respondenter samtidig. Siden nyreligiøsiteten er karakterisert ved å være mer et løst nettverk enn en strukturert organisasjon, så kan det derfor være vanskeligere å finne de troende enn hvis man skal undersøke f.eks. en kristen menighet. I hvert fall på den begrensede tiden jeg har til rådighet for en masteroppgave. Tarotkort kan selvsagt bli brukt av mennesker som ellers har liten eller ingen interesse for alternative tanker og overbevisninger, men det er likevel tilfelle at bruk av tarotkort er utbredt innenfor det nyreligiøse miljøet, og det er derfor størst sjanse for å finne respondenter om jeg henvender meg der.

Fordelen med en slik fremgangsmåte er at jeg forholdsvis enkelt kan komme i kontakt med relevante respondenter. Det vil også være i en sammenheng som vil være trygg og kjent for respondentene, samt at diskusjonsfora på internett allerede er temmelig anonymt i utgangspunktet. Dette vil nok gjøre at terskelen for å svare på et slikt skjema ikke er så høy. Svakheten er at jeg nok kun vil få kontakt med de mennesker som er over middels engasjerte og interesserte i sin tro og overbevisning. Det er temmelig sannsynlig at de som er aktiv på et diskusjonsforum er over middels interessert i tarotkort, eventuelt også det alternative generelt. Dermed vil de som svarer trolig høre til den midtre eller innerste sirkelen, i følge Gilhus og Mikaelssons sirkelmodell. Jeg får dermed ikke så mange svar fra de som hører til den ytre sirkelen.

En annen ting som gjør innhenting av respondenter fra internett problematisk er at jeg selv ikke har kontroll over det utvalget som velger å svare. Jeg kan selv velge hvor jeg vil legge ut informasjon og lenke, og dermed bestemme hvilke miljø jeg ønsker å henvende meg til, men derfra har jeg ikke kontroll over hvor min lenke blir distribuert videre. Siden jeg ikke selv velger ut direkte hvem jeg skal sende spørreskjemaet til så har jeg heller ingen kontroll over

hvorvidt respondentene vil være representative for den gruppen jeg ønsker å innhente informasjon fra. Spesielt ikke hvis den sosiale profilen til den gruppen som benytter seg ofte av internett ikke samsvarer med den sosiale profilen til den gruppen jeg ønsker å undersøke. Jeg må derfor sammenligne mine respondenter med andre nyreligiøse undersøkelser for å se hvor stort avvik det eventuelt er snakk om. I denne oppgaven har jeg valgt å sammenligne med undersøkelsen Religion 2008, som er beskrevet i boken *Religion i dagens Norge: mellom sekularisering og sakralisering*.

En svakhet med å bruke spørreskjema er at man ikke får så utfyllende svar som man kanskje skulle ønske. Ved intervju kan man be informanten om å utype et svar hvis man ønsker det, noe som ikke er mulig ved et spørreskjema. Dette kan være spesielt interessant når informasjonen man er interessert på går på meninger og holdninger, som er hva jeg vil ha tak i. En alternativ måte å løse dette på hadde vært å arrangere et kvalitativt intervju med noen av respondentene fra spørreskjemaet, for dermed å få utdyping av svar på den måten. Av tidsmessige årsaker valgte jeg å ikke prioritere en slik fremgangsmåte, og har i stedet forsøkt å bøte på denne mangelen med å ha åpne svar i spørreskjemaet hvor det er relevant, samt støtte meg på sitater fra nettdebatter og blader hvor jeg finner en slik utdyping.

Når det gjelder tilleggsmaterialet så har jeg her benyttet meg av poster på internett. Dette uttrykker kun meningen til den som skriver i øyeblikket. Sitater som uttrykker en mening i en slik sammenheng vil ikke bety at det ikke også finnes andre og motstridende meninger om samme tema innenfor miljøet. Det gjør det som oftest. Men sitatene kan underbygge og utfylle de meninger og trender jeg finner i spørreundersøkelsen. Det betyr ikke at meningene som kommer frem nødvendigvis kan generaliseres til hele det nyreligiøse samfunn, men kan heller brukes til å bekrefte at de meninger som kommer frem i spørreundersøkelsen ofte ikke er kontroversielle da de blir bekreftet også på nettsamfunnene.

Det er verd å merke seg at det vil nok være flere som både frekventerer flere av nettsamfunnene samtidig, og at noen av sitatene jeg tar med kan være fra en eller flere av respondentene som har svart på spørreundersøkelsen. Det samme kan man også si om bladet Tarotisten, noen av skribentene der er også aktive på forumet. Det vil derfor være overlappinger, men på grunn av anonyme svar i undersøkelsen (og ofte kallenavn på nettet som er noe annet enn det fulle navnet man signerer artiklene med), så er det umulig for meg å fange opp dette.

Disse faktorene vil få innvirkning på hvor representative svarene jeg har fått er, og er noe jeg må ta høyde for i min analyse og mine konklusjoner. Men samtidig kan det også gi et bredere innblikk i det nyreligiøse nettmiljøet og deres syn på bruk av tarotkort.

4.4 Tolkning av empirien

Jeg må tolke besvarelsene jeg får i spørreundersøkelsen. Her er det viktig å være klar over at de svarene jeg får allerede er tolkninger av virkeligheten, gjort av informantene. Jeg får altså ikke svar som på noen måte er en objektiv beskrivelse av virkeligheten, men en tolket fremstilling av deler av virkeligheten. En slik fortolkning av empiriske data vil høre til under den hermeneutiske modellen, hvor jeg må gi min egen tolkning til det jeg finner. Hermeneutikk betyr tolkning.

Jeg må tolke informantenes tolkninger. I spørreskjemaet må jeg tolke informantenes egen verdensforståelse, samt deres tolkning av mine spørsmål. I de tekster jeg finner, må jeg tolke forfatternes forståelse av tarotkort, symbolikk og estetikk. Her kan det være relevant å trekke inn sosialantropologen Clifford Gertz' teori om erfaringsnære og erfaringsfjerne begreper. De svarene jeg får fra mine informanter vil være i et erfaringsnært språk, som jeg deretter må tolke og fremlegge i min oppgave i et akademisk, erfaringsfjernt språk.⁷¹ Her må jeg være bevisst at jeg ikke over- eller undertolker de svarene jeg får, og at de to språkene samsvarer. Siden jeg selv har bakgrunn i det nyreligiøse miljøet, med kjennskap til bruk av tarotkort, så har jeg også med meg en forståelse av det erfaringsnære språket som brukes, noe som vil gjøre det lettere for meg å tolke de svarene jeg får.

Den type tolkning gjelder hovedsakelig de åpne svarene på spørreundersøkelsen. For å få en oversikt over disse svarene, og se om jeg fant noen sammenheng eller noen svar som gikk igjen, så har jeg først summert hvert enkelt svar ned til noen sentrale nøkkelord. Som eksempel kan jeg bruke følgende svar på spørsmålet om hvorfor symbolikk er viktig eller ikke viktig: «Fordi symbolene ofte har en dypere mening, som ofte kan være viktige detaljer, enten for den som spå, eller den som blir spådd». Dette kodet jeg ned til «Dypere mening, flere detaljer».

Etter at jeg hadde gjennomført en tilsvarende koding på alle svarene på dette spørsmålet, så gikk jeg gjennom dem og grupperte nøkkelordene der jeg fant det naturlig. Et eksempel på en slik gruppering er: «Gir signaler/retningslinjer/tema/retning». Her er fire ulike nøkkelord som jeg mener beskriver noe av det samme, og jeg har derfor satt dem sammen til én gruppe. Til

⁷¹ Geertz 2000: 57

slutt telte jeg opp hvor mange ganger nøkkelordene ble brukt, og jeg fikk da en oversikt over hvilke beskrivelser som var mye brukt, og hvilke som bare var brukt av én eller to. Slik kunne jeg finne et mønster i hvordan respondentene begrunnet hvorfor de anså symbolikk og estetikk som viktig (utfyllende analyse om akkurat dette eksempelet kan leses nedenfor, i punkt 6.3).

Når det gjelder tilleggsempirien (innlegg på diskusjonsfora og bøker), så har jeg gått gjennom det jeg har hatt tilgjengelig og har hentet ut sitater som på ulike måter refererer til eller utdyper de temaer jeg tar opp i denne oppgaven. Disse sitatene har jeg ikke kodet som i eksemplet ovenfor. Jeg har altså ikke analysert selve diskusjonsforaene eller bøkene for seg selv, men kopiert sitater direkte inn i oppgaven der disse har kunnet belyse eller utdype resultatene fra spørreundersøkelsen. Dette fordi det er mer tilfeldig hva som blir diskutert, og hvor mange som har svart i diskusjonen. Det blir derfor vanskelig kode og sammenligne så usikre variabler. Jeg har derfor valgt å heller bruke rene sitater som kan utdype de noe kortere svarene i undersøkelsen.

Det finnes to tradisjoner innenfor samfunnsforskerens rolle i en slik tolkning – den ene hvor man ser bort fra informantenes egen forståelse og tolkning, da man anser det som feilaktig og uvitenskapelig. Den andre oppfatningen går på at man anser informantenes subjektive holdninger og meninger som viktige data i seg selv, fordi det er nettopp dette som gir informantene mening og identitet. En tredje måte å se dette på finner vi hos Anthony Giddens, og hans begrep dobbel hermeneutikk. Forskeren (sosiologen) skal forholde seg til aktørens fortolkninger av verden, og tolke dette i et samfunnsvitenskapelig språk. Utfra dette lager han teorier, som aktøren igjen, gjennom sin atferd, kan påvirke og endre.⁷² Dette kan minne om Gertz skille, hvor Giddens «aktørens fortolkninger» er det erfaringsnære språket og «samfunnsvitenskapelig språk» er det erfaringsfjerne språket.

Det er slik jeg vil gå frem i analysering av de empiriske data jeg finner. Giddens løsning kombinerer de to andre tradisjonene. Det er nemlig en forståelse av informantenes holdninger og meninger omkring tarotkort jeg vil ha tak i, og dermed finnes det ingen feilaktige eller uvitenskapelige svar fra deres side da det er nettopp deres subjektive oppfatninger jeg er interessert i. Derimot må jeg som forsker sette disse svarene inn i en samfunnsvitenskapelig ramme og kontekst for å kunne benytte meg av dem i tråd med vitenskapelige prinsipper.

⁷² Giddens 1987:30–31

5 Materialet og presentasjon av respondentene

5.1 Innledende presentasjon

Jeg vil i dette kapittelet presentere fremgangsmåten jeg har brukt overfor det empiriske materialet jeg har, og gå litt mer i detalj om hvilket materiale det er snakk om. Deretter vil jeg gi en grunnleggende presentasjon av respondentene på spørreundersøkelsen, deres sosiale status og forhold til tarotkort generelt. Dette vil jeg se i sammenheng med hva annen forskning viser når det kommer til nyreligiøse og sosial profil, for å se om mine respondenter er representative. Her vil jeg sammenligne mot de tallene jeg finner i boken *Religion i dagens Norge*, som tar for seg undersøkelsen Religion 2008. Når jeg har fått kartlagt dette, så vil jeg gå videre i neste kapittel med analyse av empirien i forhold til selve problemstillingen.

5.1.1 Spørreskjemaet – fremgangsmåte og presentasjon

Jeg laget et spørreskjema med 21 spørsmål, noen hadde gradsalternativer som svar («svært sannsynlig» til «lite sannsynlig»), andre hadde enkeltvalg eller flervalg som man huket av og noen var åpne svar der hvor jeg anså det som viktig at respondentene fikk formulere svarene med egne ord. Dette gjaldt spesielt spørsmål omkring livssyn, meninger og utdyping av enkelte svaralternativer. Jeg testet ut spørreskjemaet på to protorespondenter, og gjorde noen små endringer utfra deres tilbakemeldinger på utformingen av spørsmålene.

Spørreskjemaet ble laget i programmet SurveyXact og distribuert via lenke på internett. Jeg hentet tillatelse fra administratorene på seks norske nettsamfunn/diskusjonsfora til å presentere min oppgave og problemstilling på deres nettsted, samt legge en lenke til spørreskjemaet på forumet. Disse nettsamfunn/fora var akasha.no, gaiaforum.com, innsikten.net, tarotnorge.com, ildsjelen.com samt forumet til Nordisk Paganistforbund. Alle fem administratorene ga meg tillatelse uten innvendinger eller skeptisisme. Spørreskjemaet ble lagt ut på de fem sidene 1. oktober 2010. På nyåret skrev jeg en liten påminnelse om at undersøkelsen ville bli stengt 15. januar 2011. Utover høsten oppdaget jeg også enda et norsk nettsamfunn for nyreligiøsitet, Alternativt Nettverk. Jeg visste om nettsiden, men oppdaget ikke at de hadde et diskusjonsforum før utover høsten. Jeg sendte to mail til administrator for å be om tillatelse til å legge ut lenke til spørreskjemaet der. Jeg fikk ikke noe svar, og 5. januar tok jeg meg friheten å legge det ut uten eksplisitt tillatelse. Jeg har ikke fått noen tilbakemeldinger fra verken administrator, moderator eller brukere på at det var uønsket, så

jeg anser det for å være i orden fra deres side. Spørreskjemaet ble stengt for besvarelser 15. januar 2011.

I alt 103 respondenter har vært involvert i spørreskjemaet. Av disse har 47 gjennomført hele undersøkelsen, 22 har svart på noen av spørsmålene og 34 har status distribuert, det vil si at de har vært inne og sett på undersøkelsen men valgt å ikke svare. I denne analysen vil jeg dermed opererer med totalt 69 respondenter, men dette tallet vil variere etter hvilke deler av spørreundersøkelsen jeg ser på. Jeg vil gjøre det klart hvor mange respondenter som er inkludert i hver tabell og analysedel.

5.1.2 Annet empirisk materiale

I tillegg til spørreundersøkelsen har jeg gått gjennom de nettsamfunn hvor jeg la ut spørreskjemaet for å finne poster og diskusjoner som var relevant for problemstillingen. Av disse har jeg kun hentet sitater til oppgaven fra to av dem: akasha.no og tarotnorge.com. Dette fordi innleggene på gaia.com, innsikten.net og paganistforbundet.no er kun åpne for registrerte medlemmer (sistnevnte er kun åpent for de som er medlemmer av organisasjonen Nordisk Paganistforbund). Ildsjelen.no og altnett.no er mer generelle nyreligiøse fora som, etter hva jeg har sett når jeg har gått gjennom en del av debattene, har svært få diskusjoner om tarotkort.

Akasha.no er åpent, slik at uregistrerte også kan lese diskusjonene. De har også et eget underforum for spådom og tarot, og der er det en del tråder fra folk som har erfaring med dette. Det samme gjelder naturlig nok tarotnorge.com. Dette forumet er delvis åpent, dvs at do underforum er åpent for alle. "Tarot generelt" og "Nybegynnerspørsmål". Resten må du være registrert for å lese. Det er derfor bare fra disse to underforaene jeg har hentet empiri og sitater.

Jeg har også hentet uttalelser fra bladet Tarotisten, et norsk tidsskrift om tarotkort, utgitt av administrasjonen bak tarotnorge.com. Både bladet og flere av forumet er en del av samme miljø, noe som betyr at det vil være overlappende medlemmer av flere nyreligiøse nettsamfunn og tilhørende bladet, både som lesere og skribenter. Jeg vil ikke kunne kartlegge denne overlappingen når det kommer til de som har besvart på spørreskjemaet kontra hvem som har skrevet hva på nettforaene og i bladet, siden undersøkelsen er anonym. I noen få tilfeller har jeg også hentet sitater fra tarotbøker der det har vært relevant. Jeg har da brukt bøker som er populære og vanlige innenfor miljøet, og kun de som er oversatt til norsk.

5.1.3 Alder og kjønn

Først vil jeg redegjøre for respondentenes alder og kjønn. Hvordan er fordelingen her, og er dette representativt for den fordeling som tidligere forskning på nyreligiøsitet har funnet? Svaralternativene som er satt opp i Religion 2008-undersøkelsen er litt annerledes enn mine når det kommer til livssyn. Som alternativer er det satt opp blant annet «Kaller seg åndelig, men ikke religiøs» og «Tror på AR-fenomener» (alternativ religiøsitet-fenomener). Dette for å skille mellom gruppene nyåndelige (som vil velge det første alternativet) og alternativt troende (som vil velge det andre). Jeg har ikke en slik klar fordeling i min undersøkelse, og kan derfor ikke sammenligne prosenttallene direkte. Men jeg vil se på de tallene jeg har mot begge de gruppene og se om jeg finner noen likheter.

Alder		Kjønn	
<i>under 20 år</i>	4	<i>Mann</i>	6
<i>20–29 år</i>	19	<i>Kvinne</i>	94
<i>30–49 år</i>	64		
<i>50–59 år</i>	12		
<i>60 år eller eldre</i>	1		
%	100		100
N=	69		69

Tabell 5.1 Respondentene fordelt på alder og kjønn. I prosent av hver gruppe

Den typiske respondent i min spørreundersøkelse er altså en middelaldrende (30–49 år) kvinne. Dette er det totale antall svar, og selv om kvinner allerede her er sterkt overrepresentert så faller de få menn som har svart fra på undersøkelsen, og det er kun én mannlig respondent som har fullført hele undersøkelsen. Det er som regel en overvekt av kvinner i det nyreligiøse miljøet. Som tidligere nevnt i kapittelet om teori, så var 80 % av de som var aktive i det holistiske miljøet i den engelske byen Kendal kvinner, i følge en undersøkelse gjennomført av Heelas og Woodhead.⁷³ I undersøkelsen Religion 2008 er 78 % av de som sier de tror på alternativt religiøse fenomener kvinner.⁷⁴ Det kan dog være verdt å nevne at det er mer kvinner enn menn som bekjenner seg til tradisjonell religiøsitet, det er ikke noe som i seg selv er unikt for nyreligiøsiteten.⁷⁵ Men tallene i min undersøkelse er likevel skjevare enn hva som er normalfordelingen ellers blant nyreligiøse.

⁷³ Heelas og Woodhead 2005: 94

⁷⁴ Botvar og Henriksen 2010: 69

⁷⁵ Høeg 2010: 186–187

Heelas og Woodhead prater om kjønn i sammenheng med individuell og relasjonell subjektivisme. I følge Heelas og Woodhead vil menn oftere løse problemer ved å ty til individuell subjektivisme, og kvinner med relasjonell. Sett i lys av både Partridge og Heelas og Woodhead kan deltagelse på nettsamfunn da klassifiseres som relasjonell subjektivisme, og det kan da forklare hvorfor vi har en så stor overrepresentasjon av kvinner. Lövheim sier at kjønnene bruker nettet forskjellig – gutter bruker nettet mer til spill og til å laste ned musikk og filmer, jenter bruker det mer til relasjonelle formål som f.eks. chatteprogrammer.⁷⁶ Nå skriver Lövheim først og fremst om ungdommer, som har et annet bruksmønster enn voksne og eldre har når det kommer til nettbruk. Voksne bruker nettet mer i jobbsammenheng, og ungdommer bruker det mer på fritiden.⁷⁷ Det er likevel ikke utenkelig at vi kan finne igjen noe av det samme kjønnsmønsteret blant voksne som bruker nettet på fritiden, dvs. at kvinner bruker mer relasjonelle deler av nettet som chatt og diskusjonsfora enn hva menn gjør. Det kan i så fall være med og forklare noe av årsaken til at jeg har en så stor overvekt av kvinner som har svart på spørreundersøkelsen.

Når det gjelder alder så er den største gruppen av respondentene i alderen 30–49 år (64 %). Den nest største gruppen er 20–29 år (19 %). Religion 2008 har andre aldersfordelinger, de opererer med 18–34, 35–64 og 65+. Hos dem er gruppen 35–64 år den største, med henholdsvis 52 % og 60 %. Det tilsvarer to av mine grupper (30–49 og 50–59) som hos meg tilsammen utgjør 76 % (bortsett fra de mellom 30–35 år, det er umulig for meg å vite hvor mange det er snakk om). Blant mine respondenter så har jeg 19 % i tyveårene, noe som kan settes opp mot deres 18–34 år, hvor tallene er henholdsvis 37 % og 28 %.

Med tanke på at aldersgruppene jeg opererer med delvis overlapper de fra Religion 2008, så er ikke tallene så veldig langt fra hverandre. Jeg vil si at jeg har overraskende få respondenter i tyveårene, med tanke på at alle mine respondenter er hentet fra internett. I følge Religion 2008-undersøkelsen er det en tredjedel av de unge (18–24 år) som finner informasjon om tro og religion på internett, mens bare 12 % av hele befolkningen gjør dette.⁷⁸ Her avviker min empiri kraftig, siden jeg har respondenter kun fra internett hvor aldersgruppen 30–49 år er klart dominerende med 64 %. Setter jeg sammen aldersgruppen under 20 år med gruppen 20–29 år får jeg en andel svar på 23 %.

⁷⁶ Lövheim 2007: 40–41

⁷⁷ Lövheim 2007: 39–40

⁷⁸ Botvar og Henriksen 2010: 118–119

Mia Lövheim operer med helt andre tall i sin bok *Sökare i Cyberspace*. Her sier hun at internett brukes like mye av voksne som av unge mennesker på en gjennomsnittlig dag, ca. 75–90 minutter. Menn og kvinner i alderen 45–64 år bruker faktisk nettet mer enn barn mellom 9–14 år.⁷⁹ Undersøkelsen hun har hentet tallene fra er gjort i Sverige, men jeg kan ikke tro at forskjellen mellom Norge og Sverige kan være spesielt stor slik at hennes tall ikke også kan være gjeldende her. Religion 2008 sier at bare 12 % av hele befolkningen finner informasjon om tro og religion på internett, men det trenger ikke være det samme som at voksne mennesker ikke søker likesinnede for sosialt felleskap, diskusjoner og utveksling av erfaringer. Disse tallene trenger derfor ikke å være motsetninger. Lövheim nyanserer heller tallene i Religion 2008, det er ikke sikkert de som er aktive på nettfora for alternativ religiøsitet anser dette som å søke informasjon om tro og religiøsitet. Det er også forskjell på de aldersgruppene Lövheim setter opp og «hele befolkningen», som Religion 2008 viser til.

Det er mulig mitt utvalg av respondenter er skjevt i forhold til hva som er representativt for nyreligiøse utfra annen forskning, som Religion 2008. Men tallene fra Lövheim viser et litt annet bilde. En annen mulig forklaring kan være at interessen for bruk av tarotkort kan være større blant de som er voksne og middelaldrende enn den er hos de yngre. Dette blir litt spekulativt, men det er mulig det dreier seg om et generasjonsskille når det kommer til interesse for tarotkort.

5.1.4 Sosial status – inntekt, utdanning og bosted

Jeg vil her presentere den sosiale statusen til respondentene, det vil si deres inntekt, utdanningsnivå og bosted. Disse variablene, sammen med alder og kjønn, kan tegne et klarere sosialt bilde av respondentene som har svart, og om de kan sies å være typiske eller representative for hva annen forskning har funnet om nyreligiøse og deres sosiale profil. Dette kan være spesielt viktig å få oversikt over her siden jeg ikke selv har foretatt utvalget, og derfor ikke har et representativt utvalg som er vanlig i slike undersøkelser.

⁷⁹ Lövheim 2007: 39

Inntekt		Utdannelse		Bosted	
<i>under 100 000</i>	15	<i>Grunnskole</i>	12	<i>bor i storby</i>	38
<i>100–300 000</i>	45	<i>videregående skole</i>	38	<i>bor i liten by</i>	35
<i>300–500 000</i>	35	<i>høyskole/universitet</i>	51	<i>bor i distriktet</i>	28
<i>over 500 000</i>	6				
%	100		100		100
N=	69		69		69

Tabell 5.2 Respondenter fordelt på inntekt, utdanning og bosted. I prosent av hver gruppe.

Vi ser at de de høyeste verdiene jevnt over er en inntekt på 100'–300', universitetsutdanning, og bosted i storby. Kombinasjonen av storby, høy utdanning og lav inntekt kan tyde på at en del av de som har svart er studenter. I Religion 2008 er det 20–30 % av de som har svart, og som tror på det alternative i en eller annen grad, som kun har grunnskoleutdanning. I min undersøkelse er tallet 12 %. Av de som har fullført høyere utdanning er det 33–38 % i Religion 2008, hos meg er det 51 %. Jeg har derfor en skjev fordeling av utdannelsesnivå blant mine respondenter. Det er høyst sannsynlig at det å være aktiv på nettsamfunn og diskusjonsforum er noe som er mer typisk for de med høyere utdanning, og at det kan forklare den skjeve representasjonen.

Jeg kan ikke sammenligne bosted, da Religion 2008 har delt landet inn i regioner (Sørlandet, Vestlandet osv.), noe som blir en helt annen inndeling enn den jeg har brukt. Religion 2008 har heller ikke spesifisert inntekt som en variabel, men opererer med «høy sosial status» og «lav sosial status». Religion 2008 definerer disse variablene som yrker, og siden jeg ikke har spesifisert yrker i min undersøkelse, så kan jeg ikke gjøre en direkte sammenligning mellom sosial status og inntekt.

5.1.5 Livssyn

Jeg har i undersøkelsen satt opp et spørsmål omkring respondentenes livssyn. Her har de også kunnet velge «Annet» og utdypet deres livssyn med egne ord. Det er også lagt inn et eget spørsmål hvor man kan formulere eget livssyn helt med egne ord om man ønsker. Selv om jeg i oppgaven bruker begrepet *nyreligiøsitet*, så har jeg i undersøkelsen valgt å dele det opp i alternativene «New Age/alternativbevegelsen», «wicca/nypaganisme» og «vestlig esoterisme», siden disse kategoriene er mer kjente for miljøet selv enn det noe mer akademiske *nyreligiøsitet*. Dette er et eksempel på anvendelse av erfaringsnære og erfaringsfjerne begreper.

Livssyn	
New Age/alternativbevegelsen	31
wicca/nypaganisme	27
vestlig esoteriske (f.eks. Thelema)	3
kristen	15
annet, skriv her:	24
%	100
N=	59

Tabell 5.3 Respondentenes livssyn, i prosent av hver gruppe.

Livssynet med høyest andel svar er New Age/alternativbevegelsen, noe som var som forventet siden spørreundersøkelsen henvendte seg til nettsamfunn for nyreligiøsitet. Wicca/paganisme har også en ganske høy andel svar, noe som antagelig skyldes at spørreskjemaet også ble presentert på nettsidene til Nordisk Paganistforbund. Samtidig er det også en del som hører til wicca/nypaganisme som er aktive på nyreligiøse nettsamfunn. Kategorien «Annet» har nesten like høy andel svar som New Age. Av de som har svart her finner vi blant annet to åsatro, to sjamanisme og tre som sier de befinner seg i alle kategoriene eller ingen av dem, eventuelt at de er åndelige uten å følge en skole.

Det høye antallet av «Annet» kan tyde på en uvilje mot å bli satt i bås, eventuelt at man ikke føler seg hjemme i de båsene som er satt. Flere av de som svarte annet vil rent religionsvitenskapelig gå under begrepet nyreligiøsitet (New Age/alternativbevegelsen). Men det er mulig respondentene enten har et annet syn på de båsene som er satt opp enn det de har på eget livssyn, eventuelt at de ønsket å presisere hvilket livssyn de hørte til (åsatro, sjamanisme). Enda en faktor som kan være en medvirkende årsak til en så høy andel svar på «Annet», kan være at hvis mange av respondentene tar, eller har tatt, høyere utdanning, så er de vant med å utdype og presisere sine svar. Men dette blir nesten ren spekulering. Interessant nok er det også 15 % som har svart «kristen». Jeg hadde ikke ventet å finne såpass mange kristne respondenter på nettsamfunn for nyreligiøsitet. Tallet er for lite til at jeg kan trekke noen store slutninger basert på det, men det kan tyde på at det, til en viss grad, finnes rom for overlappinger og samspill mellom tradisjonell kristendom og nyreligiøsitet.

5.2 Innledende kartlegging av tarotkortbruk

Før jeg går inn på de spørsmålene som blir nevnt ovenfor i innledningen, vil jeg gjøre en kort grunnleggende kartlegging av respondentenes tarotkortbruk, slik at jeg får dannet meg et lite oversiktsbilde før jeg går i gang med resten av analysen. Jeg vil se på hvor lenge de har drevet

med tarotkort, hvor ofte de bruker kortene og hvor mange kort de har. Jeg vil også se på hva de bruker kortene til.

De tre spørsmålene i denne tabellen er «Hvor lenge har du drevet med tarotkort?», «Hvor ofte bruker du kortene?» og «Hvor mange kortstokker har du?»

Hvor lenge	%	Hvor ofte	%	Antall	%
<i>under 1 år</i>	15	<i>daglig</i>	14	<i>1</i>	30
<i>1–5 år</i>	31	<i>1–2 gngr i uken</i>	24	<i>2–5</i>	42
<i>over 5 år</i>	54	<i>1–2 gngr i mnd.</i>	35	<i>mer enn 5</i>	28
		<i>sjeldnere</i>	27		
%	100		100		100
N=	59		59		53

Tabell 5.4 Kartlegging av respondentenes tarotkortbruk

Vi ser at flertallet av respondentene har drevet med tarotkort i over fem år, de bruker dem 1–2 ganger i måneden og har 2–5 tarotstokker. Det er også en del som har brukt tarotkort 1–5 år, som bruker kortene 1–2 ganger i uken og som har kun én tarotstokk eller mer enn fem stokker. Jevnt over ser det ut til at respondentene er godt kjent med tarotkort, både i bruk og varighet. At det er flest som har svart at de bruker kortene 1–2 ganger i måneden kan tyde på at tarotkort er en av mange andre praksiser som respondentene benytter seg av i sin spirituelle praksis.

5.3 Sammendrag – materialet og oversiktsbilde av respondentene

I denne oppgaven har mitt empiriske materiale hovedsakelig vært en spørreundersøkelse jeg selv har utformet og distribuert. Distribusjonsformen har vært via en lenke på internett. Jeg har, etter administrators godkjenning, presentert mitt prosjekt på seks norske nettsamfunn for nyreligiøsitet, og lagt ut lenke til undersøkelsen, som kunne besvares anonymt på internett. Jeg har også noe tilleggsempiri hvor jeg har hentet sitater og utdrag fra tidsskrifter, diskusjoner på de nettsamfunn hvor jeg har presentert prosjektet og bøker om tarotkort.

Den typiske respondentene i denne undersøkelsen er en middelaldrende kvinne med høy utdanning og lav inntekt. Det kan tyde på at en del av mine respondenter er studenter.. Respondentene er jevnt fordelt når det kommer til bosted, med et lite flertall boende i storby. Rent aldersmessig er fordelingen ikke så veldig ulik den vi finner i undersøkelsen Religion 2008, men den er avvikende når vi tar med det faktum at alle mine respondenter er hentet fra internett. Dette kan være et tegn på at interesse for tarotkort til en viss grad er generasjonsbetinget. Fordelingen er også mer forståelig om jeg ser det i sammenheng med

undersøkelsen Lövheim viser til, hvor voksne mennesker gjennomsnittlig bruker like mye tid på internett som unge.

En tredjedel av respondentene bekjenner seg til New Age/alternativbevegelsen som livssyn. En knapp tredjedel bekjenner seg til wicca/nypaganisme. En grunn til at så mange har svart dette kan være fordi jeg la lenke til spørreskjemaet ut på forumet til Nordisk Paganistforbund. Nesten en fjerdedel har svart «Annet». Flere av de som har svart her ville gått under kategorien «New Age/alternativbevegelsen» rent religionsvitenskapelig, men det kan være de føler uvilje mot å bli satt i bås eller at båsene ikke er helt dekkende for slik de oppfatter egen tro. Det er også en liten andel som har svart «kristen», noe som kan vise til en liten overlappning av tradisjonell religion og nyreligiøsitet.

Over halvparten har drevet med tarotkort i over fem år, flertallet har mer enn én tarotstokk og de bruker kortene jevnt over et par ganger i måneden. Dette kan tyde på at respondentene har god kjennskap til tarotkort. At kortene ikke brukes oftere enn et par ganger i måneden kan være fordi kortene er en del av deres spirituelle praksis, sammen med flere andre metoder/verktøy (meditasjon, andre spådomsmetoder osv.). Med tanke på hvor få respondenter jeg har (69 totalt), så er det begrenset hvor dypt jeg kan gå inn i materialet og analysere det. Det er også begrenset hvor mye jeg kan generalisere dette til å gjelde tarotbrukere eller nyreligiøse generelt. Men det kan, sammen med tilleggsempirien fra blader og diskusjonsfora, gi et interessant innblikk i deres syn på symbolikk og estetikk.

6 Symbolikk og estetikk – samspill eller motsetninger?

6.1 Innledning

I denne delen av analysen skal jeg se nærmere på de svarene jeg har fått på spørreundersøkelsen, og finne ut hva respondentene mener om symbolikk og estetikk i forbindelse med bruk av tarotkort. Jeg vil også supplere med tilleggsempiri der jeg har det. Mener respondentene at symbolikk og estetikk fungerer i et samspill, eller ser de på dem som motsetninger? Mer konkret skal jeg finne ut:

- Hva mener respondentene er viktigst av symbolikk og estetikk?
- Varierer dette etter hvilket formål de bruker tarotstokken(e) til?
- Hvorfor mener respondentene det de gjør?
- Har de endret mening om symbolikk og/eller estetikk med tiden?

Jeg vil ta for meg disse underpunktene slik de står, og drøfte resultatene jeg har fått sammen med tabeller og sitater som underbygger og dokumenterer drøftingen. Til slutt vil jeg gi en oppsummering over hva jeg har kommet frem til i denne analysen. Siden de empiriske data jeg har er forholdsvis få så kan jeg ikke trekke noen bastante konklusjoner eller gjøre for store generaliseringer utfra de funnene jeg har. Men jeg vil se om jeg finner tydelige trender som kan tegne et større bilde av respondentenes holdninger til symbolikk og estetikk.

6.2 Hva mener respondentene er viktigst av symbolikk og estetikk?

Som tidligere nevnt i oppgaven, består tarotkort av både symbolikk og estetikk. Motivene på kortene har ofte flere lag med religiøs eller spirituell symbolikk, og de ulike stokkene er utført med ulike kunstneriske (estetiske) stilarter. Derfor lurer jeg på om det er symbolikken i kortene, eller den estetiske utformingen av dem, som er viktigst for tarotkortbrukere når de skal velge å bruke en tarotstokk. Min starthypotese var at begge var viktige, men at det estetiske vil bli ansett som noe viktigere for flertallet.

Som grunnspørsmål satte jeg opp følgende:

«Når du skal velge en tarotstokk, hvor viktig er følgende elementer for deg?»

Svarene har jeg satt opp i de to tabeller som vist nedenfor:

Rik symbolikk	
<i>Veldig viktig</i>	63
<i>ganske viktig</i>	26
<i>viktig</i>	8
<i>mindre viktig</i>	2
<i>lite viktig</i>	2
%	100
N=	51

Tabell 6.1 Viktighet av rik symbolikk. I prosent av hver gruppe

Tiltalende estetikk	
<i>Veldig viktig</i>	59
<i>ganske viktig</i>	28
<i>viktig</i>	10
<i>mindre viktig</i>	2
<i>lite viktig</i>	2
%	100
N=	51

Tabell 6.2 Viktighet av tiltalende estetikk. I prosent av hver gruppe.

Her er tallene veldig jevne. 89 % mener rik symbolikk er «veldig» eller «ganske» viktig, 87 % mener det samme om tiltalende estetikk. Her er forskjellen mellom symbolikk og estetikk så liten at den ikke kan tas med i beregningen. Det er dermed et overveldende flertall som mener at både symbolikk og estetikk er ganske eller veldig viktig ved valg av tarotstokk, uten at noen av delene utmerker seg som spesielt viktigere enn den andre. Kun 4 % mener at symbolikk og estetikk er mindre eller lite viktig.

Spørsmålet er også formulert slik at det ikke bare er symbolikk og estetikk i seg selv jeg lurer på om er viktig, men «rik» symbolikk og «tiltalende» estetikk. Det er altså ikke nok at kortene har symbolikk eller estetikk (kunstnerisk stil) i noen grad, det er også svært viktig for de aller fleste respondentene at den er både rik og tiltalende. Det er derfor klart at både symbolikk og estetikk er noe som respondentene anser som helt sentralt for tarotkort.

6.2.1 Viktighetsgrad basert på formål

Tarotkort blir brukt til flere formål enn som spådomskort. For å utdype spørsmålet om viktigheten av symbolikk og estetikk, spurte jeg også om viktighetsgraden av disse to elementene varierer etter hva man bruker tarotkortene til. Her satte jeg opp alternativene spådom (på seg selv), spådom (på andre), selvutvikling, meditasjon, ritualer og annet. Jeg valgte disse alternativene da dette er typiske eksempler på hva tarotkort ofte brukes til.

Kortene brukes både til å spå andre og å spå seg selv. De brukes også til selvutvikling hvor kortene kan tolkes til å beskrive ulike stadier i et menneskes liv, samt deres styrker og svakheter i ulike situasjoner. Her kommer *Narrens Reise* inn, se første kapittelet. Kortene brukes også til meditasjon, hvor man visualiserer de ulike symboler eller motiver i kortene. Noen ganger som en egen meditasjonsteknikk eller som en måte å bli bedre kjent med kortene på. Til slutt brukes kortene også til ritualer, om enn i en noe mindre utstrekning. Dette finner man oftest innenfor de mer strukturerte og okkulte nyreligiøse retningene som wicca, Thelema og ulike okkulte ordener.

Først satte jeg opp et spørsmål om hva respondentene brukte kortene til. (Her kunne respondentene krysse av for mer enn et alternativ, prosenttotalen blir dermed mer enn 100).

<i>spådom (på deg selv)</i>	72
<i>spådom (på andre)</i>	62
<i>Meditasjon</i>	28
<i>Selvutvikling</i>	66
<i>Ritualer</i>	21
<i>annet, skriv her:</i>	17
%	
<i>N=</i>	53

Tabell 6.3 Ulik bruk av tarotkort. I prosent av hver gruppe, multisvar.

Spådom (både på seg selv og andre) og selvutvikling er klart de mest populære bruk av tarotkort blant de som har svart. For de som har svart «annet» har tre svart veiledning. Andre svar her er kreativ inspirasjon, problemløsning og eksperimentering. Det er ikke usannsynlig at «veiledning» kunne gått inn under et av spådomsalternativene, men for noen er nok ordet spådom i seg selv noe negativt ladet. Jeg tror også noen anser det som litt upresist, siden det er en del som vektlegger at man med et kortlegg ikke får svar på hva som kommer til å skje, men muligheter. De som tror på fri vilje vil se på et slikt legg som en veiledning mer enn en spådom. Det kan implisitt ligge mer fokus på skjebne enn fri vilje i ordet «spådom». Dog ser det ikke ut til å være et veldig stort problem, siden spådom både på deg selv og andre har en høy andel svar.

Ordet «veiledning» går også igjen i flere av diskusjonene på nettforaene, samt også en liten motforestilling mot ordet «spå»:

Jeg sier faktisk «å lese tarot» og ikke «å spå i tarot», nettopp fordi jeg mener at fremtiden ikke er fastlagt. Kortene er et redskap man bruker for råd og tips, de kan gi veiledning i situasjoner

og kanskje si noe om et mulig utfall. Men konkret hva fremtiden bringer tror jeg ikke man kan få svar på.⁸⁰

Vi styres av daglige hendelser -og vi styrer oss selv via vår frie vilje. Slik sett synes jeg en «spådom» heller burde kalles en VEILEDNING, noe jeg ser enkelte gjør.⁸¹

Jeg bruker tarot som veiledende kort. Sier også å lese kortene, ikke spå i dem. Det er et redskap jeg bruker til hjelp for min intuisjon.⁸²

Jeg må bare si at jeg synes ordet «spå» blir litt feil, siden det insinuerer at jeg kan fastslå fremtiden for folk, og det er jo ikke helt det divinasjon går ut på.⁸³

Det kan virke som om flere assosierer «spådom» med noe som er mer fastsatt i stein, at man ser et gitt svar i fremtiden. Siden mange tarotkortbrukere mener de har fri vilje til å selv ta egne valg, så foretrekker de heller ordet «veiledning». Det har en friere klang, samtidig som det assosieres mer til selvhjelp enn til noe «overnaturlig».

Svarvalget «selvutvikling» har også en høy andel svar. Dette kan vi også finne igjen i uttalelser fra diskusjonsforumene:

Tarotkort er ikke spådomsredskap for meg, de er et selvutviklingsredskap⁸⁴

Å spå om fremtiden synes jeg egentlig er ganske uinteressant. Jeg konsentrerer meg heller om personlig utvikling⁸⁵

Selvutvikling har faktisk en noe høyere andel svar enn spådom (på andre). Det er kun ett av svaralternativene som direkte går på bruk av tarotkort på andre mennesker (spådom på andre). Resten dreier seg om ulike metoder og formål hvor tarotkort er til eget bruk (ritualer kan være et unntak da man her kan ha seremonier som involverer andre, men dette formålet har ikke så høy andel svar). Tarotkort er altså noe som brukes vel så mye til egen åndelige utvikling og veiledning som den brukes til den tradisjonelle forståelsen av å spå andre mennesker.

⁸⁰ Tarotnorge.com, innlegg på forum, <http://www.tarotnorge.com/forum/viewtopic.php?t=2661>, nedlastet 14.04.11

⁸¹ Tarotnorge.com, innlegg på forum, <http://www.tarotnorge.com/forum/viewtopic.php?t=719>, nedlastet 14.04.11

⁸² Tarotnorge.com, innlegg på forum, <http://www.tarotnorge.com/forum/viewtopic.php?t=2661>, nedlastet 14.04.11

⁸³ Akasha.no, innlegg på forum, <http://www.akasha.no/forum/showthread.php?7480-Sp%E5r-du>, nedlastet 06.05.11

⁸⁴ Akasha.no, innlegg på forum, <http://www.akasha.no/forum/showthread.php?12605-Hvordan-fungerer-Tarot>, nedlastet 14.04.11

⁸⁵ Akasha.no, innlegg på forum, <http://www.akasha.no/forum/showthread.php?878-Tarots-troverdighet>, nedlastet 14.04.11

For å finne ut om respondentene vektla symbolikk og estetikk ulikt utfra formålet kortene ble brukt til, satte jeg opp spørsmål for dette også. Her satte jeg opp to like spørsmål, det ene skulle svares på om man bare eide én tarotstokk, det andre om man eide flere. Her har jeg nok vært uklar i spørsmålsformuleringen, for de fleste respondentene har misforstått og svart på begge spørsmålene om formål. Det var 16 respondenter som svarte at de kun hadde én tarotstokk, men det er mange flere som har svart på det spørsmålet som var kun beregnet til de med én tarotstokk. Det var 37 respondenter som hadde mer enn én tarotstokk, og det samsvarer litt bedre med det antallet som har svart på spørsmålet beregnet til de med flere enn én tarotstokk. Det blir derfor lite hensiktsmessig å dele svarene inn i to utfra hvor mange tarotstokker respondentene har. Tallene kan likevel brukes som et omtrentlig mål på hva respondentene mener, uavhengig av hvor mange tarotstokker de har, om hva som er viktig til hvilket formål.

	Spådom (på deg selv)	Spådom (på andre)	Meditasjon	Selvutvikling	Ritualer	Annet
<i>symbolikk</i>	31	31	11	23	32	5
<i>estetikk</i>	9	3	22	16	4	0
<i>begge deler like viktig</i>	51	54	44	52	25	26
<i>braker ikke/ikke relevant</i>	6	9	22	10	25	37
<i>vet ikke</i>	3	3	0	0	14	32
%	100	100	100	100	100	100
N=	35	35	27	31	28	19

Tabell 6.4 Vektlegging av ulike formål, for de som eier kun én tarotstokk. I prosent av hver gruppe.

Halvparten av respondentene anser begge deler som like viktig på de formål som er mest brukt. Det interessante her er flere har svart at symbolikk er viktigere enn estetikk på alle formål bortsett fra meditasjon. Jeg har også valgt å ta med begge tabellene, selv om det ikke lenger er mulig å sammenligne dem opp mot hverandre, slik at man kan se at feilavvikene er forholdsvis små, og har liten innvirkning på det større bildet.

	Spådom (på deg selv)	Spådom (på andre)	Meditasjon	Selvutvikling	Ritualer	Annet
<i>symbolikk</i>	33	31	17	27	31	0
<i>estetikk</i>	11	6	13	6	0	0
<i>begge deler like mye</i>	47	50	43	49	21	33
<i>braker ikke/ikke relevant</i>	8	11	23	18	41	48
<i>vet ikke</i>	0	3	3	0	7	19
%	100	100	100	100	100	100
N=	36	36	30	33	29	21

Tabell 6.5 Viktighet basert på formål, for de med flere stokker. I prosent av hver gruppe.

Her ser vi mye av det samme som i forrige tabell, ca. halvparten mener begge deler er like viktig, men symbolikk blir gradert som mer viktig enn estetikk. Her blir ikke estetikk ansett som viktigere når formålet er meditasjon, slik det ble i forrige tabell, men symbolikk har

likevel lavest prosentandel her enn på de andre. Det kan dermed virke som om flertallet av respondentene anser begge deler som like viktig uansett formål og antall stokker de har, med unntak av meditasjon, hvor estetikk spiller en større rolle. Det hadde vært interessant og spørre videre om hvorfor man anser f.eks. estetikk som viktigst når det kommer til meditasjon. Jeg vil tro dette kan ha å gjøre med at man ved å meditere over et kort går inn i kortets motiv og den følelse man får av å se på kortet. Da er det viktigere at motivet er tiltalende og behagelig å se på enn at det har en riktig symbolikk, siden kortet ved meditasjon ikke skal tolkes, men heller noe man skal leve seg selv inn i.

Det mest interessante her er altså at det jevnt over er størst andel svar på «begge deler like viktig», med «symbolikk» som god nummer to (bortsett fra på meditasjon). Dette svekker min opprinnelige hypotese om at estetikk ville bli sett på som det viktigste, men at begge deler likevel var viktig. Beskrivelsene av estetikkdelen og hvorfor den er viktig samsvarer med den subjektive velværetorien til Heelas og Woodhead. Men hvordan forklare den høye andel svar på symbolikk? Her vil jeg trekke inn Partridges tanker om religion på internett. Det er mulig at man ved å delta aktivt i et nettsamfunn blir en del av et mer enhetlig samfunn, med meninger som påvirker hverandre. Dermed kan de som er aktive på slike nettsamfunn med tiden få meninger som er mer like hverandre enn om jeg hadde intervjuet tarotkortbrukere som ikke er aktive i et miljø.

I tillegg kommer de konsentriske sirklene, som Gilhus og Mikaelsson nevner. Som tidligere nevnt anser jeg det ikke som for drøyt å anta at man er over middels interessert i nyreligiøsitet/tarotkort når man er aktiv på et nettforum om emnet. Det kan dermed argumenteres med at mange av de som har svart på spørreskjemaet (samt de jeg siterer fra diskusjonsforaene) er blant de innerste konsentriske sirkler, og de har kanskje et mer bevisst og seriøst forhold til tarotkort enn hva de i de ytre sirklene har. Det kan forklare at symbolikk jevnt over blir ansett som viktigere enn estetikk. Påvirkningen fra andre i miljøet vil også vise seg på de nyere medlemmene på forumet, slik at selv de som er mindre aktive og ikke bruker tarotkort så mye kan bli påvirket når det kommer til holdninger omkring symbolikk og estetikk.

Nå er nyreligiøsitet forholdvis dogmefritt og åpen for individuelle tolkninger og meninger, så det er mulig dette kan svekke en slik påvirkning som i et mer strukturert og dogmatisk miljø ville vært sterkere. Men sosialisering og påvirkning er likevel tilstede også under slike åpne forhold. I tillegg, som vil vise seg i neste punkt i analysen, så ser det ut som om mange av

respondentene mener både symbolikk og estetikk er viktig fordi de spiller ulike roller i en tarotkort.

6.3 Hvorfor mener respondentene det de gjør?

Da har jeg fått noen svar på hva respondentene mener er viktig, og til hvilket formål de anser det som viktig. Da er det naturlig å spørre *hvorfor* de mener som de gjør. Disse spørsmålene har jeg satt opp med åpne svarfelt, slik at respondentene kunne skrive med egne ord hva de anså som viktig og ikke, og hvorfor. Disse åpne svarene har jeg kodet ned til nøkkelord, og fordelt svarene etter disse. Da kom det frem et klart mønster på hva informantene mente var viktig med symbolikk og hva som var viktig med estetikk.

Jeg har satt nøkkelordene og fordelingen opp i en liten tabell. Her har jeg ikke tatt med de nøkkelord som bare hadde én respondent (tallene stemmer ikke overens med antall respondenter, da én respondent kan ha svart med mer enn et nøkkelord):

Hvorfor er symbolikk viktig?	Resp.
<i>Viktig for intuisjonen</i>	8
<i>Viktig for tolkning/betydning</i>	5
<i>Gir signaler/retningslinjer/tema/retning</i>	4
<i>Meningsbærende (ikke tilfeldig)</i>	3
<i>Nyanser, bredde, detaljer</i>	3
<i>Symbolene «snakker»/taler/til sansene/til leseren</i>	3
<i>Gir mye informasjon/dypt svar/ser mer</i>	3
<i>Hele poenget/har alt å si</i>	2

Tabell 6.6 Hvorfor er symbolikk viktig? Absolutte tall.

Åtte respondenter mener symbolikk er viktig for intuisjonen, fem mener det er viktig for tolkningen/betydningen av lesingen. De andre nøkkelordene i tabellen går også på selve lesingen – symbolene gir lesingen retningslinjer, setter tema for lesingen, gir dypt svar og gir lesingen nyanser, bredde og detaljer. Det er i symbolikken man finner selve betydningen til kortene, og dermed også betydningen til tolkningen.

Siden dette var et spørsmål med åpent svar, så var det spesielt interessant at så mange respondenter har valgt å bruke ordet «intuisjon» i denne sammenheng. Hva mener respondentene med det begrepet? Jeg har ingen spørsmål i spørreskjemaet som kan forklare eller utdype hva respondentene mener her, men intuisjon er et vanlig begrep innenfor nyreligiøsitet. Siden respondentene bekjenner seg til nyreligiøs tro eller tankesett (og er

aktive på nyreligiøse fora), så kan jeg se på hvordan intuisjon vanligvis forstås innenfor nyreligiøsitet.

En forståelse av intuisjon er knyttet til Jungs *arketyper*. Jung mente at arketyper var bilder og symboler som alle mennesker hadde til felles, uansett tid og kultur. Vi kunne derfor alle koble oss til det *kollektivt ubevisste* og motta disse bildene via en medfødt intuisjon iboende i alle mennesker.⁸⁶ Dette er en forståelse av intuisjon som kan passe med bruk av tarotkort, siden enkelte av motivene kan fungere som arketyper (f.eks. Eneboeren og Døden).

Det er ingen av respondentene som i sine åpne svar om hvorfor symbolikk er viktig (eller ikke viktig) har nevnt Jung, arketyper eller det kollektivt ubevisste direkte. Mange av de som legger tarotkort har lest om tarotkort og lært å tolke dem fra bøker om tarotkort, og jeg har derfor sett på et par av de vanligste bøkene om tarotkort og hva de sier om intuisjon. *Den store boken om tarot* av Jane Lyle er en av de mest brukte bøkene for nybegynnere innen tarot. Hun trekker frem Jung, både hans teorier om arketyper og om synkronitet (at et ukjent mystisk prinsipp står bak det vi anser som tilfeldigheter, og gjør dem til «meningsfulle sammentreff»⁸⁷). Senere i boken skriver Lyle at intuisjon «later til å være en sjette sans som ofte bare ligger latent i mangel på øvelse»⁸⁸.

En annen populær forfatter er psykoterapeuten Julie Sharman-Burke. I boken *Kunsten å mestre tarot*, skriver hun at innsikt og intuisjon kan definere som «å erverve viten, bevisst eller ubevisst, uten nødvendigvis å vite hvor den kommer fra»⁸⁹. Videre skriver hun at denne viten kommer fra en «ukjent kilde» via de «arketypiske bildene» på tarotkortene.⁹⁰

Begge disse forfatterne bruker altså Jung for å forklare intuisjon og hvordan den fungerer, og Mehren og Sky trekker også frem Jungs arketyper som en årsaksforklaring brukt innenfor nyreligiøsitet. Det er derfor ikke umulig at det er en slik forståelse respondentene har når de sier at symbolikk er viktig for intuisjonen, da de arketypiske bildene kan være en del av symbolikken i en tarotstokk.

I bladet «Tarotisten» er det en egen spørrespalte som heter «Spør Eth». Her blir forholdet mellom symbolikk og intuisjon forklart slik:

⁸⁶ Mehren og Sky 2007: XXXV–XXXVI

⁸⁷ Lyle 2002: 16–18

⁸⁸ Lyle 2002: 133

⁸⁹ Sharman-Burke 2001: 127

⁹⁰ Sharman-Burke 2001: 127

Jeg nevnte symboler. Dette er urspråket vårt, internasjonalt og finnes i alle kulturer. Religion, reklame og trafikkskilt for eksempel, er bevisst bygd opp av symboler. Disse har direkte påvirkning på underbevissthetens oppfattelse, der intuisjonen din er.⁹¹

Her blir symbolikk ansett som vårt «urspråk», noe som taler direkte til og påvirker vår underbevissthet. Og det er i vår underbevissthet at intuisjonen ligger. Andre vektlegger intuisjonen mer enn betydningen av symbolikken. Her er to uttalelser fra medlemmer fra nettstedet Akasha.no;

Det kan lønne seg å lese seg til hvert korts grunnbetydning først (bli kjent med kortene) og deretter la intuisjonen få slippe til. Det er intuisjonen som til syvende og sist har de mest konkrete og treffsikre tolkningene.⁹²

For meg er kortene kun en forlengelse av intuisjonen⁹³

Et medlem fra Tarotnorge.com har følgende definisjon på hva intuisjon er:

Og hva intuisjon er kan du svare best på selv når du har en følelse av at det er bare et svar på et spørsmål som er rett, og du bare vet det svaret, for det er bare det som føles riktig⁹⁴

Slike uttalelser, sett i sammenheng med de svarene jeg har fått på undersøkelsen, kan tyde på at det er en utbredt oppfatning blant tarotkortbrukere at intuisjon spiller en svært viktig rolle, for noen kanskje den viktigste, når det kommer til tolkning av tarotkort. God eller rik symbolikk blir da et viktig verktøy for å aktivere og gi inspirasjon til intuisjonen.

Nedenfor har jeg satt opp de kodete nøkkelordene til spørsmålet om hvorfor respondentene anser estetikk som viktig i en tarotstokk. På samme måte som i tabellen for symbolikk har jeg ikke tatt med nøkkelord som hadde mindre enn to respondenter.

⁹¹ «Spør Eth», Tarotisten 2004, nr 2

⁹² Akasha.no, innlegg på forum, <http://www.akasha.no/forum/showthread.php?12634-Er-det-ikke-samma-hvilken-kortstokk-man-bruker>, nedlastet 040511

⁹³ Akasha.no, innlegg på forum <http://www.akasha.no/forum/showthread.php?9529-Type-Tarot-kort>, nedlastet 14.04.11

⁹⁴ Tarotnorge.com, innlegg på forum, <http://www.tarotnorge.com/forum/viewtopic.php?t=1302&postdays=0&postorder=asc&start=45>, nedlastet 040511

Hvorfor er estetikk viktig?	Resp.
<i>Trivsel, sette pris på dem, avslappende, tiltalende, inspirerende, innbydende, appellerende, snakke til deg</i>	15
<i>Lettere/bedre: bli vant, samarbeid, se på, tolkning, skjønnhet, kontakt, konsentrasjon, å bruke</i>	12
<i>Tanker og følelser: påvirker, gode, guddommelige. Kreativitet og glede</i>	5
<i>Viktig for helhetsinntrykket</i>	2
<i>Viktig at estetikken ikke gir negative assosiasjoner, unngå sperre, avsky</i>	2
<i>Appellerer til fantasi/åpner for friere assosiasjoner</i>	2
<i>Mindre viktig/ikke viktig/irrelevant</i>	6
<i>Fordype seg i noe man liker/likes vakre ting</i>	2
<i>Symbolikk er også estetikk</i>	2
<i>Situasjonsbetinget, magefølelse</i>	2

Tabell 6.7 Hvorfor er estetikk viktig? Absolutte tall.

Det er brukt ganske andre ordvalg om estetikk i forhold til symbolikk. Om symbolikk ble det sagt at der at det er viktig for intuisjon, tolkning, betydning og forståelse. Viktigheten av estetikk, derimot, blir grunnet med ord som «lettere», «enklere», «tiltalende», «appellerende» osv. Det går altså mye på følelser og velvære. Estetikken er der og gjør dette arbeidet lettere. Med en tiltalende estetikk blir kortene appellerende, inspirerende, tiltalende... Dette gjør at man trives med kortene, og det gjør det lettere å bruke dem. Dermed også lettere å lære seg den symbolikken som ligger bak og gir kortene mening. Her ser vi klart at det er to ting som kjennetegner hva respondentene anser som viktig med estetikken: at man føler trivsel, velvære og positive assosiasjoner med estetikken, samt at den gjør lesingen, bruken og tolkningen lettere og bedre.

Det er ikke mange som har kommentert at de anser symbolikk eller estetikk for mindre viktig eller ikke i viktig i det hele tatt. Det er tre som har ansett symbolikk for mindre viktig av varierende grunner (bruker intuisjonen i stedet, har lært seg betydningene fra en bok, lite innflytelse fra den logiske delen av hjernen), og seks respondenter som anser estetikk for mindre viktig eller ikke viktig i det hele tatt. Det er fortsatt så få respondenter at det ikke er noe jeg kan ta høyde for i videre analyse, men det er verd å nevne at det flere som mener estetikk er mindre viktig enn det er respondenter som mener det samme om symbolikk. Dette samsvarer med svarene i tabellene under punkt 3.3.3, hvor respondentene anser begge deler som viktig, men symbolikk blir jevnt over ansett som noe viktigere enn estetikk.

Hvis vi ser disse besvarelsene opp mot tabellene i punkt 6.2.1 (ulike formål), så kan det se ut som om trekk som tiltalende, lett å bruke, avslappende og stimulerer gode følelser er aspekter som er viktigere for respondentene under meditasjon enn ved annen bruk av tarotkort. Dette

fordi estetikk spilte en større rolle når kortene ble brukt til meditasjon enn noen av de andre formålene, og det er disse trekkene som mange av respondentene assosierer med estetikk.

Respondentenes syn på estetikk og hvorfor det er viktig samsvarer med Heelas og Woodheads teori om subjektiv velvære. Estetikk innenfor tarotkort handler om det som gjør kortene tiltalende, appellerende og lette å bruke på et subjektivt plan. Veldig mange av nøkkelordene gikk her nettopp på beskrivelser av følelser som gir velvære. Kortene blir tiltalende å se på. Samtidig er det også subjektivt *hva* det er som gir velvære, når det kommer til estetisk uttrykk så handler det om smak og behag.

Det samme går igjen på diskusjonsfora når det kommer spørsmål om valg av tarotkort: hovedvekten av svarene fokuserer på det som tiltaler og «snakker til» den som skal kjøpe tarotkortene. Symbolikk er også viktig, men det de fleste ser ut til å være enige om er at til syvende og sist er det hva brukeren selv *føler* er riktig som er viktigst:

Kjøp den du føler er rett for deg. Det er det viktigste.⁹⁵

Men det aller viktigste er selvfølgelig at DU liker kortene - og føler at du kan bruke de⁹⁶

Så lenge DU liker kortene dine og føler deg komfortable med dem er det ingenting i veien med å bruke dem⁹⁷

Prøv ut kortene du har kjøpt, se om de passer til deg. Det spiller egentlig ikke noen rolle hva andre sier om forskjellige kortstokker, det er opp til deg å finne ut hvilke du liker⁹⁸

Men det sies at du skal velge den stokken med tarotkort som tiltaler deg, så hvis det er en stakk du føler deg trukket til kan det være den stokken som er riktig for deg⁹⁹

Når en person da skal velge seg en tarotstokk, så er det altså hva vedkommende rent subjektivt liker og som tiltaler ham som er det viktigste ved valg av tarotkort. Symbolikk/symbolsystem er også noe man kan ta høyde for, men til syvende og sist så er det hva som tiltaler en rent

⁹⁵ Tarotnorge.com, innlegg på forum, <http://www.tarotnorge.com/forum/viewtopic.php?t=2687&postdays=0&postorder=asc&start=15>, nedlastet 14.04.11

⁹⁶ Tarotnorge.com, innlegg på forum, <http://www.tarotnorge.com/forum/viewtopic.php?t=186>, nedlastet 14.04.11

⁹⁷ Tarotnorge.com, innlegg på forum, <http://www.tarotnorge.com/forum/viewtopic.php?t=3353>, nedlastet 14.04.11

⁹⁸ Akasha.no, innlegg på forum, <http://www.akasha.no/forum/showthread.php?12634-Er-det-ikke-samma-hvilken-kortstokk-man-bruker>, nedlastet 14.04.11

⁹⁹ Tarotnorge.com, innlegg på forum, <http://www.tarotnorge.com/forum/viewtopic.php?t=3405>, nedlastet 14.04.11

subjektivt som er viktigst. Interessant nok er ordvalgene her («komfortabel med», «liker», «tiltaler deg») ganske like de ordvalg som blir brukt om den estetiske siden av tarotstokken, og hvorfor det estetiske er viktig. Det kan dermed virke som om estetikk, i tillegg til å gjøre stokken lettere å bruke, også er viktig som tilnæringsmetode når man skal velge seg en stokk i utgangspunktet. Dette vil jeg anse som et godt eksempel på subjektiv velvære, da det er nettopp dette som er det sentrale i valg av tarotstokk for mange.

Det er også innlegg som inkluderer symbolikk ved valg av tarotkort, enten som sidestilt eller noe som de velger etter at de har funnet stokker som tiltaler dem estetisk sett:

Forsåvidt kan det jo være de samme symbolene i to stokker, men at den ene tiltaler mer enn den andre. Feks Rider Waite kontra Universal Waite - samme stokk, men ulik fargelegging....¹⁰⁰

Motivene er i hovedsak de samme, ja - men utførelsen, altså måten motivene er fremført på, varierer selvfølgelig etter hvilken kunstner/illustratør som har laget kortene¹⁰¹

Jo, jeg må like en stokk visuelt, og føle at den vekker noe i meg. Men om den er fullstendig inkonsekvent med seg selv i forhold til symbolbruk, slik at jeg ikke finner noen rød tråd i forhold til hvordan jeg assosierer, vel, da fungerer jo ikke det¹⁰²

De krav jeg setter til en stokk, er først og fremst at jeg må like den. Den må være visuelt tiltalende. Men det i seg selv er ikke nok. Pene stokker kan jeg godt ha som samleobjekt, men det må mer til for at jeg får noe ut av å bruke den. Da kommer symbolikk inn. Det må være et symbolsystem, som jeg også føler jeg kan beherske- eller som jeg ser at jeg ønsker å lære mer om, fordype meg i.¹⁰³

Det er viktig at du har kort som er bygd opp og er rike på symboler¹⁰⁴

Jeg synes at kortene til Crowley er mer estetisk tiltalende, de er detaljerte og er spennende å betrakte. De har også referanser til kabbalah og astrologi i symbolikken¹⁰⁵

¹⁰⁰ Tarotnorge.com, innlegg på forum, <http://www.tarotnorge.com/forum/viewtopic.php?t=1302&postdays=0&postorder=asc&start=30>, nedlastet 14.04.11

¹⁰¹ Akasha.no, innlegg på forum, <http://www.akasha.no/forum/showthread.php?12634-Er-det-ikke-samma-hvilken-kortstokk-man-bruker>, nedlastet 14.04.11

¹⁰² Tarotnorge.com, innlegg på forum, <http://www.tarotnorge.com/forum/viewtopic.php?t=1302&postdays=0&postorder=asc&start=0>, nedlastet 14.04.11

¹⁰³ Tarotnorge.com, innlegg på forum, <http://www.tarotnorge.com/forum/viewtopic.php?t=1302&postdays=0&postorder=asc&start=15>, nedlastet 14.04.11

¹⁰⁴ Tarotisten, Spør Eth-spalten. Nr. 2, Aug 2004

Disse sitatene er også eksempler på at tarotbrukerne selv setter opp et skille mellom «visuelt tiltalende» (estetikk) og symbolikken/symbolikksystemet i kortene. Samspeillet mellom de to påvirker valg av tarotstokk, og hvor mye man vektlegger det ene eller det andre er individuelt. Men selv om man anser begge deler som viktig, og til syvende og sist mener slik valg er opp til individet selv, så viser det også at det er en diskusjon og uenighet innad i miljøet omkring nettopp balansen mellom symbolikk og estetikk.

På diskusjonsforumet i tarotnorge.com har det den seneste tiden pågått en debatt omkring intuisjon og symbolikk. Noen mener at man kan basere seg utelukkende på sin egen intuisjon for å tolke kortene, andre mener at det er påkrevet å sette seg inn i de tilhørende esoteriske systemene. Hva mener du?¹⁰⁶

Med «esoteriske systemene» menes her de symbolsystemer som hører til. Hvis man f.eks. bruker Thoth-stokken til Aleister Crowley så vil det være en debatt om det er ok å tolke kortene utfra egen forståelse av motivene, eller om man skal sette seg inn i Thelema-religionen Crowley stiftet og det symbolsystemet han bevisst har satt inn i tarotkortene. Dette berører også problemstillingen jeg tok opp i teorikapittelet, om det å sette symbolikk og estetikk opp mot hverandre slik jeg har gjort i spørreskjemaet og her i analysen. Jeg har tidligere i oppgaven argumentert for hvorfor jeg velger å gjøre det på den måten. Et av argumentene er at dette er en kjent problemstilling for mange av dem som bruker tarotkort selv, noe utsagnene ovenfor illustrerer.

6.4 Bruk av tarotkort med lite symbolikk eller lite tiltalende estetikk

Jeg la også inn spørsmål om respondentene var villige til å bruke en tarotstokk som hadde a) rik symbolikk men som ikke var estetisk tiltalende og b) estetisk tiltalende, men med lite symbolikk. Svarene jeg fikk har jeg satt opp i tabellen nedenfor:

	A	B
ja	20	14
nei	63	61
i noen sammenhenger	8	12
vet ikke	10	14
%	100	100
N=	51	51

Tabell 6.8 Bruk av tarotkort med lite symbolikk/ikke tiltalende estetikk. I prosent av hver gruppe. A = rik symbolikk/ikke estetisk tiltalende, B = estetisk tiltalende/lite symbolikk.

¹⁰⁵ Over-Rein, Kristin, «Tarotistens tarotkurs for nybegynnere, Del 1: Introduksjon – de fire sortene», Nr. 20, august 2007.

¹⁰⁶ Tarotisten, spørsmål fra et intervju med tarotleggeren og kursholderen Pravesha. Nr 6, februar 2005.

Tallene er jevne, med en svak tendens til å bruke en kortstokk med rik symbolikk, men som man ikke fant estetisk tiltalende. Det er likevel for liten forskjell til at jeg kan tillegge det noen særlig vekt. Det er likevel klart at de fleste (noe over 60 %) ikke er interessert i å bruke en tarotstokk som mangler det ene eller det andre av disse elementene. Dette gjenspeiler det som har kommet frem tidligere, at de fleste anser begge deler som svært viktige for en god tarotstokk.

For de som svarte «i noen sammenhenger» var det mulighet for å utdype hvorfor. Jeg har satt disse svarene opp i følgende tabeller (svarene er ikke kodet):

Rik symbolikk/ikke estetisk tiltalende
Intuisjon og kunnskap gjør opp for «uestetisk stokk»
Frekvens (vil bruke hvis på samme frekvens)
I selvtvikling
Affeksjonsverdi

Tabell 6.9 Utdyping av svarene i tabell 6.8

Estetisk tiltalende/dårlig symbolikk
Intuisjon og kunnskap gjør opp for «dårlig symbolikk»
Til meditasjon, kreativ inspirasjon
Frekvens (vil bruke uansett hvis på samme frekvens)
Kun som samleobjekt
Symbol finnes i stokken uansett
Vedkommende til veiledning har egne svar

Tabell 6.10 Utdyping av svarene i tabell 6.8

Det er flere av de samme svarene som går igjen på begge spørsmålene – intuisjon og kunnskap gjør opp for det stokken mangler, personlig frekvens er viktigst, og hvis stokken er et samleobjekt eller har affeksjonsverdi. Det er kun én respondent som har svart hver av setningene, da det var ti respondenter som valgte å utdype sitt «kommer an på» valg. Det er derfor snakk om så få respondenter at jeg ikke kan trekke noen større konklusjoner ut fra dette, men det kan være interessant i seg selv å se begrunnelsen for å bruke en tarotstokk som er mangelfull på det ene eller andre elementet.

6.5 Endret mening om temaet?

Jeg la også inn et spørsmål om respondentene hadde endret mening omkring viktigheten av symbolikk og estetikk i tarotkort over tid. Spørsmålet lyder: «Har ditt syn på symbolikk vs. estetikk forandret seg mens du har brukt tarotkortene? Hvis ja, hvordan?»

<i>nei</i>	65
<i>ja,</i>	35
%	100
<i>N=</i>	46

Tabell 6.11 Endret mening om emnet. I prosent av hver gruppe.

Her ser vi at flertallet ikke har endret mening. Av de 16 respondenter som har svart «ja», har 15 valgt å utdype hvorfor. Av de 15 har 7 skrevet at de har lært mer/fått mer innsikt i eller blitt mer bevisst symbolikken i kortene, eller at de nå mener at rik symbolikk/riktig symbolikksystem er viktigere enn estetikk. To har svart at estetikk er viktigere når man kan kortene eller at man har blitt mer opptatt av estetikk, men at de anser begge deler som viktig. De resterende fem svarene er litt forskjellig, så som at de har fått mer forståelse og innsikt generelt med tiden. To svarer at begge deler er viktig, og en svarer at hun trengte symbolikk i begynnelsen, når hun ikke kunne kortene.

Det er få respondenter det er snakk om her, men det er uansett tydelig at de fleste som har svart ikke har endret mening om symbolikk og estetikk, og at blant de som har endret oppfatning, så er det flere hvor endringen består i at de nå anser symbolikk som viktigere enn de gjorde før, selv om noen få også mener omvendt. At så mange ikke har endret mening kan bety at det er rimelig uproblematisk og lite kontroversielt og mene at begge deler er like viktige (som er den vanligste oppfatningen i følge mine respondenter).

6.6 Sammendrag og konklusjoner

Jeg har i dette kapittelet analysert svarene jeg har fått på spørreundersøkelsen (med tilleggsempiri fra forum og blader) med tanke på respondentenes holdninger til tarotkort, symbolikk og estetikk. Jeg stilte i begynnelsen av kapittelet fire hovedspørsmål som jeg ønsket å finne svar på: Hva mener respondentene er viktigst av symbolikk og estetikk, varierer dette etter hvilket formål de bruker kortene til, hvorfor mener de som de gjør, og har deres meninger om temaet endret seg med tiden?

Flertallet av respondentene ser ut til å mene at både symbolikk og estetikk er svært viktig og sentralt i en tarotstokk. Ved flere anledninger virker det dog som om symbolikk blir ansett som noe viktigere enn estetikk. Estetikk ser ut til å spille en noe større rolle når det kommer til bruk av tarotkort til meditasjon og kanskje også når man skal kjøpe seg en ny tarotstokk. Dette er antagelig fordi man ved meditasjon fokuserer mer på visualisering og å bruke fantasi og forestillingsbilder. Da er det ikke utenkelig at det er viktigere at tarotstokken har motiver som er estetisk tiltalende slik at det virker appellerende for fantasien og letter visualiseringen.

Når det gjelder hvorfor respondentene anser symbolikk og estetikk som viktig – eller mindre viktig – var det flere beskrivelser som gikk igjen. Symbolikk var viktig fordi det var dere betydningen av kortene, og dermed også selve tolkningen, lå. Symbolikken ga kortene betydning og dybde, og var viktig for intuisjonen. Estetikken gjorde hele den prosessen enklere. Når kortene var estetisk tiltalende, så gjorde det både tolkningen og det å arbeide med kortene enklere og mest lystbetont.

Dermed ble begge deler ansett som viktig i en tarotstokk, og et flertall av respondentene ville ikke være villig til å bruke en tarotstokk om et av disse elementene var dårlig eller mangelfull. Dette ser ut til å være en stabil og lite kontroversiell holdning, siden ca. to tredjedeler av respondentene heller ikke hadde endret mening om dette etterhvert som de ble mer kjent med tarotkortene. Det ser altså ut til at den generelle oppfatningen om symbolikk og estetikk i tarotkort er at de fungerer i et dynamisk samspill mer enn de blir sett på som motpoler (selv om det er noe diskusjon og uenighet i miljøet omkring hva som er viktigst når det kommer til valg av tarotkort). Man trenger begge deler for å få en god tarotstokk siden de utfyller ulike roller som begge er nødvendige. God symbolikk gir kortene deres betydning, og gir en bredde og nyanse i tolkningen som er viktig for å komme i kontakt med intuisjonen. Tiltalende estetikk gjør kortene appellerende og gjør det både lettere og mer motiverende å jobbe med dem.

Min arbeidshypotese var at respondentene ville anse begge deler som viktig, men at estetikk ville være viktigere. Dette begrunnet jeg med at bruk av tarotkort er en del av det nyireligiøse miljøet, og nyireligiøsiteten er preget av det subjektivistiske samfunn, som Heelas og Woodhead tar opp. Jeg anså symbolikk som noe mer dogmatisk, siden symboler har gitte betydninger og enkelte kort skal ha gitte symboler for å være mest mulig «riktige». Hva man anser som estetisk tiltalende blir mye mer subjektivt, og jeg trodde at denne subjektive oppfattelsen om hva som var tiltalende ville være viktigere enn det som kanskje oppfattes som dogmatikk om «riktig» symbolikk.

Men det viste seg at respondentene anså dette nesten som omvendt. Jeg hadde rett i min hypotese om at de ville anse begge deler som viktig, men symbolikk ble, med en liten margin, ansett som viktigere på de aller fleste områder og bruk av tarotkort.

Som jeg nevnte innledningsvis så er antall respondenter og utvalget av empirisk materialet såpass lite at jeg ikke kan trekke for kraftige konklusjoner basert på dette. Men det som klart kommer frem er at de fleste respondenter ser på både symbolikk og estetikk som viktig. De spiller to forskjellige roller i en tarotstokk – symbolikk gir kortene mening, betydning og

åpner opp for å komme i kontakt med intuisjonen og å gi en god tolkning. Estetikken gjør kortene tiltalende å bruke, noe som letter tolkningsarbeidet samt gjør arbeid med tarotkort mer lystbetont. Dette blir et samspill hvor mange mener det ene ikke fungerer uten det andre, en stor del av respondentene ønsker ikke å bruke en tarotstokk hvor den ene av disse to er svak eller mangelfull.

Årsakene til at symbolikk ser ut til å være viktigere enn hva jeg antok, mener jeg kan ligge i to ting: Medlemmene av nettsamfunn kan bli en mer enhetlig gruppe som gjensidig påvirker hverandre og som dermed har mer samstemte meninger enn de som kanskje driver med tarotkort for seg selv uten å være aktive i et slikt miljø. Denne teorien blir bekreftet av studiene til Partridge og Lövheim, som peker på internett og sosialisering. Hvis man er aktiv på et diskusjonsforum, eier flere tarotstokker og har holdt på med dem i flere år, så er det også mulig at man er over gjennomsnittet interessert i tarotkort. Med referanse til sirkelmodellen, så kan respondentene tilhøre de midterste eller kanskje innerste sirklene, noe som gjør at de tar tarotkort mer «seriøst» enn de man finner i de ytre sirklene.

Teorien om subjektiv velvære-kultur kan støtte opp om viktigheten av estetikk, og fokuset på at man bør finne en tarotstokk som «taler til» individet. Estetikk blir ansett som nesten like viktig som symbolikk, nettopp av de mer subjektive grunnene. Den er dog ikke enerådende, noe som jeg mener er viktig å ta med her. Det strukturelle rundt symboler og symbolsystem er ansett som vel så viktig, om ikke viktigere.

Sitatene og svarene viser også at selv om de fleste anser begge deler som sentrale for en god tarotstokk, så er det likevel en uenighet og diskusjon innad i miljøet om hvor mye man vektlegger de ulike delene. Det er likevel en bred enighet om at det til syvende og sist er individet selv som må velge hva som er rett for en selv, noe som kan peke på at tarotkortbrukere er et godt eksempel på den subjektivismen Heelas og Woodhead trekker frem.

7 Nyreligiøsitet og gruppeteorier

7.1 Innledning

Nyreligiøsitet er et stort og vidt begrep som omfavner veldig mye forskjellig. I de siste tiårene har religionsforskere forsøkt å dele nyreligiøsiteten inn i ulike grupper og kategorier. Jeg har gått grundigere gjennom de grupperingene jeg har valgt meg ut i teorikapittelet, men presenterer dem kort her også som en liten påminnelse før jeg starter med selve analysen.

Ahlin og Botvar mener å finne igjen to ulike grupperinger innenfor nyreligiøsiteten. Den ene gruppen som er mer deterministisk, fatalistisk og eklektisk, hvor medlemmene ofte kan komme fra de lavere sosiale lag (lav utdanning, lav inntekt, bor i distriktene). Den andre gruppen er mer individualistisk, og er mer bevisst troen som identitetsskapende for seg selv. Disse er ofte unge, urbane og med høy utdanning. Gilhus og Mikaelsson deler nyreligiøsiteten inn i tre grupper – nye religioner, New Age og uorganisert religiøsitet. De to sistnevnte gruppene stemmer overens med Heelas og Woodhead begrep *spirituality*. Gilhus & Mikaelsson bruker også en sirkelmodell for å illustrere graden av aktivitet og interesse for åndelighet og spiritualitet.

Jeg vil i dette kapittelet se om jeg kan finne igjen noen mønster i besvarelsene jeg har fått, for å se om jeg kan finne igjen noen av gruppene ovenfor, eventuelt kanskje også klare å finne sammenhenger mellom de ulike gruppene. Som nevnt i tidligere kapitler så er det ikke såpass få empiriske data at jeg ikke kan gjøre noen store generaliseringer eller trekke for store slutninger, men jeg vil igjen se om jeg finner noen tydelige trender som kan settes i sammenheng med noen av gruppene. Her vil jeg også trekke inn noe tilleggsempiri som kan underbygge det som kommer frem i undersøkelsen.

Jeg vil starte med å se på togruppeteorien, og vil se på respondentenes holdning til skjebne og grad av fatalisme, samt også deres syn på eklektisisme (blande elementer fra flere religioner eller livssyn). Jeg vil deretter se om jeg finner noen sammenheng mellom deres svar på disse spørsmålene og deres sosiale status. Deretter vil jeg se på sirkelmodellen og se om jeg kan si noe om den i forhold til mine respondenter og vil til slutt ta for meg tregruppeteorien/spirituality ved å se på respondentenes livssyn og hvor aktive de er innenfor miljøet (i den grad jeg kan det).

7.2 Respondentenes holdning til skjebne og grad av fatalisme

Jeg spurte respondentene om i hvilken grad de mener en spådom fra et tarotlegg vil gå i oppfyllelse. Svaralternativene satte jeg opp i en graderingsskala fra «lite sannsynlig» til «svært sannsynlig», samt et valg for «det kommer an på» med et åpent svarfelt. Svarene jeg fikk fordeler seg som følger:

<i>svært sannsynlig, spådommen kommer garantert til å gå i oppfyllelse</i>	9
<i>ganske sannsynlig, avhenger litt av om den spådde tar egne beslutninger</i>	41
<i>litt sannsynlig, avhenger mye av om den spådde tar egne beslutninger</i>	23
<i>lite sannsynlig, spådommen kommer antagelig ikke til å gå i oppfyllelse</i>	6
<i>det kommer an på, utdyp:</i>	21
%	100
N=	53

Tabell 7.1 Sannsynlighet for spådomsoppfyllelse. I prosent av hver gruppe.

Det var få som valgte både den høyeste grad av sannsynlighet, og enda færre som valgte den laveste grad. Det er 64 % som mener det er litt eller ganske sannsynlig, men at det kommer an på hvilke beslutninger den spådde velger å ta. Dette viser at flertallet ikke har et enten/eller forhold til fri vilje og fatalisme. Det kan virke som om de mener det er litt eller ganske sannsynlig at en spådom går i oppfyllelse fordi kortene gir et godt bilde på hva den som blir spådd *kommer til å velge*. Det er altså ikke snakk om at kortene nødvendigvis ser en forhåndsbestemt skjebne som den spådde ikke kan endre, men at kortene – gjennom intuisjonen – viser hvilke valg den spådde mest sannsynlig kommer til å ta.

Det er også en god del som har valgt å svare «det kommer an på». Her hadde informantene mulighet til å utdype eller begrunne svaret. Disse svarene har jeg kodet som følger:

<i>Veilede/gi pekepinn</i>	2
<i>Legge opp til selvoppfyllende profetier</i>	2
<i>Inspirere</i>	1
<i>Om den som blir spådd lytter til rådene</i>	1
<i>Ikke spådom, sannsynlig fremtid</i>	1
<i>Den spådde kjenner seg igjen eller ikke</i>	1
<i>Bevisstgjøring av muligheter</i>	1
<i>Åndelig nok, tilstede i øyeblikket</i>	1

Tabell 7.2 Sannsynlighet for spådomsoppfyllelse, utdyping av «det kommer an på», åpne svar, absolutte tall.

Her ser vi at så og si alle svarene gir rom for fri vilje; Spådommen er til inspirasjon, den er veiledende, det kommer an på om den spådde kjenner seg igjen eller lytter til rådene, det er ikke spådom, men et innblikk i sannsynlig fremtid. Ingen av disse svarene kan sies å være fatalistiske, da de alle gir rom for at det er den spåddes egne valg og handlinger som vil avgjøre hvorvidt spådommen vil stemme eller ikke. Samtidig mener også flertallet at det er «ganske eller litt sannsynlig» at en spådom vil gå i oppfyllelse, her har tydelig «ganske sannsynlig» den høyeste andelen svar. Igjen ser vi at det derfor ikke er snakk om et klart skille

her mellom ren fatalisme og ren individualisme, jeg vil heller si at det er snakk om gradering og «både/og». Dette stemmer også overens med flertallet av utsagnene fra diskusjonene jeg fant på nettsamfunnene.

Jeg bruker også ordet spådom , da går jeg utifra at andre forstår hva jeg mener . Altså noen har lagt kort på meg , gitt meg veiledning , sett i hånden min. Men det er ikke dermed sagt at jeg følger slavisk det som blir sagt eller at det blir som en hvilepute for meg.¹⁰⁷

[Om spådom] Som veiledning i livet, til bruk for å få en oversikt over hvilke tendenser, hvilke muligheter og sannsynlige utfall i ulike situasjoner så er kort , mener jeg , ett hjelpemiddel ikke en sovepute eller en redning. Du kan få ett svar på hva du bør gjøre, hvordan og med hvilket resultat det hele med all sannsynlighet vil ha, men du må gjøre det selv.¹⁰⁸

Nå er som sagt det empiriske materialet litt tynt, med få antall informanter, men det kan kanskje likevel være verd å merke seg at det er flere som har svart «svært sannsynlig» enn «lite sannsynlig». Faktisk nesten tre ganger så mange. Så utifra det lille tallmaterialet jeg har, så kan man si at selv om de fleste ser ut til å ha en kombinasjon av fatalistisk og individualistisk tankegang, så er det flere som har et mer fatalistisk livssyn enn et rent individualistisk.

7.2.1 Fatalisme/individualisme og sosial status

Sosial status henger sammen med hvor man er på skalaen fatalisme/individualisme, i følge funnene til Ahlin og Botvar. De som har lavere sosial status (lav inntekt, lav utdanning og bosted i distriktene) vil føle seg mer skjebnestyrt og ha et mer fatalistisk syn på tilværelsen. Tilsvarende vil de som er urbane, har høy inntekt og bor sentralt ha et mer individualistisk syn, hvor de setter lit til egne evner og egne valg. Kan jeg finne igjen dette i de besvarelser jeg har fått?

Jeg har satt svar på sannsynlighet for at en spådom går i oppfyllelse opp mot de sosiale variablene inntekt, utdanning og bosted for å se om jeg kan finne noen korrelasjon. Jeg har også i tillegg tatt høyde for alder, livssyn og hvor lenge respondentene har drevet med tarotkort, i tilfelle dette er mulige tredje variabler som kan spille inn. Igjen er det begrenset hvor mye jeg kan lese ut av tallene med tanke på de få respondenter jeg har, men jeg har sett etter klare tendenser som hadde kunnet gi en liten pekepinn omkring en mulig sammenheng.

¹⁰⁷ Tarotnorge.com, innlegg på forum, <http://www.tarotnorge.com/forum/viewtopic.php?t=719>, nedlastet 14.04.11

¹⁰⁸ Akasha.no, innlegg på forum, <http://www.akasha.no/forum/showthread.php?3674-Sp%E5ing-Hva-synes-dere>, nedlastet 06.05.11

Jeg har ikke klart å finne noen klar sammenheng mellom lav sosial status og hvilken grad av sannsynlighet man anser en spådom for å ha. Blant de med høy sosial status ser jeg en interessant todeling, men også her er tallene for få til å si noe konkret. Av 13 med høy inntekt og høy utdanning svarer fem informanter «det kommer an på» og seks «ganske sannsynlig». Av de 30 informantene som har svart «ganske sannsynlig» er det 11 som har lav inntekt og 9 som har middels eller høy. Som beskrevet i tabellen ovenfor har de aller fleste som valgte «det kommer an på» satt fokus på den spåddes valg som kriterium for om en spådom går i oppfyllelse eller ikke. Dette virker som en motsetning med valget «ganske sannsynlig».

Av de 47 informantene som har svart så er 30 av dem i alderen 30–39 år. Av dem har litt over halvparten (16) svart «ganske sannsynlig». Av disse har 10 høyere utdanning og 8 middels til høy utdanning. Jeg ser svært liten sammenheng mellom livssyn og grad av sannsynlighet, her er det spredt jevnt ut over de ulike livssynsvalg. Seks av ni som har wicca/paganisme som livssyn har svart «ganske sannsynlig», men igjen er tallene for lave til at jeg kan trekke noen konklusjoner basert på det.

Så med tanke på at jeg kun har ett spørsmål som går på fatalisme/individualisme, og at jeg har få informanter, så kan jeg ikke se noen klare sammenhenger mellom dette og sosial status. Det ser derfor ikke ut til å være noen direkte korrelasjon mellom inntekt, utdanning og hvor fatalistisk eller individualistisk syn man har på tarotkort og spådommer. I stedet virker svarene til å være spredt i begge kategorier, og det er mer snakk om en gradering enn et enten/eller-syn på skjebne og fri vilje. De fleste ser ut til å mene at muligheten for spådom og at det som skjer er en del av en større mening fungerer i et samspill med tanken om fri vilje.

Denne holdningen viser seg også i introduksjonsbøkene til tarotkort som jeg har sett på. I boken *Kunsten å mestre tarot* skriver forfatter Juliet Sharman-Burke:

Spåing ved hjelp av tarot er som å plote in en emosjonell eller åndelig værmelding. Kortene kan antyde de beste tidene for planting og skjæring, såing og høsting, men de vil ikke være noe særlig når det gjelder avlingen.¹⁰⁹

Videre sier hun at det er «opp til søkeren å vurdere hvordan [tarotlegget] forholder seg til hans eller hennes situasjon, og dermed få en dypere forståelse for de personlige omstendighetene»¹¹⁰. Selve overskriften i dette kapittelet er «Tarot som veiviser». Hun skiller mellom «spådomskunst» som er «å bringe et eller annet mysterium frem i lyset ved å bruke

¹⁰⁹ Sharman-Burke 2000: 126

¹¹⁰ Sharman-Burke 2000: 127

kortenes dype arketyriske bilder og symbolikk som utgangspunkt» og «generell spåing», som hun, gjennom å henvise til tidligere tarotkortforfattere, nærmest beskriver som sjarlataner som forteller det folk vil høre for å fylle egne lommebøker.¹¹¹

En annen bok som er populær blant de som begynner å lære seg tarot er *Den store boken om tarot* av Jane Lyle. Her skriver hun:

Når kortene brukes for å forutsi fremtiden, kan de ha nifst rett, men de vil ufravikelig snarere vise til det som er mulig enn til det som er sannsynlig. [...] Ofte forelegger de valgmuligheter eller foreslår handlemåter. Slik legges ansvaret for «liv, frihet og jakten på lykke» trygt i den spørrendes egne hender, hvor det i siste instans hører hjemme.¹¹²

Disse bøkene er introduksjonsbøker til tarotkort, og blir dermed ofte brukt av nybegynnere innenfor tarot. Etterhvert som de blir mer erfarne og har større kjennskap til kortene, er det mange som enten går videre til andre bøker eller som etterhvert stoler mer på egen intuisjon. Tarotkortbrukere blir dermed møtt med, og opplært til, en holdning som understreker viktigheten av fri vilje og individets eget ansvar for egne valg. Tarotkort viser muligheter og retter søkelys mot problemområder og klargjør dem for spørreeren. Men tarotkort er ikke et spådomsverktøy som kan løse dine problemer og fortelle hva som kommer til å skje og hvordan fremtiden er.

Redaktøren bak bladet «Tarotisten» (som også leder forumet tarotnorge.com), har skrevet en artikkelserie i to deler som heter «Gratis nybegynnerkurs i tarot». Her skriver hun følgende om tarotkort som spådomskort:

Etter hvert oppdager man at det er umulig å spå 100 % rett om fremtiden. Joda, man kan se tendenser, enkelte ganger mer tydelig enn andre. Men man har aldri noen garanti. Framtiden er jo ikke hugget i stein. Hadde den vært det, hadde ikke mennesket hatt noen fri vilje. [...] De fleste vil vel si seg enig i at slik er det jo ikke.¹¹³

Noe av det samme nevner også skribent Hege Elisabeth Losoa i sin artikkel «Tarot-o-man», om de som blir avhengige av spådomstjenester på teletorg. Hun skriver:

Når jeg får en henvendelse fra en ny kunde, så har jeg en regel jeg alltid ramser opp. Det går i at en alltid selv har ansvaret for sitt eget liv. Det kan ikke forandre seg om en sitter hjemme og venter på at det skal skje noe. En må ut å gjør eno selv, for å endre sitt eget liv. Ingen kan

¹¹¹ Sharman-Burke 2000: 126

¹¹² Lyle 2002: 17–18

¹¹³ Over-Rein, Kristin 2007: 6

gjøre det for deg. Ingenting er banket i stein, og fremtiden er det du gjør den til. Ingen spåkone, tarotist eller klarsynt kan fortelle deg med sikkerhet hva som kommer til å inntreffe i fremtiden. Det er fordi livet ditt og fremtiden din formes av dine egne valg hele tiden.¹¹⁴

Holdningen om at tarotkort fungerer bedre som et godt verktøy for veiledning og klargjøring av problemer og situasjoner enn som en sikker metode til å spå om fremtiden virker til å være utbredt. Jeg finner det både i bøkene, i bladene, på forumet og i spørreundersøkelsen.

Samtidig mener mange, som min undersøkelse viser, at en spådom fra et tarotkort vil «ganske sannsynlig» gå i oppfyllelse. Slik jeg forstår dette, så mener mange at tarotkort er et bra verktøy som med ganske stor treffsikkerhet kan belyse problemene slik spørderen ser dem, og gi løsninger som spørderen vil være enig i eller selv ønsker å gjennomføre. Sammen med intuisjonen blir da tarotkort et godt og treffsikkert verktøy for å lese spørderen mer enn å lese selve fremtiden. Tarotkortbrukeres holdning til fatalisme og fri vilje er dermed mer komplisert enn hva man kanskje skulle tro.

7.3 Informantenes holdning til dogmatikk og eklektisisme

I følge togruppeteorien vil gruppen som Botvar kaller *sprituality* være preget av yngre, urbane mennesker med høy utdanning. De vil også ha et mer bevisst og kanskje dogmatisk forhold til egen religiøsitet i den forstand at de ønsker å adskille den fra den tradisjonelle religionen i samfunnet, som i Norge blir tradisjonell kristendom. Ofte vil de ta avstand fra kristendom og ønsker f.eks. ikke å døpe sine barn i kirken. For å se om jeg fant igjen disse holdningene blant mine informanter la jeg inn følgende spørsmål:

Hva er din holdning til det å kombinere kristne og alternative elementer? (F.eks. døpe barna i kirken samtidig som man bruker tarotkort eller krystaller).

Svaralternativene satte jeg opp i en graderingsskala fra «svært problematisk» til «ikke problematisk i det hele tatt». Svarene fordelte seg som følger:

¹¹⁴ Losoa, Hege Elisabeth 2004: 5

<i>svært problematisk</i>	5
<i>ganske problematisk</i>	7
<i>ikke så veldig problematisk</i>	15
<i>ikke problematisk i det hele tatt</i>	71
<i>vet ikke</i>	2
%	100
N=	59

Tabell 7.3 Kombinere nyreligiøse og kristne elementer. I prosent av hver gruppe.

Et stort flertall ser ikke på dette som problematisk i det hele tatt. Tar vi med «ikke så veldig problematisk», får vi 86 % av informantene. Bare 12 % ser på dette som ganske eller svært problematisk. Nå har jeg bare lagt inn et spørsmål om dette, for å se om holdningen går igjen så burde jeg hatt flere spørsmål som gikk på dogmatikk eller blanding av ulike religioner for å se om dette var noe som gikk igjen på flere svar. Men svarene her er likevel tydelige enn spørsmålet om fatalisme/individualisme, noe som gjør at jeg ikke kan se to tydelige grupper krystallisere seg i svarene. For å tydeliggjøre dette har jeg satt de to spørsmålene opp i en krystabell:

	svært probl.	ganske probl.	ikke så veldig probl.	ikke probl.i det hele tatt	vet ikke
<i>svært sannsynlig</i>	0	0	14	11	0
<i>ganske sannsynlig</i>	67	75	29	37	100
<i>litt sannsynlig</i>	0	0	43	24	0
<i>lite sannsynlig</i>	33	0	0	5	0
<i>det kommer an på</i>	0	25	14	24	0
%	100	100	100	100	100
N=	53	53	53	53	53

Tabell 7.4 Krystabell for sannsynlighet for spådomsoppfyllelse og dogmatikk. Tallene er prosent av hver gruppe.

Hvis vi skulle se to tydelige grupper her, så skulle de som har svart dogmatisk (at kombinasjon av ulike religiøse ritualer og symboler er problematisk) også er de som mest individualistiske (spådom lite sannsynlig). Vi ser at av de som har svart «ikke probl. i det hele tatt» har «ganske sannsynlig» høyest andel svar. I tillegg er det 24 % som har svart «det kommer an på» som også har svart «ikke probl. i det hele tatt». Som tidligere vist i tabell 7.2 så har de aller fleste av de som har svart «det kommer an på» begrunnet dette med fokus på den spådde og dens valg i livet som påvirkende for spådommens sannsynlighet. Altså ser vi at blant de som har ingen problemer med å kombinere religiøse symboler (som skulle være den mer fatalistiske gruppen *alternativt troende*) har et mer komplekst syn på fri vilje og fatalisme. Hvis det hadde vist seg en tydelig todeling med en gruppe som mer fatalistisk så skulle kombinasjonen av «ikke probl. i det hele tatt» og «svært/ganske sannsynlig» vært høy, men den er faktisk lavere enn både kombinasjonen med «svært problematisk» og «ganske problematisk». Jeg vil ikke gå så langt som å si at det ikke finnes noen sammenhenger, men

det er ingen klare tendenser til at svarene deler seg i to grupper når det gjelder grad av fatalisme og dogmatikk.

Man skulle også vente og finne en korrelasjon mellom de som fant dette «svært» og «ganske» problematisk med de som fant spådommer litt eller lite sannsynlig, men her er det ingen sammenheng. Det er verd å merke at antallet som har svart dette er lite (seks informanter), men ingen av dem har svart de mest individualistiske svaralternativene. Det er også interessant at de to alternativene som har respektivt høyest andel svar på disse to spørsmålene («ganske sannsynlig» og «ikke problematisk i det hele tatt») tilhører to ulike grupper. Det er altså heller ikke snakk om at mine respondenter klart tilhører én av de to gruppene.

7.3.1 Dogmatikk og sosial status

På samme måte som under punkt 7.2.1 vil jeg se om jeg finner noen sammenheng mellom sosiale variabler og meninger om dogmatikk, dvs. om informantene anser det som problematisk å kombinere nyreligiøse og kristne elementer i sitt livssyn. Her har jeg tatt for meg de samme variablene – inntekt, utdanning og bosted som sosiale variabler, samt alder, livssyn og hvor lenge man har brukt tarotkort som mulige variabler som kan påvirke korrelasjonen.

Jeg har heller ikke her klart å finne noen klare sammenhenger. Av de som har svart «ikke problematisk i det hele tatt», så er det er flertall som har høyere utdanning. Men begge disse variablene er også de med høyest andel svar hver for seg, og det er også flere med grunnskole eller videregående utdanning som har svart dette. Jeg finner heller ingen korrelasjon med alder, livssyn eller hvor lenge man har drevet med tarotkort.

Jeg har ikke funnet noe relevant fra tilleggsempirien her, siden dette ikke er et tema som vanligvis blir tatt opp i bøker og blader. Mitt generelle inntrykk, som også bekreftes av spørreundersøkelsen, er at nyreligiøsiteten i seg selv er såpass tolerant at man i stor grad kan kombinere de ideer man selv ønsker. Dette er jo også en kritikk nyreligiøsiteten har fått – den blir ikke tatt seriøst fordi den er for eklektisk.

7.3.2 Togruppeteorien og mangel på korrelasjon

Det kan være flere grunner til at jeg ikke finner noen tydelige tendenser til to grupper i min empiri. Det er mulig at mine respondenter ikke er representative for nyreligiøse generelt, og at dette derfor kan gi skjeve resultater. Jeg har f.eks. en overvekt av respondenter med høy utdanning som har svart på min undersøkelse. Men i så tilfelle skulle svarene ha vært mer tydelige og ensrettet hvis det var slik at jeg hadde overrepresentasjon av svar fra én av de to

gruppene. Det har jeg heller ikke, svarene jeg har fått er heller mer spredt og graderte enn hva de er hos Ahlin og Botvar. Dette kan igjen skyldes metodene som er brukt. I min undersøkelse har jeg brukt en del åpne svar slik at respondentene har kunnet forklare med egne ord hva de mener. I de tidligere undersøkelsene til Ahlin, Botvar og Botvar og Henriksen, så har de to sistnevnte brukt rent kvalitative spørreundersøkelser. Ahlin undersøkte ukeblader og aviser, i en kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder. Da får man ikke alltid like godt frem nyanser og graderinger i respondentenes meninger og holdninger. Disse kommer bedre frem når man har åpne svaralternativer hvor respondentene kan forklare og utdype sin mening bedre.

Det er derfor mulig at Ahlin, Botvar og Botvar og Henriksen har funnet et mønster, men at de har trukket litt for sterke konklusjoner basert på resultatene fra kvalitative undersøkelser. Jeg vil på ingen måte antyde at togruppeteorien ikke har noe for seg, men at man kanskje må nyansere grupperingene og deres holdninger til fatalisme og dogmatikk, noe som min empiri viser. Min arbeidshypotese om at jeg ikke ville finne et så klart mønster som disse forskerne har gjort har altså blitt bekreftet. Men årsakene til at jeg ikke fant igjen dette mønsteret var mer sammensatt enn hva jeg la frem i hypotesen.

7.4 Sirkelmodell, spirituality og tredeling av nyreligiøsiteten

Jeg har ingen spørsmål i spørreskjemaet som går direkte på disse grupperingene, men jeg kan trekke noen slutninger utfra de implikasjoner noen av svarene har gitt. For eksempel, som tidligere nevnt, vil det at man er aktiv på et diskusjonsforum, eier flere enn én tarotstokk og har holdt på med tarotkort i over ett år i seg selv implisere at man ikke hører til de ytterste lagene av de konsentriske sirkelene. Det er ikke usannsynlig å hevde at et slikt nivå av aktivitet som regel vil kreve en over gjennomsnittlig interesse for tarotkort. Det betyr ikke at man nødvendigvis lever av dette, og er blant «eliten» i de innerste sirkelene, men at man antagelig befinner seg et sted i midten.

For å se om jeg kan finne igjen respondentene i Gilhus og Mikaelssons tredeling av nyreligiøsiteten har jeg sett på respondentenes tro. Hvorvidt de bekjenner seg til en (ny) religion eller om de heller føler seg hjemme i paraplybetegnelsen New Age/alternativbevegelsen. Her vil jeg referere tilbake til tabell 5.3, under punkt 5.1.5 Livssyn, om hvilket livssyn respondentene følte seg mest hjemme i.

Litt under en tredjedel av respondentene bekjenner seg til wicca/nypaganisme (27 %), og mange her vil derfor havne inn under deres kategori *nye religioner*. Det trenger likevel ikke å

gjelde for alle, fordi man kan bekjenne seg til en nypaganistisk tro uten å være medlem av wicca som religion. En tredjedel (31 %) bekjenner seg til New Age og hører til kategorien *New Age*. 15 % sier de er kristne, og resten vil fordele seg på alle tre kategoriene. Siden man derfor nok vil finne respondenter fra både wicca/nypaganisme livssynet (de som ikke er medlemmer av og aktive innenfor wicca-religionen) og fra Annet kategorien som tilhørende *New Age* så er dette den dominerende kategorien blant respondentene, selv om *nye religioner* også er representert (f.eks. ved mindre trossamfunn som åsatro). Trekker vi inn Heelas og Woodhead *spirituality*, så vil alle som faller inn under *New Age* begrepet også høre til under der.

Her er det også viktig å være klar over at respondentene kunne krysse av for flere svar på dette spørsmålet, noe som gjør at svarene overlapper. En og samme person kan dermed både være medlem i wicca (*nye religioner*) samtidig som han også vil føle seg hjemme i det tradisjonelle *New Age* begrepet (*new age*). Det er ingen vanntette skott mellom disse begrepene, noe Gilhus og Mikaelsson også har bemerket. De fleste vil derfor også falle inn under *spirituality*-begrepet. Jeg vil også tro at de fleste som har svart her, grunnet sin over middels interesse for emnet, ikke hører til *uorganisert religion*.

Dette viser at skillet Heelas og Woodhead gjør når de diskuterer nyreligiøsiteten som *spirituality*, samtidig som de ekskluderer *nye religioner* fra begrepet, blir noe kunstig. Det er flere av respondentene som har huket av for mer enn et alternativ, og som bekjenner seg til wicca- eller åsatro, samtidig som de også føler seg hjemme innenfor tradisjonell *New Age*/alternativbevegelsen. Det kan være nyttig å kategorisere nyreligiøsiteten, siden det er et svært vidt begrep som omfavner mye forskjellig. Men hvis man debatterer nyreligiøsitet generelt så blir det, som vist her, litt skjevt om man ekskluderer nye religioner fra diskusjonen.

Jeg vil med dette påstå at også min empiri, i tillegg til den analysen jeg gjorde i teorikapittelet (punkt 3.4.3), styrker min hypotese om at flere av disse gruppeteoriene kan overlappe hverandre, og at de dermed beskriver noen av de samme miljøene og fenomenene innenfor nyreligiøsiteten.

Når det gjelder sirkelmodellen så har jeg som tidligere nevnt ingen direkte spørsmål i spørreskjemaet som kan gi svar på dette. Jeg har tidligere skrevet at man antagelig er over gjennomsnittet interessert i nyreligiøsitet allerede om man er registrert medlem og aktiv på et (eller flere) diskusjonsfora. Bortsett fra dette kan jeg også se litt nærmere på hvor ofte respondentene bruker tarot, hvor mange stokker de har og hvor lenge de har drevet med dette.

Det kan gi en pekepinn på aktivitetsnivå, selv om det selvsagt er begrenset hvor bastante slutninger jeg kan trekke ut av dette.

Tallene bekrefter antagelsen om at respondentene generelt sett nok er over middels interessert i det nyreligiøse, tarotkort spesielt. Jeg viser her også til tabell 5.4, under punkt 5.1.4 Sosial status – inntekt, utdanning og bosted.

85 % har drevet med tarotkort i lenger enn ett år, og over halvparten har gjort det i mer enn fem år. 70 % eier mer enn én tarotstokk. Bruken er likevel ikke så ofte, de fleste (litt over en tredjedel) bruker kortene 1–2 ganger i måneden. Setter jeg disse variablene sammen så får jeg at de eneste som bruker tarotkortene daglig (med ett unntak) er de som har drevet med tarotkort i mer enn fem år. På samme måte er det (med ett unntak) ingen som kun eier en tarotstokk som bruker dem daglig.

Når jeg krysser mer enn to variabler så blir antallet respondenter det er snakk om ganske få, og det er derfor begrenset hvor mye jeg kan vektlegge slike kryssninger. Men jeg kan si at hovedvekten av respondentene har mer enn én tarotstokk, har vært aktiv i mer enn et år og bruker dem et par ganger i måneden. Det er også en liten hard kjerne som bruker kortene daglig, som har drevet med dette i over fem år og som har mer enn én tarotstokk. Disse kan sies å høre til den innerste kjernen i de konsentriske sirklene. Resten kan sies å ligge rundt de midterste sirklene, selvsagt med variasjoner. Aktiviteten både når det kommer til tarotkort og andre nyreligiøse metoder varierer nok også med interesse og hvilken fase i livet man er i.

7.5 Sammendrag og konklusjon

I dette kapitlet har jeg sett på flere grupper som ulike forskere har brukt for å kategorisere nyreligiøsiteten, da spesielt togruppeteorien, tregruppeteorien og *spirituality*. Jeg har sett om jeg har funnet noen mønstre i besvarelsene jeg har fått på spørreundersøkelsen som kan settes i sammenheng med noen av disse gruppene.

Når det kommer til togruppeteorien så har jeg ikke klart å finne noen klare fordelinger. Det utpeker seg ingen klare sammenhenger mellom forhold til dogmatikk/eklektisisme og sosial status. Ei heller finner jeg en slik sammenheng mellom forhold til fatalisme/individualisme og sosial status. Både spørreundersøkelsen og tilleggsempirien gir et mer kompleks bilde over tarotkortbrukernes forhold til fatalisme, spesielt i deres holdning om at tarotkort er et veiledningsverktøy mer enn et sikkert spådomsverktøy. Det var heller ingen klare mønstre i forhold til kontrollvariablene alder, livssyn og hvor lenge man har drevet med tarotkort.

Hva kan forklare denne mangelen på korrelasjon? Det er to mulige forklaringer. Det ene er at mitt utvalg ikke er representativt for nyreligiøse på samme måte som tidligere studier er. De studiene som Ahlin og Botvar har basert togruppeteorien på er undersøkelser hvor man har et representativt utvalg for de man ønsker å studere. Siden jeg har lagt lenke til spørreskjemaet på nett, så har jeg ikke selv hatt kontroll over hvem som har svart og om respondentene kan sies å være representative på samme måte. Den andre forklaringen er at respondentene, som tidligere nevnt, kan være påvirket av det nettsamfunnet de er en del av, noe som gir mer ensartede meninger enn om jeg hadde intervjuet et utvalg som ikke var aktive i et miljø på samme måte.

I dette kapitlet har jeg også sett på hvordan jeg har kunnet fordele respondentene inn i tregruppeteorien til Gilhus og Mikaelsson, samt *spirituality*-begrepet til Heelas og Woodhead (som dekker to av gruppene til Gilhus og Mikaelsson). I tillegg så jeg også på de konsentriske sirklene presentert av Gilhus og Mikaelsson. Her fant jeg at en tredjedel klart befant seg i G&Ms *New Age* gruppe. En knapp tredjedel bekjente seg til wicca/nypaganisme, men siden man kan føle seg hjemme i den nypaganistiske tro uten å være medlem av wicca-religionen, så kan man ikke automatisk si at alle her hører til gruppen *nye religioner*. I tillegg er det verd å ta med at respondentene kunne krysse av for flere alternativer på spørsmålet om livssyn, noe som gjør at svarene er overlappende, ikke gjensidig ekskluderende. Dette gjør at en person kan være både medlem av wicca samt føle seg hjemme som en *new age*-er. Det er derfor vanskelig å sette et sterkt skille mellom *religion (nye religioner)* og *spirituality*, som Heelas og Woodhead gjør.

8 Konklusjoner og avsluttende betraktninger

8.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg oppsummere oppgaven, med tanke på problemstilling, teori- og metodevalg samt hvilke funn jeg har gjort i analysen. Jeg vil se på hvilke konklusjoner jeg kan trekke ut av dette, samt også hvilke konklusjoner jeg *ikke* kan trekke. Til slutt vil jeg ta for meg hva jeg har kommet frem til i denne oppgaven og eventuelt grunnlag for videre arbeid.¹¹⁵

8.2 Problemstilling og innfallsvinkel

I denne oppgaven har jeg tatt for meg to problemstillinger. Den første problemstillingen har vært tarotkortbrukere og deres forhold til symbolikk og estetikk i tarotkort. Hva vektlegger de, og hvorfor vektlegger de som de gjør? I min andre problemstilling har jeg sett på ulike typer kategoriseringer av nyreligiøsiteten, og sett om jeg har funnet mønster som passer inn i en eller flere av disse grupperingene.

Oppgaven faller inn under feltene religionsvitenskap og religionssosiologi. Selve analysen av det empiriske materialet har hatt en religionssosiologisk innfallsvinkel, og jeg har for det meste støttet meg på religionssosiologisk teori.

8.3 Teori og metode

Teoriene jeg har brukt i denne oppgaven for å belyse problemstillingene har for det meste vært nyere forskning på nyreligiøsitet. Dette gjelder teori om hvorfor nyreligiøsitet har vokst frem i samfunnet i dag, og hvilke kategorier man har forsøkt å dele nyreligiøsitet inn i. For det førstnevnte har jeg tatt for meg Heelas og Woodhead og deres teori om den subjektive velværekulturen i samfunnet i dag, og hvordan nyreligiøsiteten er bedre tilpasset en slik kultur enn hva organisert religion er. Samfunnet i dag, mener de, fokuserer mer på det subjektive og det som bringer velvære til enkeltindividet. Det er mindre fokus på dogmer og autoriteter, siden individet selv er autoritet over hva som bringer velvære i eget liv. Dette kan, i følge dem, forklare hvordan sekularisering og resakralisering kan fungere side om side.

¹¹⁵ Jeg kommer ikke til å gjenta referansene i dette kapitlet, og henviser til de relevante kapitlene tidligere i oppgaven for de som ønsker å se på dem.

Når det kommer til kategorisering av nyreligiøsiteten, har jeg tatt for meg togruppeteorien som ble først fremsatt av Ahlin og deretter videreført av Botvar og Botvar og Henriksen. Her blir nyreligiøsiteten delt inn i to grupper – den ene gruppen blir ansett som en videreføring av tradisjonell folketro (i hvert fall fra Ahlins side), og er kjennetegnet av å være av en fatalistisk og eklektisk art. Gruppen kjennetegnes av å være av mer lav sosial status; lav inntekt, bosted i distriktene og lav utdanning. Den andre gruppen har et mer bevisst forhold til det åndelige som en del av sin identitet, og har et mer individualistisk forhold til sin tro. De har mer tro på fri vilje og tar avstand fra organisert religion (kristendommen). Denne gruppen er preget av mer høy sosial status; unge, urbane, høy inntekt og utdannelse. Ahlin, Botvar og Botvar og Henriksen setter alle ulike navn på disse to gruppene. For å unngå forvirring har jeg i denne oppgaven forholdt meg til Botvar og Henriksens begreper – *alternativt troende* og *nyåndelige*.

Den andre gruppeteorien jeg har tatt for meg er Gilhus og Mikaelssons tregruppeteori. De deler nyreligiøsiteten inn i *nye religioner*, *New Age* og *uorganisert religiøsitet*. Førstnevnte gruppe er avbrytergrupper fra tradisjonelle religioner som har tatt avstand fra sitt opphav og startet sin egen religion. Eksempler er scientologien og Hare Krishna-bevegelsen. *New Age* er det nettverk av forestillinger og metoder som kjennetegner nyreligiøsiteten. Det stammer fra troen på en ny tidsalder av menneskelig bevissthet og åndelig og inkluderer ofte tro på og utøvelse av reinkarnasjon, karma, healing, spådom og kanalisering. Uorganisert religiøsitet er den form for åndelighet som er tatt ut av sin religiøse sammenheng og som vi finner igjen i samfunnet og media generelt, gjennom reklame, musikkvideoer, helseartikler, sangtekster osv. De to sistnevnte gruppene innebærer også det som Heelas og Woodhead kaller *spirituality*. De inkluderer ikke nye religioner i sitt begrep, og trekker inn teorien om det subjektive velværesamfunnet som årsak til hva de anser som fremveksten av spirituality og sekulariseringen av organisert religiøsitet.

Den siste gruppeteorien jeg tar for meg er Gilhus og Mikaelssons presentasjon av de konsentriske sirkler. Her plasserer de nyreligiøsitet inn i en sirkelmodell hvor den innerste kjernen er «eliten», de som er ekspertene på sitt felt og som lever av sin tro (forfattere, klarsynte, kursholdere osv.). De som hører til den midtre sirkelen er de som er opptatt og interessert i det åndelige, som kanskje legger tarotkort selv, går på kurs, leser seg opp om emnet osv., men som ikke lever av dette. De i de ytre sirklene er de som kanskje leser artikler om horoskop og går til healing, men som ikke har en brennende interesse for det, og som ikke daglig opptar seg med sin tro. Disse sirklene har selvsagt glidende overganger. Jeg har sammenlignet sirkelmodellen med togruppeteorien og mener man kan finne flere nyreligiøse

blant de indre sirklene, og flere av de alternativt troende blant de ytre, uten at dette kan sies å være en fasit. Igjen er det mer snakk om graderinger enn vanntette skott mellom gruppene. Jeg har altså sammenholdt de ulike gruppeteoriene mot hverandre, og funnet overlappinger og sidestillinger som jeg mener jeg har belegg for. Dette styrker min hypotese om en slik overlapping, og gjør også at teoriene i seg selv kan sies å bli noe styrket siden de ser ut til å beskrive noen av de samme delene av det nyreligiøse miljøet, bare fra ulike innfallsvinkler og perspektiver.

Til slutt er jeg også kort innom noen teorier for religion og internett, nyreligiøsitet og kjønn, samt at jeg har gitt en forklaring på den dynamikken mellom symbolikk og estetikk jeg bruker i denne oppgaven. Dette for å utdype de deler av den empiriske analysen som omfatter disse emnene.

Min metode har vært en kombinasjon av et kvantitativt spørreskjema med hermeneutisk tolkning av skriftlige kilder. Spørreskjemaet har vært min hovedempiri, de skriftlige kildene har blitt brukt mest som støtteempiri. En av svakhetene med å bruke spørreskjema er at man ikke får med seg dybde i svarene. Derfor har jeg brukt tilleggsempiri (samt noen åpne svar i skjemaet) i et forsøk på å veie opp denne svakheten noe.

Den største svakheten ved å legge skjemaet ut på internett slik jeg har valgt å gjøre er at man ikke har kontroll over hvem som svarer, og derfor kan få et skjevt utvalg som ikke er representativt for gruppen man undersøker. Tilleggsempirien har jeg brukt til å understøtte eller å utdype de meningene som kommer frem i undersøkelsen, men sitater fra forum kan ikke brukes til å slå fast at disse meningene er enerådende, eller en gang dominerende. Bare at meningene som kommer på trykk der faktisk eksisterer i miljøet, og kanskje heller ikke er uvanlige.

8.4 Analyse og resultater

Jeg har foretatt en analyse av de svarene jeg har fått på spørreundersøkelsen jeg sendte ut, samt brukt diskusjonsfora på nett, tidsskrifter og bøker som tilleggsempiri der det passet. Jeg har da analysert empirien i lys av tidligere nevnt teori for å kunne gi et svar på de problemstillinger jeg har satt opp. Analysedelen er derfor delt opp i to forskjellige kapitler, et kapittel for hovedproblemstillingen og et for underproblemstillingen.

8.4.1 Analyseresultater – symbolikk og estetikk i tarotkort

I den første delen av analysen ser jeg på respondentenes forhold til symbolikk og estetikk i tarotkort. Jeg deler analysen inn i fire deler:

- Hva mener respondentene er viktigst av symbolikk og estetikk?
- Varierer dette etter hvilket formål de bruker tarotstokken(e) til?
- Hvorfor mener respondentene det de gjør?
- Har de endret mening om symbolikk og/eller estetikk med tiden?

På det første spørsmålet har jeg funnet ut at de fleste respondentene anser begge deler som like viktig, men det er litt flere som anser symbolikk som viktigere enn estetikk. I min arbeidshypotese antok jeg at respondentene ville anse begge deler som viktige, men at estetikk var viktigere enn symbolikk. Den delen av min hypotese er dermed tilbakevist.

Min hypotese var basert på Heelas og Woodheads teori om det subjektivistiske samfunn, hvor det er individets velvære som står i fokus, i motsetning til den mer tradisjonelle dogmatikken i organisert religion. Siden symbolikk og symbolsystem kan anses å være mer dogmatisk, og estetikk noe som står nærmere det som man individuelt sett finner tiltalende og behagelig, så har jeg antatt at det estetiske vil være viktigere enn symbolikk for tarotkortbrukere. Spesielt siden nyreligiøsitet også kjennetegnes nettopp ved mangel på sterke dogmer og individets egne valg av tro og overbevisninger.

Når dette viser seg å ikke stemme, så har jeg forklart det med Gilhus og Mikaelssons sirkelmodell. Det er trolig at de som er aktive på nyreligiøse nettfora er over middels interessert i sin tro. Dette bekrefte også av at over 70 % av respondentene har drevet med tarotkort i mer enn et år. Dermed er det også sannsynlig at mange av respondentene vil høre til de midterste eller kanskje innerste sirklene. De har dermed satt seg godt inn i tarotkort, og tar dette mer seriøst enn de i de ytterste sirklene, som kanskje ser på det mer som noe litt interessant som de kan prøve seg frem og «leke» seg med. Med en høyere grad av seriøsitet kan det komme en noe mer dogmatisk holdning til tarotkort, hvor man anser det som viktig med god symbolikk i tillegg til en tiltalende estetikk.

Når det gjelder spørsmålet om det man anser som viktigst varierer etter hvilket formål man bruker tarotkort til, så forsøkte jeg først å dele respondentene inn i de som kun eier én tarotstokk, og de som eier flere, for å se om det var noen forskjell i meningene alt etter hvor mange stokker man hadde. Dessverre ser det ut til at den delen av spørreskjemaet nok var uklart formulert, da de fleste respondentene svarte på spørsmålet ment til dem med mer enn én tarotstokk uavhengig av hvor mange de hadde. Så jeg kan ikke ta høyde for en slik forskjell.

Men utfra de svarene jeg fikk, så ser det ut som om respondentene anser begge deler som like viktig, fortsatt med symbolikk rangert som noe viktigere enn estetikk, uavhengig av hva formålet var. Med et unntak – meditasjon var det eneste formålet hvor estetikk ble ansett som noe viktigere enn symbolikk. Dette trolig fordi meditasjon dreier seg om avslapning og velvære, i tillegg til at det ofte er en øvelse i visualisering. Dette dreier seg om fantasi og innlevelse, og da spiller kanskje motivets estetikk en større rolle enn symbolikken i kortet. Dette har jeg dog ikke et klart svar på, siden jeg ikke har lagt inn et spørsmål om hvorfor man anser det ene viktigere enn det andre basert på formål.

I den tredje delen av denne analysen spurte jeg om *hvorfor* respondentene mener symbolikk og estetikk er viktig (eller ikke viktig) i tarotkort. Dette var et generelt spørsmål, og ikke adressert til et konkret formål, som nevnt i forrige avsnitt. Jeg ga ikke svaralternativer, men satte dette som åpne spørsmål, hvor respondentene kunne svare og forklare sine meninger med egne ord.

Etter å ha kodet svarene fant jeg et mønster i ordene og begrepene som ble brukt om symbolikk og estetikk. For det førstnevnte var det en del som mente at det var «viktig for intuisjonen». Andre svar som gikk igjen var at det var viktig for tolkningen og betydningen av kortene, og at det ga retning, dybde og nyanser i tolkningen. For estetikk gikk svarene mer på at det ga trivsel, og gjorde kortene inspirerende, tiltalende, innbydende og appellerende. Dette gjorde kortene lettere å bruke, bli vant med, samarbeide med og få kontakt med.

Symbolikk er altså det som gir kortene sin betydning og tolkning. Jo bedre symbolikk, jo dypere og mer nyansert tolkning er det mulig å gi. En tiltalende estetikk gjør denne jobben lettere fordi det gjør kortene mer tiltalende og appellerende å bruke. Dette kan forklare hvorfor så mange av respondentene mener begge deler er viktig i en tarotkort – symbolikk og estetikk fungerer i et utfyllende samspill hvor de har ulike roller som begge er like viktige for at det skal bli en god tarotstokk.

8.4.2 Analyseresultater – kategoriseringer av nyreligiøsitet

I denne delen av analysen så jeg på ulike kategoriseringer og grupperinger av nyreligiøsiteten for å se om jeg kunne finne igjen noen av dem blant mine respondenter. Jeg så på togruppeteorien som først ble presentert av Lars Ahlin, og så videreført av Botvar og Botvar og Henriksen. Deretter så jeg på tregruppeteorien av Gilhus og Mikaelsson, i sammenheng med Heelas og Woodheads *spirituality*-begrep. Til slutt så jeg også på sirkelmodellen presentert av Gilhus og Mikaelsson.

Togruppeteorien baserer seg på de nyreligiøse og deres forhold til egen tro, samt også hvilken sosial status de har. Jeg tok derfor med sosiale variabler som utdanning, inntekt og bosted i spørreskjemaet for å se om jeg kunne finne et klart mønster som ville dele mine respondenter i to grupper. Men jeg kunne ikke finne noe slikt mønster i de besvarelser jeg fikk. Jeg tok også høyde for andre variabler som alder og livssyn, men fant ingen sammenheng mellom grad av individualisme eller fatalisme og sosial status. Ei heller fant jeg noen sammenheng mellom grad av skjebnetro eller fri vilje med sosial status.

En slik mangel på sammenheng kan ha flere årsaker. Siden jeg selv ikke har hatt kontroll over utvalget – ved å legge spørreskjemaet ut på internett – så har jeg heller ingen garanti for at respondentene er representative for nyreligiøse generelt. Avviket kan derfor være av statistisk signifikans, ved at utvalget mitt er en skjev representasjon av de nyreligiøse. Jeg har gjort en sammenligning med respondentene i undersøkelsen Religion 2008, og ser at mine respondenter er til en viss grad representative. Aldersgruppene er grovt sett temmelig like som i Religion 2008. Den største forskjellen der er at den største aldersgruppen som har svart på spørreskjemaet hos meg er 30–49 år, noe som ikke samsvarer med at flertallet av de som søker opp religion på internett er de under 25 år.

Et annet mulig svar kan være at respondentene, som alle er aktive på nyreligiøse nettsamfunn, har gått gjennom en sosialiseringssprosess og blitt påvirket av andre medlemmers meninger. Dermed kan det være at deres meninger og holdninger omkring tarotkort er mer utsatt for gjensidig påvirkning, og dermed mer samstemte, enn jeg ville ha funnet om jeg hadde intervjuet informanter som ikke var en del av et slikt miljø. Dette støttes av Christopher Partridge, som presenterer et studie gjort av kristnes forhold til nettsamfunn om sin religion. Studiet han refererer til viste at kristne som søkte seg til kristne nettsamfunn gjorde det først og fremst på grunn av det sosiale, ikke for å søke opp informasjon og direkte kunnskap om sin tro. Denne forklaringen støttes også av annen forskning som omhandler religion og sosialisering på internett, som f.eks. Fuchs og Lövheim som tar opp hvordan nettsamfunn som kan virke styrkende på følelsen av samhørighet når man møtes om en felles interesse, og nettsamfunnet ikke har en kompetitiv holdning. Jeg fikk dermed bekreftet min hypotese om at jeg ikke ville finne en klar sammenheng mellom min empiri og togruppeteorien, men årsakene som lå bak var mer mangfoldige enn hva jeg hadde tatt høyde for til å begynne med.

Den neste kategoriseringsmodellen jeg tok for meg var tregruppeteorien til Gilhus og Mikaelsson, sammen med spirituality-begrepet til Heelas og Woodhead. Tregruppeteorien deler nyreligiøsiteten inn i nye religioner, New Age og uorganisert religiøsitet. *Spirituality-*

begrepet omfatter de to siste gruppene, da Heelas og Woodhead bevisst utelater nye religioner når de skriver om nyreligiøsiteten (som de altså har valgt å kalle for *spirituality*).

Mine respondenter fordeler seg hovedsakelig på de to første gruppene. De som bekjenner seg til wicca-troen, samt andre nye religioner som åsatro, kan sies å falle inn under kategorien nye religioner. Hoveddelen faller dog inn under New Age-begrepet til Gilhus og Mikaelsson. De nevner selv at disse begrepene overlapper hverandre, noe som viser igjen hos mine respondenter der flere huket av for både wicca og New Age/alternativbevegelsen. Dette gjør at valget om å ikke inkludere nye religioner i *spirituality*-begrepet blir et litt kunstig skille, da flere nyreligiøse vil falle inn under begge gruppene.

Heelas og Woodhead gir et inntrykk av at *spirituality*, på grunn av fokuset på det individuelle og subjektive, ikke har noen form for struktur eller autoriteter. I hvert fall kommer det ikke frem i boken *The spiritual revolution* at slike påvirkningsstrukturer finnes. Det er riktig at nyreligiøsitet er mye mindre dogmatisk og organisert enn hva tradisjonell religion er. Men det finnes autoritetsfigurer (guruer, kursholdere, forfattere) som, i varierende grad, har både påvirkningskraft og en viss form for autoritet. I tillegg viser min undersøkelse at symbolikk blir ansett som noe viktigere enn estetikk blant tarotkortbrukere, noe som igjen nyanserer bildet av den strukturløse og subjektive nyreligiøsiteten. Når det er sagt så viser også uttalelser fra tarotkortbrukere at det til syvende og sist er opp til individet hva som «føles rett» for dem å gjøre. Så selv om det er en generell enighet blant tarotkortbrukere at symbolikk er minst like viktig, om ikke viktigere, enn estetikk i tarotkort, så er det opp til individet selv hva man velger å gjøre. Man har altså en *selvpålagt* struktur, hvor man er påvirket av miljøets oppfatning, men det er ingen offisiell leder eller dogmer som *pålegger* en troende til å mene eller gjøre noe som er i overenstemmelse med det som er vanlig oppfatning.

Når det gjelder sirkelmodellen har jeg som tidligere nevnt argumentert for at de fleste av mine respondenter antagelig hører til de midterste, eller kanskje noen av de innerste, sirklene, men også her er det glidende overganger. Dette har jeg basert på respondentenes aktivitet, som antagelig er høyere enn hos de som hører til de ytre sirklene, siden de faktisk er aktive på nettsamfunn for alternativ religiøsitet. Jeg har også basert det på svarene jeg har fått i undersøkelsen, som viser at flertallet som svarte har drevet med tarotkort i flere år og eier flere tarotstokker.

8.5 Videre forskning

Det er begrenset hvor bastante konklusjoner jeg har kunnet trekke i denne oppgaven siden mitt empiriske materiale har vært forholdsvis lite, i tillegg til at jeg ikke har hatt kontroll over utvalget og dets representativitet. Det kunne derfor vært interessant å gjøre et bredere studie med flere respondenter for å se om man kan finne igjen togruppeteorien blant tarotkortbrukere i Norge. Siden teorien er bekreftet ved tre ulike undersøkelser (Ahlin 2005, Botvar 2009, Botvar og Schmidt 2010), så er det sannsynlig at man med en bedre undersøkelse med flere respondenter – og kanskje også med informanter til dybdeintervju – vil kunne finne det igjen også her. Men det er også en mulighet at nyreligiøses syn på spørsmål om individualisme, fatalisme, skjebnetro og fri vilje er mer gradert og nyansert enn hva man kan få inntrykk av når man setter nyreligiøsiteten i to klare og adskilte kategorier. Togruppeteorien har nok støttende empiri til at teorien høyst sannsynlig har fanget opp et mønster, men til syvende og sist er det snakk om sosiologiske modeller som brukes for å beskrive mønster og tendenser. Virkeligheten er ofte mer nyansert enn hva modellene viser.

Det kan muligens også være interessant og se om det faktisk er forskjell i meninger og holdninger blant nyreligiøse alt etter hvilket miljø man er en del av, siden forskningen til Fuchs viser at slike nettsamfunn faktisk kan være mer samstemte i sine meninger enn det man kan finne hos de individer som ikke er aktive på internett eller i andre miljøer. Internetsamfunn må derfor på mange måter sees på samme måte som andre miljø i samfunnet, hvor de samme sosiologiske mekanismene er relevante. Noen slike nettsamfunn virker styrkende for samholdet samt virker sosialt og positivt for individet, andre er preget av konkurranse og kan virke negativt. Diskusjonsfora og nettsamfunn er en forholdsvis ny arena for religiøs utøvelse, og det er selvsagt også forskjeller mellom nettsamfunn og andre miljøer i samfunnet. Det er blant annet derfor videre forskning på religion og internett er viktig, for å kartlegge likheter og forskjeller mellom f.eks. andre religiøse møter (bedehusmøter, yogasirkler osv.) og religiøse nettsamfunn.

Litteraturliste

Ahlin, Lars (2001): *New Age : konsumtionsvara eller värden att kämpa för? : Hemmets journal och Idagsidan i Svenska dagbladet analyserade utifrån Mary Douglas grid/group-modell och Pierre Bourdieus fältteori.* Lund : Teologiska institutionen, Lunds universitet

Ahlin, Lars (2005): *Pilgrim, turist eller flyktning? en studie av individuell religiøs rörlighet i senmoderniteten.* Eslöv: Symposion.

Akasha.no, www.akasha.no.

Bellah, Robert N. (et.al) [1985] (1996): *Habits of the heart: individualism and commitment in American Life.* Berkely, California: University of California Press.

Botvar, Pål K (2009): *Skjebnetro, selvutvikling og samfunnsengasjement: den politiske betydningen av ulike former for religiøsitet blant norske velgere.* Oslo: Institutt for statsvitenskap, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo

Botvar, Pål K og Henriksen, Jan Olav (2010): «Mot en alternativreligiøs revolusjon?».

Botvar, Pål K. og Schmidt, Ulla (red) (2010): *Religion i dagens Norge: mellom sekularisering og sakralisering,* Oslo: Universitetsforlaget.

Böhme, Gernot (2001): «Innføring : fra Aisthetik : Vorlesungen über Ästhetik als allgemeine Wahrnehmungslehre». Bale, Kjersti og Bø-Rygg, Arnfinn (red.) (2008): *Eстетisk teori : en antologi.* Oslo: Universitetsforlaget

Eth (2004): «Spør Eth-spalten». I: *Tarotisten.* 4, s. 5.

Fuchs, Christian (2008): *Internet and society: social theory in the information age.* London: Routledge.

Furseth, Inger og Repstad, Pål (2003): *Innføring i religionssosiologi,* Oslo: Universitetsforlaget.

Geertz, Clifford (2000): *Local knowledge: further essays in interpretive anthropology.* New York: Basic Books.

Giddens, Anthony (1987): *Social theory and modern sociology.* Oxford: Polity Press.

Gilhus, Ingvild og Mikaelsson, Lisbeth (2005): *Kulturens refortrylling: nyreligiøsitet i moderne samfunn, 2 utg.* Oslo: Universitetsforlaget.

- Gilhus, Ingvild og Mikaelsson, Lisbeth (2001): *Nytt blikk på religion: studiet av religion i dag*. Oslo: Pax.
- Heelas, Paul og Woodhead, Linda (2005): *The Spiritual Revolution: Why religion is giving way to spirituality*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Herbert, David (2011): «Mediatization, religion and aesthetics». [foredrag], RESEP-seminar, UiA, Kristiansand, 07.01.11.
- Høeg, Ida Marie (2010): «Religiøs trading». Botvar, Pål K. og Schmidt, Ulla (2010): *Religion i dagens Norge: mellom sekularisering og sakralisering*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Kaplan, Stuart R [1978] (2001): *The Encyclopedia of Tarot, volume 1*. Stamford: U.S. Games Systems Inc.
- Losoa, Hege Elisabeth (2004): «Tarot-o-man», I: *Tarotisten*, 1 (3), s. 5.
- Lyle, Jane (2002). *Den store boken om tarot*. Oslo: Hilt & Hansteen.
- Lövheim, M. og Linderman, Alf G. (2005): «Constructing religious identity on the Internet». Højsgaard, M.T. og Warburg, M. (red) (2005): *Religion and cyberspace*. Routledge: London.
- Mehren, Tone M. og Sky, Jeanette (2007): «Innledende essay». Mehren, Tone M. Og Sky, Jeanette (red) (2007): *New Age*, Oslo: Bokklubben.
- Over-Rein, Kristin (2007). «Tarotistens tarotkurs for nybegynnere: Del 1, Introduksjon – de fire sortene», I: *Tarotisten*, 4 (20), s. 5-8.
- Partridge Christopher (2005): *The re-enchantment of the west: alternative spiritualities, sacralization, popular culture, and occulture, 2 b*. London: T&T Clark.
- Peirce, Charles S. (1994): *Semiotik og pragmatisme*. København: Gyldendal.
- Sharman-Burke, Juliet (2001). *Kunsten å mestre tarot*. Oslo: Hilt & Hansteen.
- Tarotnorge.com, www.tarotnorge.com.

Vedlegg 1 - Spørreundersøkelsen

1. Hvor gammel er du?

- (1) under 20 år
- (2) 20-29 år
- (3) 30-49 år
- (4) 50-59 år
- (5) 60 år eller eldre

2. Kjønn

- (1) Mann
- (2) Kvinne

3. Hva er din årlige inntekt?

- (1) under 100 000
- (2) 100-300 000
- (3) 300-500 000
- (4) over 500 000

4. Hva er din høyeste fullførte utdanning?

- (1) grunnskole
- (2) videregående skole
- (3) høyskole/universitet

5. Bor du i byen eller i distriktet?

- (1) bor i storby
- (2) bor i liten by
- (3) bor i distriktet

6. Hvilket livssyn mener du ligger nærmest din personlige overbevisning? Du kan krysse av for mer enn et alternativ.

- (1) New Age/alternativbevegelsen
- (2) wicca/nypaganisme
- (3) vestlig esoterisme (f.eks Thelema)
- (4) kristen
- (5) annet, skriv her: _____

7. Skriv gjerne noen linjer som karakteriserer ditt eget livssyn:

8. Hva er din holdning til det å kombinere kristne og alternative elementer? (F.eks døpe barna i kirken samtidig som man bruker tarotkort eller krystaller).

- (1) svært problematisk
- (2) ganske problematisk
- (3) ikke så veldig problematisk

- (4) ikke problematisk i det hele tatt
- (5) vet ikke

9. Hvor lenge har du drevet med tarotkort?

- (1) under 1 år
- (2) 1-5 år
- (3) over 5 år

10. Hvor ofte bruker du tarotkortene?

- (1) daglig
- (2) 1-2 ganger i uken
- (3) 1-2 ganger i måneden
- (4) sjeldnere

11. Hva bruker du tarotkort til? Du kan krysse av for mer enn et alternativ.

- (1) spådom (på deg selv)
- (2) spådom (på andre)
- (3) meditasjon
- (4) selvutvikling
- (5) ritualer
- (6) annet, skriv her: _____

12. Hvor sannsynlig mener du det er at en spådom fra et tarotlegg kommer til å gå i oppfyllelse?

- (1) svært sannsynlig, spådommen kommer garantert til å gå i oppfyllelse

- (2) ganske sannsynlig, avhenger litt av om den spådde tar egne beslutninger
- (3) litt sannsynlig, avhenger mye av om den spådde tar egne beslutninger
- (4) lite sannsynlig, spådommen kommer antagelig ikke til å gå i oppfyllelse
- (5) det kommer an på, utdyp: _____

13. Hvor mange tarotstokker eier du?

- (1) 1 (gå til spørsmål 15)
- (2) 2-5
- (3) mer enn 5

14. Bruker du forskjellige tarotstokker til ulike formål? (Med formål menes spådom, meditasjon osv. Se spørsmål 11)

- (1) ja (gå til spørsmål 16)
- (2) nei (gå til spørsmål 17)

15. Skriv opp de ulike formål du bruker tarotstokken din til, og kryss av for hva du vektlegger mest for hvert formål. (Med formål menes spådom, meditasjon osv. Se spørsmål 11)

	symbolikk	estetikk	begge deler like bruker ikke/ikke		vet ikke
			viktig	relevant	
spådom (på deg selv)	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
spådom (på andre)	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
meditasjon	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
selvutvikling	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
ritualer	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

	symbolikk	estetikk	begge deler like bruker ikke/ikke		vet ikke
			viktig	relevant	
annet	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

16. Skriv opp de ulike formål du bruker de ulike stokkene til, og kryss av for hva du vektlegger mest for hvert formål (symbolikk, estetikk eller begge deler like mye). Dette spørsmålet skal ikke besvares hvis du bare har èn tarotstokk.

	symbolikk	estetikk	begge deler like bruker ikke/ikke		vet ikke
			mye	relevant	
spådom (på deg selv)	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
spådom (på andre)	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
meditasjon	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
selvutvikling	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
ritualer	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
annet	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

17. Når du skal velge en tarotstokk, hvor viktig er følgende elementer for deg?

	veldig viktig	ganske viktig	viktig	mindre viktig	lite viktig
rik symbolikk	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
tiltalende estetikk	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

18. Vile du brukt en tarotstokk med rik symbolikk, men som du ikke fant estetisk vakker?

(1) ja

- (2) nei
- (3) i noen sammenhenger, utdyp: _____
- (4) vet ikke

19. Vile du brukt en tarotstokk som du fant estetisk vakker, men som inneholdt lite symbolikk?

- (1) ja
- (2) nei
- (3) i noen sammenhenger, utdyp: _____
- (4) vet ikke

20. Hvorfor anser du symbolikk som viktig/lite viktig når du skal bruke en tarotstokk?

21. Hvorfor anser du estetikk som viktig/lite viktig når du skal bruke en tarotstokk?

22. Har ditt syn på symbolikk vs estetikk forandret seg mens du har brukt tarotkortene? Hvis ja, hvordan?

(1) nei

(2) ja, utdyp: _____

23. Er det noe annet du kunne tenke deg å kommentere/utdype?
